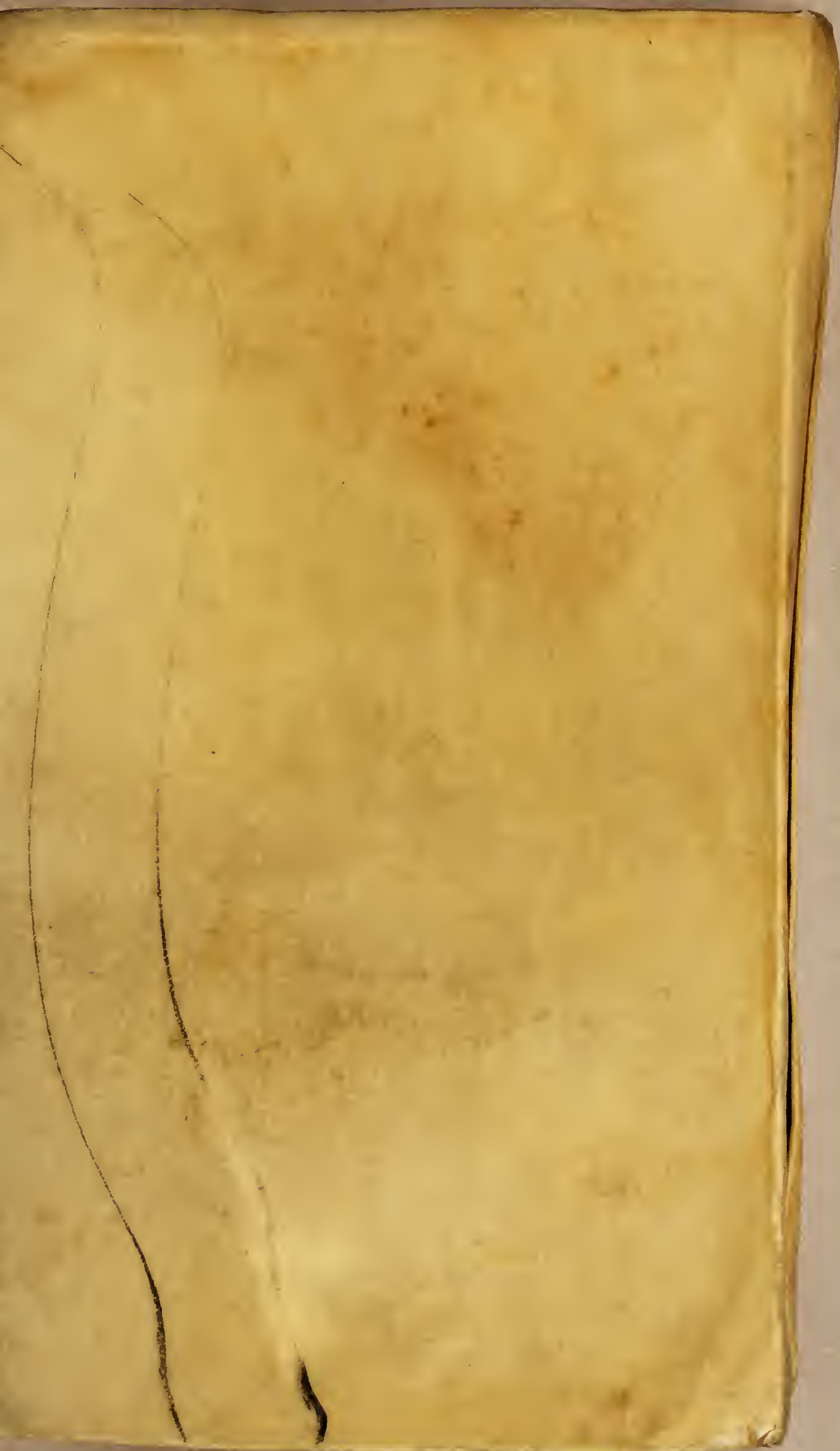
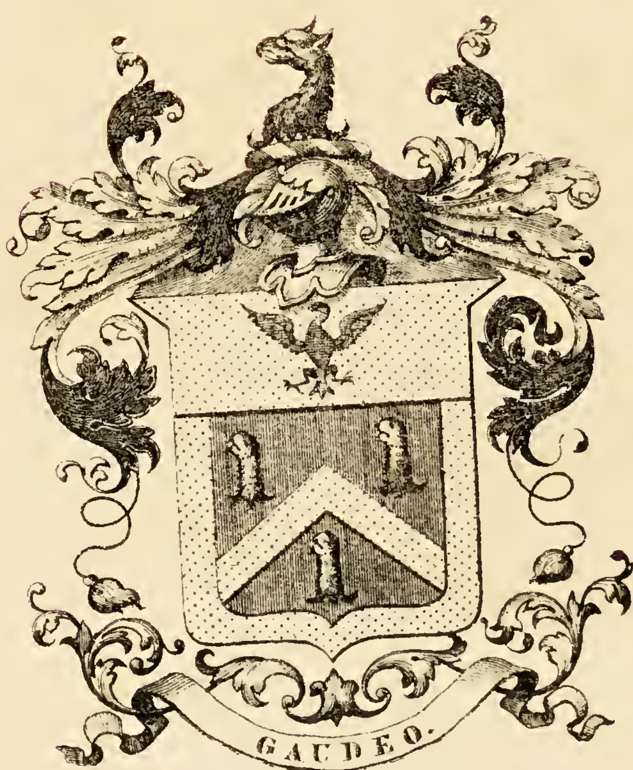

I.M. Wuesthausz. Clivis. (:10.st.
1697.

John Carter Brown.

M. Tydeman.

J. de Laet laudatur a Boxhorn Migg. Gall. C. 7. p. 90. 99. — mort. 1649. Sax. On. IV. 356. — Grotii Manes vind. p. 449. Grotii Epistt. p. 960. a. Burigny vie de Grotius, II. 124.

2nd issue

IOANNIS DE LAET
Antwerpiani

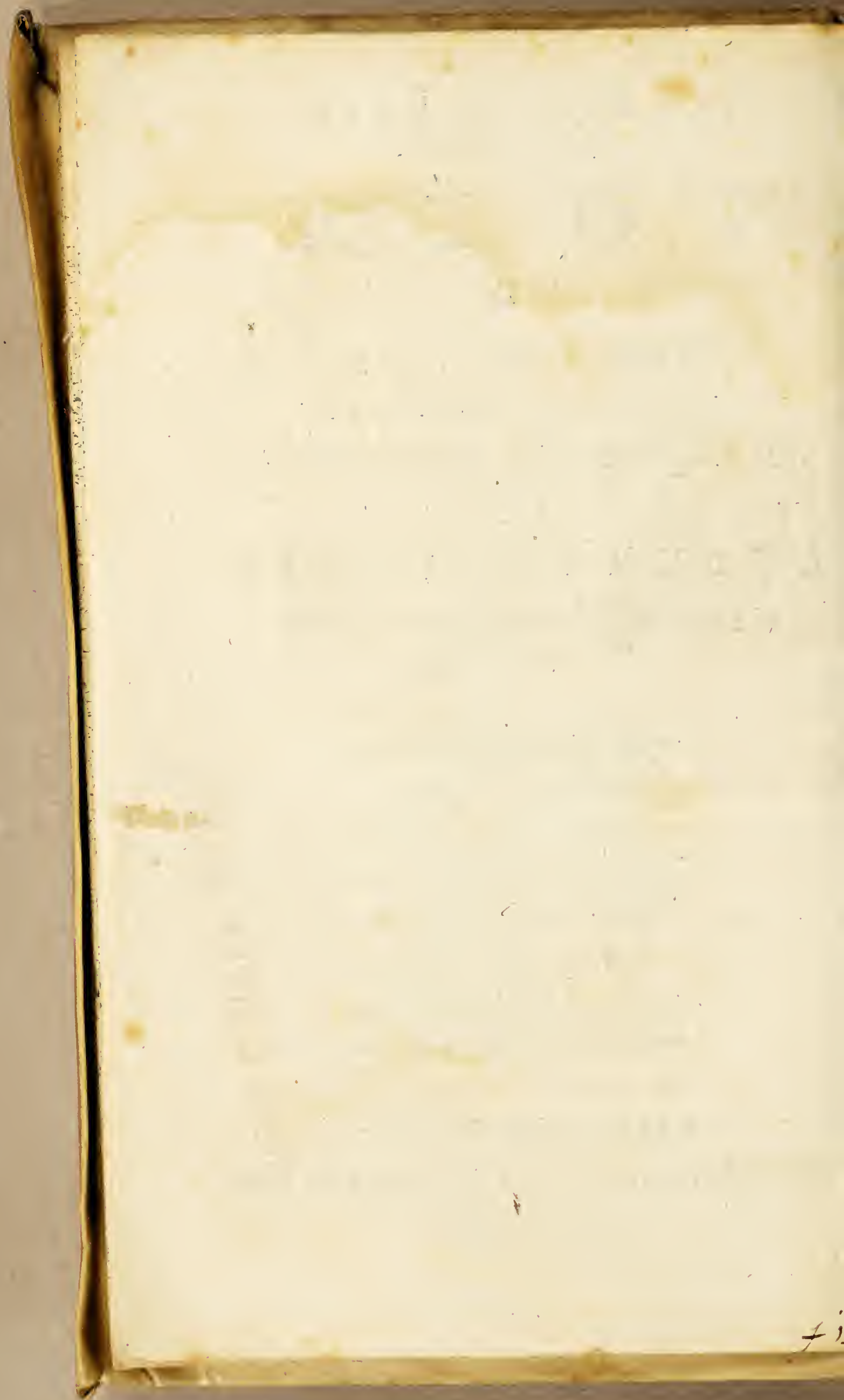
NOTÆ
AD
DISSERTATIONEM
HUGONIS GROTII
De Origine Gentium Americanarum:

ET

OBSERVATIONES
aliquot ad meliorem indaginem difficillimæ illius Quæstionis.

AMSTELODAMI,
Apud LUDOVICUM ELZIVIRIUM
CIↃ IↃC XLIII.

PRÆFATIO.

QVum Deſcriptionem utriuſque Americæ in lucem darem, & oculis obverſaretur tanta hominum multitudo ubique obvia, (etiam nunc, poſtquam Hiſpanorum ſævitia tot myriadas delevit) mirabar unde in illam orbis partem, tandiu Europæis noſtris ignotam, potuerint penetrare: & videbam nihil adhuc certi de origine aut tranſmigratione illarum Gentium ab Authoribus proditum eſſe, aut ſaltem non tale quid, quod curioſis ingeniis plene poſſet ſatisfacere. Quanquam autem meum argumentum videbatur poſtulare, ut hanc nobiliſſimam quæſtionem non præteri-

rem; deterrebat tamen rei difficultas, & aliorum irriti, ut mihi quidem videbatur, conatus, & quum mihimet ipsi non possem satisfacere, perineptum fuisset velle aliis persuadere. Vnus erat Josephus de Acosta è Societate Jesu, qui aliquam viam ad veritatem indagandam monstraret, cuique ob insignem illarum regionum cognitionem & multiplicem experientiam, fides haberi quodammodo posset. Sed erat quoque alia non minus difficilis disquisitio de animantibus quadrupedibus, priori illi connexa, quam simul expediendam judicabam. Accedebat pene infinita non modo dialectorum, sed & linguarum ipsarum diversitas, & inter vicinos quoque populos, tanta varietas, ut nihil fere inter se commune ostenderent; moribusque & institutis toto cœlo inter se discreparent. Quo fiebat, ut usitatæ indagandi viæ per linguarum aut morum institutorumque similitudinem, hic nullum haberent locum.

locum. Itaque tandem in animum induxi quæstionem hanc omittere & alteri operæ, maturiorique indagini servare. Verum cum nuper ad manus meas pervenisset, Clarissimi viri Hugonis Grotii *Dissertatio de Origine gentium Americanarum*, cujus excellenti ingenio, judicio & summæ eruditioni plurimum tribuendum non ignorabam, sperabam aut rem jam perfectam me inventurum, aut saltem certiorem viam ad veritatis indaginem: itaque avide illam arripui: Verum dum accuratius illam examino & momenta rationum expendo, nihil fere in illa repperi, ut verum fatear, quod quenquam vel mediocriter rerum Americanarum gnarum, in assensum posset trahere; itaque visum breviter annotare quæ in Dissertatione illa desiderem, quæque incerta & quæ vero absimilia judicem; futurum sperans, ut vir Clariss. repetita opera, diligentius hanc difficillimam quæstionem expendat, & certiora, verisque similiora de

ra de origine gentium Americanarum nobis tradat. Persequar autem non singula, sed tantum ea quæ proprie hanc quæstionem attingunt, propositis primum eis quæ ab ipso tractata, eisdem verbis, quibus edita sunt, iisque meas Annotationes subjungam. Lectoris erit judicare, quid perperam, quid recte in utroque Scripto se habeat.

HVGONIS GROTII

DISSERTATIO DE ORIGINE GENTIVM AMERICANARVM.

Ideo veteres, tum qui terras, tum qui res gestas descripserunt, multum in eo posuisse operæ, ut aut ex monumentis antiquis, si possent, aut si ea deessent, ex fama, aut coniecturis, nos docerent, unde venissent qui terras quasque primi habitaverant. Sic Dionysius Halicarnassensis, multum prætergressus omnium Italorum diligentiam, ex Græcorum monumentis, ad quæ aggessit & alia argumenta, nobis ostendit unde origo fuerit populis qui primi Italiam tenuêre. Sic Salustius, qui Africam, Tacitus, qui Britanniam primi insederint, inquirunt diligenter; ille ex veteri fama, hic partim ex fama, partim ex coniecturis, quas suppeditabat lingua, habitus, mores. Apud Strabonem, magni iudicii virum, multæ sunt inquisitiones eius generis. Hæc cum ita se habeant, miratus sum sæpe, quod ex tot nostri sæculi viris eruditis nemo solicite inquisiverit, unde ortum habuerint gentes illæ quæ ante Hispanorum adventum illas habitarunt terras, quas incognitas veteribus, alii à Vespucio Americam, alii occidentalem Indiam appellamus: Eam dico quæ ab Oceano Septemtrionali,

nali, ad Magellanicas maris fauces longis ac plurimum latis etiam ſpatiis ſe inter mare Atlanticum & alterum quod Sinas alluit, aliis Pacificum, aliis del Zur dicitur, extendit. Ego cum legiſſem nonnulla ſcripta Hiſpanorum, Gallorum, Britannorum, Batavorum, qui in illis fuêre oris, putavi me rem facturum non inutilem, ſi quæ mihi maxime videntur probabilia communicarem & nunc viventibus & poſteris; eo animo, ut alios, quibus per peregrinationes in eo orbe, aut etiam per libros qui in meas manus non venerunt, maior earum rerum contigit notitia, excitarem ad noſtra hæc aut confirmanda, aut bonis rationibus refellenda.

ANNOTATIO.

QUum in ſequentibus multos ſibi refellendos ſumat vir Clariſſimus, qui omnes eos populos veniſſe putent è Scythia, non video quare hic dixerit, ſe ſæpe miratum, quod ex tot noſtri ſeculi viris eruditis, nemo ſolicite inquiſiverit unde ortum habuerint gentes illæ Americanæ: præſertim cum non opiner Clariſſimum virum ignoraſſe, Joſephum de Acoſta hoc diligenter & ex inſtituto egiſſe in Hiſtoria ſua naturali & morali Indiarum: & apud plures alios (de quibus poſtea) multa in hanc aut aliam ſententiam reperiri. Sed pergamus.

H. GROTIUS.

VIdeo multos esse qui omnes eos populos venisse putent ex ea Scythia quam Tartariam magnam nunc vocamus. Argumentum habent quod ad Anianum sive fretum sive sinum (utrum enim sit nondum constat) non magnum sit inter Tartariam, Americamque intervallum. Quod si is sinus sit, terras esse contiguas, ac ob id facilem transitum: si sit fretum, id quo magis intratur angustius fieri, ac proinde fauces illas, quales sunt Hellesponti, aut in Thracia Bosphori, nullo negotio navibus potuisse transmitti. Hæc ita summa, ut ita loquar, in cute spectata, speciem veri habent; introspecta tamen mihi se non persuadent.

ANNOTATIO.

SI quid video, duo hîc consideranda sunt, qui & quomodo in has terras venerint: nam etiamsi forte aliqua communio aut similitudo morum & linguæ ostendi possit, & non aliqua commoda ratio iniri, qua ab sua regione in hanc venerint, nihil hac conjectura profectum æstimari potest; neque locorum, per quæ forte transmeaverint, hodierni aut etiam superiorum temporum incolæ, quicquam ad hac rem faciunt. Qui autem credunt è Scythia, quæ nunc magna Tartaria dicitur, & longissime atque latissime patet,

gentes in Americam transiisse, non propterea dicunt aut tenentur dicere, illos qui primi in hanc Americam Septentrionalem transmigrarunt Scythas aut Scythicæ originis fuisse: satis enim constat gentes in omnibus Europę, Asiæ atque Africæ partibus, alias ab aliis veluti impulsas, & quum in vicinorum fines invasissent alii, priores incolas longius procedere atque aliò commigrare coegisse: cujus rei omnes historiæ faciunt fidem, & ejusmodi transmigrationum exempla passim obvia sunt apud authores, quos Clariss. vir supra commemoravit. Quare quæ sequuntur argumenta ab ingenio, & institutis Scythicæ gentis, quę à multis jam sæculis regionem illam Tartariæ incoluit, petuntur, sententiam illam non possunt evertere.

H. Grotius.

Constat enim in omni America ante Hispanorum adventum equos fuisse nullos. Scythia autem plena semper equis, & Scythæ fere omnes equis vehi & in equis ingentia terrarum spatia conficere, etiam sanguine equorum, si alia deessent in potum verso uti soliti.

Annotatio.

Vt hodie Scythia illa, quæ magna Tartaria dicitur, plena sit equis, atque adeo olim

olim fuerit, non tamen propterea sequitur semper plenam fuisse; aut Scythas illos qui illam regionem tenuerunt equis usos, cum hæc transmigratio fieret, quam à multis seculis factam fuisse satis arguit, quod Americæ regio quaqua patet, superiori sæculo quum Europæi illam primum adierunt, tam numeroso populo plena fuit inventa, ut nihil Europæ aut Asiæ cederet, atque etiam in Insulis huic Septemtrionali Americæ objectis multæ myriades hominum fuerint inventæ, tam diversis ingeniis, linguis, moribus & institutis, quales vix in Europa universa demonstrare possis. Vt inde facile concludi possit, transmigrationem illam jamdiu & statim post dispersionem illam in Asia propter linguarum confusionem esse factam: neque à paucis longe posterioribus sæculis orsam, quum ratione inita tam immensus numerus propagari non potuerit nisi multis seculis. Et sane par est ratio Americæ, atque Europæ & aliarum orbis partium; eadem propaginis, vitæ, mortisque, bellorum & pacis imago: neque ibi aut fœcundiores sunt fœminæ, aut homines longæviores.

H. GROTIVS.

QVod si cohærerent America & Tartaria, equi aut fugitivi, aut libere pascentes, ex Tartaria

in

in Americam olim penetrassent; sicut equos ex terris Americæ aliis in alias magnis divisas montibus penetrasse constat, Hispanorum relatu, ex quo Hispani equos illuc advexêre. Si vero perpetuum intercedit fretum, quod magis credo, Tartari numquam navigatores fuêre, & si fuissent, non magis transiissent sine equis, aut diu esse sine equis voluissent, quam Galli veteres, qui in Britanniam, aut Hispani qui in Americam transiêre.

ANNOTATIO.

VT de equis dubitari possit, facit Relatio Davidis Ingrami Angli, qui interiora continentis Septemtrionalis peragravit & equos à se visos prodidit: Sed quia incertæ fidei est auctor, neque ab aliis ante Hispanorum adventum ibi fuisse produntur, nolo hoc argumento uti. Porro utrum magis credibile sit, Americam & Tartariam cohærere, an vero perpetuum intercedere Fretum, uti non definiverim, tamen magis inclino in eam sententiam quæ cohærere credit, aut angusto tantum Freto divisas esse: neque tamen propterea necesse fuerit equos transituros fuisse: non enim omnes terræ æque illis opportunæ, aut pabulo eorumdem abundantes, & ab altissimis montium jugis impeditos fuisse, excipi merito potest, aut à crebris intercurrentibus fretis coercitos. Vellem autem Clariss. vir

notasset

notasset in qua parte Hiſpani retulerint, equos ex aliis terris Americæ in alias magnis diviſas montibus penetraſſe. Scio in regione quæ à flumine Argenteo verſus meridiem inclinat & fere plana & campeſtris eſt, multoque gramine læta, infinitos equorum greges reperiri ab origine Hiſpanica, ſed juxta novi in montoſis partibus paucos, alibi etiam nullos reperiri, & Hiſpanos quum per montana iter facerent, etiam eos quos adduxerant amiſiſſe: neque omnem tellurem quæque animalia alere. Ita ut argumentum ex prima dilemmatis parte non ſit demonſtrativum; nam potuerunt illi qui primi tranſmigrarunt equos non habere, aut ſi habuerunt, difficultate locorum à tranſducendis deterreri. Quod autem in ſecunda dilemmatis parte dicitur, Tartaros numquam navigatores fuiſſe: præterquam quod dicimus non fuiſſe Tartaros qui primi tranſierunt, non video quomodo probari poſſit Tartaros numquam navigatores fuiſſe: nam & Sinenſes qui origine Tartari eſſe creduntur, jam diu navigaſſe conſtat, & ita quoque de aliis Scythicæ originis gentibus haud difficulter probari poſſet. Sed accedit, quod ad tranſeundum anguſtum fretum, non magna navigandi induſtria opus ſit, neque etiam navibus, quum ratibus fieri potuerit; & ſupplet ſæpe induſtriam neceſſitas aut cupiditas locum mutandi. Quod

autem

autem addit Clariſſimus vir, ſi Tartari navigatores fuiſſent non magis tranſiiſſent ſine equis, aut diu eſſe ſine equis voluiſſent, quam Galli veteres, qui in Britanniam, aut Hiſpani qui in Americam tranſiêre: Id vero facile refelli poteſt, neque enim primis illis ſæculis naves ejuſcemodi fuerunt ut equos traducere poſſent: & hoc idem argumentum magis locum haberet in Norwagis; à quibus originem harum gentium accerſit, qui & equorum multitudinem habuerunt & neceſſarium eorum uſum non ignorarunt, ut eodem modo jure objici poſſit, Norwagos non fuiſſe tranſituros ſine equis, aut etiam bobus, quod animal homini adhuc magis neceſſarium, aut diu ſine illis eſſe voluiſſe. Conſtat autem in tota illa continente Americæ ab Hiſpanis non magis boves quam equos inventos, ne quidem ſues generis Europæi. Ita ut ne hoc quidem argumentum quicquam vetet gentes Americæ per Scythiam introducere. Præſertim quum ad promontorium Tabin aut Cathaiam omnino veriſimile ſit anguſto freto continentes dividi; & ab Armenia ubi Arca conſtitit, iter neque valde impeditum; neque admodum longum ſit ad Cathaiam, ut tabulæ Geographicæ faciunt fidem. Iterque illud agi poſſit extra circulum Arcticum, quum è Norwagia per glacies & aduſta frigore loca fuerit eluctan-

eluctandum. Sed videamus porro Clariss. viri ſententiam.

H. GROTIVS.

Ego, ut dicam quæ mihi maximè ſe probant, primum diſpeſcam Americæ populos, in eos qui ſunt ad Septemtrionem, cis Iſthmum qui eſt inter Nomen Dei & Panamam & eos qui ultra id fretum ad Auſtrum ſe porrigunt, donec in Fretum Magellanicum deſinant.

ANNOTATIO.

Cur neceſſarium fuerit hoc loco hanc diviſionem facere, fateor me non capere: nam quum Continens hîc nullis montibus diſpeſcatur, qui migrantes ultra procedere vetent, aut freto ſe committere cogant, non video cur hic limes iis qui ab Arcto venerunt ſtatuendus fuerit: cum Hiſpani in has partes venerunt, qui cis & ultra Iſthmum incolebant, & lingua & inſtitutis multum inter ſe conveniebant, ut hoc loco finem tranſmigrandi factum minime veriſimile ſit: neque ullum Fretum prohibet, ſed terra quam commodiſſimè quaquaverſum etiam ad extremum Auſtrum progredi licet. Non tamen propterea nego aut ambigo etiam ab Auſtro in Americam gentes deſcendiſſe: utrimque enim veniſſe concedo, quanquam ubi potiſſimum

occur-

occurrerint, incertum ſit, ut cætera omnia. Sed concurſum illum ad hunc Iſthmum ſtatuere, id vero ſupervacuum puto. Vt autem idonea aliqua ratio reddi poſſit quomodo tot hominum myriades has vaſtiſſimas regiones impleverint, omnino admittendum puto, ab illis partibus immigraſſe, quę anguſtis ſaltem fretis disjunguntur. Conſtat autem Americam utramque & Septemtrionalem & Auſtralem vaſto Oceano inde ab Groenlandia ad Fretum uſque Magellanicum ab Europa atque Africa dirimi; nullam conjunctionem cum Aſia niſi in Arctois illis partibus inveniri poſſe: ultra Magellanicum fretum primum ſunt Inſulæ anguſtis fretis diviſæ, quæ ſe exporrigunt verſus Orientem, & rurſus freto haud admodum lato interluuntur, quod Lemairium vocamus; quo pacto ſe habeant terræ quę ultra illud jacent, nondum ſatis compertum eſt, licet communis & veriſimilis opinio ſit cum Nova Guinea conjungi. Ab altera parte ſimili modo America vaſtō illo Oceano Pacifico ab Aſia dirimitur: ut ab illa parte ad Americam niſi longa & permoleſta navigatione non ſit acceſſus.

H. GROTIVS.

OMnes ferme populos qui cis Iſthmum ſunt Panamæ, ex Norwagia ortos arbitror; his ductus rationibus.

AN-

ANNOTATIO.

MIror ſane quo pacto hæc ſententia Clariſſ. viro tantopere potuerit probari, ut ſperaverit ſe illam cæteris poſſe perſuadere. Quæ ſi vera eſſet, oportuiſſet longe maximam Americæ partem, incolas ſuos accepiſſe è Norwagia: nam pars Americæ Septemtrionalis, ſi à Groenlandia ordiaris & ad Aſiam extendas & longe maximo gyro ad Iſthmum illum Panamæ producas, magnitudine Auſtralem aliquantum ſuperat, præſertim ſi Inſulas illas majores, minoreſque, quæ objacent adjunxeris. Sed ea non potuit ab una regione non admodum populoſa (niſi Norwagiam latius extendas) tam brevi tempore impleri. Qui ſuperiori ſæculo regionem illam, quæ ad Arctum pertinet, primi adierunt, longe aliam hominum faciem obſervarunt, quam ut à Norwagis oriundi videri poſſent. Forbiſherus anno CIↃ IↃ LXXVI ad fretum ſui nominis vidit barbaros, lata facie, depreſſis & ſimis naribus, capillis nigris & prælongis, colore olivaſtro. Quæ Norwagis minimè conveniunt. Qui illum ſecuti ſunt, magis Tartaris aut Samoedis ſimiles judicarunt: præſertim quia ipſis barbæ admodum erant raræ. Alii quoque obſervant illos Solem venerari, quem vocent Ilyout, quod à Græco

nomine non abludit. Hiſpani autem obſervarunt barbaros qui juxta Quiviram degunt, quę ad Californiam pertingit, Nomadum more agere, & loca ſæpe mutare prout armentorum paſtura invitat. quę magis Scythicam, quam Norwagicam originem arguunt. Sed audiamus rationes.

H. Grotius.

Islandiam à Norwagis habitatam evincunt utriuſque populi monumenta, traditio, lingua, & imperium antiquiſſimum Norwagiæ in Iſlandos. Creduntur autem eò migraſſe multi ante annum Chriſti milleſimum, cum adhuc Paganicæ religionis eſſet Norwagia.

Annotatio.

Islandia primos incolas è Norwagia accepiſſe creditur, & quidem, ut tradit Angrimus Jonas, anno poſt Chriſtum natum I ɔ c c c l x x i v. Sed paucas tantum primò familias, quæ tyrannidem Regis fugiebant: poſtea plures acceſſerunt; ſiquidem Inſula ſatis ampla pluribus opus habuit ut coleretur. Originem adhuc linguæ communio & alia teſtantur. Sed ab hac aut per hanc à Norwagia incolas ferme omnes Americę Septemtrionalis petere, hoc verò mihi nimis longè quæſitum, neque ſatis veriſimile videtur. Quanto

Quanto proclivius esset credere, Norwagos, Danos, & alios Septemptrionales populos his vicinos: Cambros quoque & vel maxime Hybernos, quos omnes Oceanum etiam ante illa tempora navigasse constat, rectà ad Continentem fuisse delatos; (nam & Cambros novas terras quæsivisse & adiisse ex ipsorum monumentis docemur:) quam Islandos, qui ad Insulam suam implendam multo tempore eguerunt, longo & difficili ambitu circumductos. Ethnicos autem tum fuisse Norwagos cum in Islandiam migrarent idem Angrimus Ionas tradit, paulo tamen post Christianos factos: sed quis præstet Islandos ante Christianam religionem acceptam aliò emigrasse, aut Insula sua nondum perculta, quod paucis annis fieri non potuit, alias sedes & quidem majori frigori obnoxias quæsivisse? Nemini sane qui rem recta reputabit via hoc facile persuaseris; aut rationem reddideris, quare non & equos statim traduxerint aut postea quæsiverint: neque enim Insula lato freto à Groenlandia dispescitur. Neque video quare in Groenlandia, aut aliis illis regionibus, potius quam in Islandia, sermo Norwagicus penitus exsoleverit. Sed pergamus.

H. Grotius.

AB Islandia ventum est in Groenlandiam; quam alii Insulam putant, alii partem continentis Americanæ: Ibi quoque eadem lingua, idem jam olim imperium. Vicina ei Frislandia de qua extat commentarius Zenonum Venetorum: nisi ea forte pars est aut Islandiæ, aut Groenlandiæ.

Annotatio.

FRislandia dudum Insula credita, jam Groenlandiæ pars censetur & Insula in Tabulis Geographicis expuncta est. Groenlandiam autem Continentis Americanæ partem esse, superioribus annis, Anglorum navigationibus compertum est. Verum ingentes sinus & patentia maria penetrant in illam Continentem, ad summam altitudinem arctoam, quæ cum pene omni anni tempestate glacie horreant, haud facile trajici possunt: & regiones illæ adeo incultæ atque horridæ, tamque profunda nive obsitæ sunt, ut non sit verisimile, hac parte homines iter ad vicinas regiones tentasse, aut si tentarunt, tam vastam Continentem intra sex aut septem sæcula implere potuisse. Quæ autem Zenones illi Veneti prodiderunt, suspectę fidei merito habentur; neque hodie tale quid in illis regionibus deprehenditur, quale ipsi tradiderunt.

Sed

Sed non eſt nobis propoſitum illorum relationes examinare aut refellere. Notiſſimum eſt omnibus, quam familiare ſit iis qui longinqua itinera ſive terra ſive mari obeunt, multum ſibi permittere, interdum & aliorum relationibus accepta, tanquam viſa tradere: neque opus eſt exempla paſſim obvia producere, in quibus ejuſmodi itinerantes & ipſi falſi fuerunt & alios fefellerunt, (ne dicam licenter mentitos), quia haud facile argui poterant, niſi ab iis qui ad eaſdem regiones penetraſſent. Sed proſequamur Iſlandorum & Norwagorum iter, prout Clariſſimus Vir nobis præit.

H. GROTIVS.

HVic proxima Eſtotilandia, pars continentis Americæ; quam è Friſlandia piſcatores adibant, duobus ſæculis priuſquam Hiſpani in novum orbem venêre. Hæc omnia nomina eandem habent deſinentiam, ex voce regionem denotante lingua Germanorum, quorum olim pars Norwagi, ut ex Plinio, Tacito, imò & ex ipſa lingua & moribus apparet.

ANNOTATIO.

SEnſim proficimus in itinere noſtro ad Americam: à Norwagia in Iſlandiam; ab Iſlandia per Friſlandiam in Groenlandiam promo-

vimus : E Groenlandia jam tendimus in Estotilandiam. Hæc omnia, ut verum dicamus, nullum authorem habent nisi Zenos illos & si qui fortè post eos errarunt. Sed animadvertere debuit vir Clariss. magnum hic saltum fieri è Frislandia aut Groenlandia in Estotilandiam : nam Zenorum fabula diserte tradit, piscatores illos Estotilandiam illam non adire solitos, sed tempestate jactatos per multos dies, eò invitos fuisse delatos : atque adeo Estotilandiam illam à Frislandia abesse milliaria supra mille versus Occidentem ; Insulam adhæc multo amæniorem & Islandiæ magnitudine parem : cujus Rex in Bibliotheca sua multos libros latinos habuerit (mirum si non & Germanicos) licet incolæ peculiari lingua & literis aut characteribus uterentur : Porro Islandiam, Groenlandiam, Estotilandiam, eandem habere desinentiam ex voce regionem denotante lingua Germanorum, palam est, utpote à primis inventoribus qui Germanicæ originis erant imposita; nam ipsos incolas suas terras ita nominasse nequaquam liquet. Sed hoc ferri potest, quæ sequuntur nimis longe à probabili ratione discedunt. Et magnus fit saltus ad fretum Panamæ.

H. GROTIVS.

SIc & quæ inde ad fretum Panamæ extenduntur terræ, ſimilis ſoni habent nomina; Cimatlan, Coatlan, Gueſcoſlan, Artlan, Quaxutatlan, Zeiotlan, Icatlan, Tapatlan, Cinacatlan, Cinantlan, Tenuchtitlan, Comitlan, Metzitlan, Guatitlan, Necotitlan, Curcatatlan; quibus omnibus in vocibus, Hiſpanorum pronuntiatio ultimam literam extrivit.

ANNOTATIO.

IN Cimatlan & aliis illis vocibus ejuſdem terminationis, ultimam literam d ab Hiſpanorum pronuntiatione extritam, non facile perſuadebitur iis, qui Mexicanæ linguæ aliquam noticiam habent: nam præterquam quod pleraque eorum nominum quæ hic exempli cauſa producuntur, non ſint regionum nomina, ſed vicorum aut oppidorum: terminatio illa *tlan* etiam aliis vocabulis additur, quę cum regione aut terra nihil habent commune; ut cum dicunt, *in puertatitlan* ad portam: Item *Ocachi tlatzintlan* magis infra: & *Itzintlan* infra, & ſimilia: ad eundem modum *Tenoxtitlan*, quod eſt genuinum metropoleos nomen, (Mexico enim dicitur à conditore *Mexi*) interpretantur *Tunale ſuper petram*. Mirum autem cuivis merito videri poſſit, eas gentes hoc unum nomen Germanicum retinuiſſe, quum

nulla alia vestigia linguæ Germanicæ apud ipsas reperiantur. Fateor si transponas aut adimas literas aut interdum syllabam, sive ab initio sive à fine, varia linguarum inter se commercia fieri posse; nec ullam esse linguam tam peregrinam à nostro orbe, quin, si cui placeat otio suo abuti, in ea vocabula possint reperiri, quæ si ad eum modum agas, à nostra aut aliis Europæis linguis non abludant. Sed vereor ne hoc pacto nihilo propius ad veritatem originis harum gentium accedamus. Præterquam quod novi Domini statim aliquid de lingua sua afficiant, ut & in nova Francia est observare & in Nova Hispania; cujus vel indicium sit quod supra posuimus *puertatitlan*, nam *puerta* merum est Hispanicum, pro latino porta.

H. Grotius.

Mexicani & eorum vicini cum eo primum venêre Hispani, dixêre se non esse indigenas, sed venisse à Septentrione majores suos. Quam autem primum post Estotilandiam insedêre regionem, ea nunc quoque originis suæ nomen retinet: dicitur enim Norimbega quod nihil aliud est quam Norwega, sono ab Hispanis emollito, qui pro W solent B ponere.

ANNOTATIO.

AGnoſco Mexicanos & eorum vicinos dicere, ſe aliunde & à Septemtrione veniſſe in illas terras, quas hodie tenent: poſtea autem eſt compertum aut probabili conjectura creditum illos veniſſe ex illa provincia; quę hodie ab Hiſpanis appellatur Nova Mexico; ea autem à Mexico hodierna intra continentem ſita eſt, haud longe à California, quæ aut cum Tartaria conjuncta creditur, aut anguſto freto ab ea diviſa. Venerunt tamen potius ab occaſu aut Coro quam Septemtrione. Longiſſime autem diſtat Nova Mexico ab illa regione in qua Norimbegam fuiſſe prodiderunt quidam Authores: quę à barbaris Agguncia dicta fuit, non Norimbega: prout autem deſignant, oporteret eam eſſe in ea parte Novæ Franciæ quam hodie Angli tenent. Fabuloſa autem eſſe quę de illa narrant ſatis patet; nam hodie in illis partibus neque hoc oppidum, neque ullum omnino oppidum aut oppidi veſtigium reperitur. Et incolæ totius illius tractus vicatim habitant, neque diu uno loco; habitationum autem ſuarum ſedibus à ducibus ſuis dant nomina, eaque cum ipſis mutant. Sed ne multa dicamus de fabuloſo hoc oppido ſive provincia, & convenientia nominis Norumbega cum

Norwagia: rem ipſam videamus. Primum, non video quomodo primi illi Americæ Septemtrionalis incolæ, ſi quidem ex Iſlandia in Groenlandiam, inde in Eſtotilandiam veniſſent, Norumbeguam hanc potuerint adire: nam ſecundum littus incedere non potuerunt, quod propter crebros ſinus & freta longe lateque in continentem penetrantia iter terrâ non admittit. Præterquam quod ii, qui ſuperioribus annis conati ſunt in illa Americę parte fretum aliquod pervium ad Sinam reperire, tam graphice nobis illius regionis faciem inde ab Inſula, quam Terram novam vocant, deſcripſerunt, ut nemo facile in animum poſſit inducere Norwagos illos per illas regiones iter habuiſſe. Ita ut quod Vir Clariſſ. hîc dicit poſt Eſtotilandiam, Norumbeguam primum inſediſſe, minime fidem mereatur. Deinde iidem Mexicani qui ſe à Septemtrione veniſſe dicunt, provinciam illam quam hodie incolunt, non vacuam, ſed ab aliis populis, puta Chichimecis inhabitatam inveniſſe fatentur, atque etiam ab aliis barbaris, cum quibus diu ambiguo marte bella geſſerunt: quos omnes, ſi & è Norwagia acerſas, diu ante immigraſſe oportuit. Non autem tantum ibi, incolas invenerunt, ſed & in ulterioribus provinciis ad Iſthmum uſque Panamenſem; licet ſuum imperium eouſque

non

non extenderunt. Chichimecæ autem illi qui ante Mexicanorum adventum in illis partibus egerunt, & adhuc in vicinis agunt, valde barbari & feri fuerunt, ſolo venatu vitam tolerantes, ſine ullis politicis inſtitutis, ſine religione aut ullis cæremoniis, præterquam quod feram primum captam Soli immolarent; de cæteris alibi diximus ex fide authorum. Chichimecas autem primum in partes illas circa Mexico veniſſe tradit Gomara anno à Chriſto nato IↃCXXI. Mexicanorum autem Annales memoriam Regum ſuorum tantum conſervarunt ab anno CIↃCCCXXII. Sed de Mexicanorum rebus abunde à nobis dictum in lib. 5. Deſcriptionis noſtræ. Porro Novæ Hiſpaniæ incolæ infinita pene idiomatum varietate inter ſe diſcrepant, quæ non tantum dialectis variant, ſed plane diverſæ ſunt linguæ: nam & Otomies, & Mechuacani, (quos Hiſpani hodie vocant Taraſcos) & plurimi alii ſuas proprias linguas habuerunt. Inter univerſas autem excellebat Mexicana, quæ & vicinis nationibus, etiam remotis, poſtquam Mexicani, imperii ſui fines longe lateque produxerunt, communis eſſe cœpit, quemadmodum in Europa olim latina, & in Aſia græca: ita ut in ſingulis provinciis interpretes illius haberentur, quos *Naguatlatas* vocabant. Quis autem credat gentes illas omnes,

ſiqui-

ſi quidem è Norwagia originem duxiſſent intra ſeptingentos annos, ita potuiſſe matricis linguæ oblivisci ut nullæ reliquiæ aut veſtigia illius in illis potuerint deprehendi: quum contrarium plane in Europæis linguis videamus, quæ licet multum mutatæ ſint, tamen adhuc veſtigia quamplurima originis ſuæ ſervant. Aut quis poſſit rationem reddere, qua factum ſit, ut ex una lingua, tam multæ & pene innumeræ, non ſolum vocabulis rerum ſed & conſtruendi modo diverſiſſimæ, propagarentur intra tam breve temporis ſpacium?

H. Grotius.

Et verſus Californiam eſt populus linguæ ejuſdem & inſtitutorum cum Mexicano: & populus Alavardi, id eſt Longobardi.

Annotatio.

Quis ſit ille populus ejuſdem linguæ cum Mexicano ignoro, nec ſatis capio quem Clariſſ. Vir deſignet; niſi forte intelligit illum qui in Nova Mexicana degit. Sed & in hac provincia quam plurimi populi degunt lingua & moribus diſcreti: de quibus in deſcriptione noſtra diximus. Apud nullum autem authorem Hiſpanum inveni, hic populum ullum eſſe ejuſdem linguæ cum Mexicanis. Qui porro ſint illi Alavardi, aut quomodo

hoc

hoc nomen conveniat cum Longobardis, à Clariss. Viro explicatum oportuit: multa sunt nomina barbarorum quæ pari licentia in Europæa possent converti, sed mihi ejusmodi licentia non placet. Suspicor autem Clariss. Virum pro Alvarado substituisse Alavardos, quia non memini me Alavardos apud Hispanos authores invenisse: verum iste Alvaradus Hispanus fuit qui multas provincias in America peragravit, unde & loca quædam & flumina hodieque nomen ejus servant.

H. GROTIVS.

HIspani novam Mexicam vocant, cum vere hæc sit vetus Mexica, unde in alteram ventum est ante annos, ut ajunt, octingentos.

ANNOTATIO.

VNica ratio, propter quam Hispani crediderunt, Mexicanos ex illa quam vocant Novam Mexicanam, in Novam Hispaniam venisse, fuit, quia ibidem invenerunt ædificia grandia qualia non alibi reperiuntur. Porro ratio temporum apud authores rerum Mexicanarum vacillat, neque satis constat quo anno Mexicani ad lacum aut in illas provincias venerint, quas tenebant, quum Hispani illos oppresserunt. Si autem verum est, ante 800. annos venisse, ut hic asseritur, quomodo è Norwagia

per

per Islandiam eodem pene tempore migrare potuerunt, & tanta cum multitudine in has tam longinquas regiones permeare, quo Norwagi primum in Islandiam venerunt? Id nos doceat necesse est Clariss. Vir, si assensum conjecturæ suę velit impetrare. Nam non esse supra octingentos annos à prima migratione in Islandiam jam supra diximus. Sed posito uno absurdo, sequuntur plura.

H. GROTIUS.

Accedunt vocabula quæ multa apud illos fuisse Germanica id est Norwagica, indicio sunt pauca quæ casu ad nostram notitiam pervenêre. Teut Deus Germaniæ, sic & illis populis: Pagod Bygod Deus minor, imaginarius: Guaira Wayer flabellum. Top-hos capitis tegmen: Lame Lam *agnus. Loca adsita torrentibus desinunt in Peke pro Beke quod est torrens Germanis. Plura haud dubie reperient qui in ista volent inquirere.*

ANNOTATIO.

Esto sane vocabula rerum congruentia magnum indicium originis dare: (quanquam in omnibus linguis multa reperiri communia vocabula notum sit, licet gentes quæ illis utuntur non sint unius originis; & sæpe casu illud fiat, interdum & alias ob causas) non satis est, paucula vocabula sive integra, sive paulu-

paululum, secundum varias dialectos, detorta reperiri, sed oportet ipsum linguæ aut dialecti genium, pronunciandi rationem, constructionis modum, & imprimis nomina earum rerum quæ domesticæ & maxime communes illi genti sunt, attendere: nam aliâs non difficile est in omnibus linguis reperire vocabula, convenientia aliquo modo cum aliis linguis: & multi jam Viri eruditi id in nostra quoque lingua observarunt; & Clariss. vir Goropius Becanus magna volumina de ea re scripsit: uti & Schrieckius unum: quos si audias, omnium linguarum originem trahere proclive est à nostra, aut Cimmeria: atque porro secundum Clariss. viri argumentum omnes nationes fere eisdem originem generis sui debebunt. Porro quæ hîc vocabula exempli causâ producuntur, & paucissima sunt, & nihil facilius est quam dicere, *Plura haud dubie reperient qui in ista volent inquirere.* Ego quum illud argumentum in animo haberem, & vocabula è gentium Americanarum linguis obvia studiose attenderem, non potui originis Germanicæ (nisi forte paucissima) vestigia deprehendere. Quum autem Clariss. vir asserat multa apud illos vocabula fuisse Germanica, debuisset saltem aliquanto plura annotare, neque nos ad difficilem, prolixam atque incertam indaginem mittere. *Apud illos*; Mexicanos

xicanos opinor intelligit, nisi forte omnes qui Septemtrionalem Americam incolunt: parum interest, si omnes originis sint Norwagicæ. Dico porro, ne unum quidem eorum vocabulorum quæ hic producuntur, ad Mexicanos pertinere, ne ad alias quidem ejus Continentis nationes, nisi forte unum de quo dicam suo ordine. *Teut* pro Deo non agnoscunt Mexicani, qui licet plures Deos colerent, nullum commune nomen pro Deo usurparunt: unde necesse fuit Hispanis suum *Dios* ipsis suggerere. Sic dicunt *Ma Dios motlan moyetztie*, Deus sit tecum. (Mexicani quidem primum Regem habuerunt *Teuch*, sed illum pro Deo cultum non invenio.) Neque alios ejus Continentis populos vocabulum *Teut* pro Deo usurpare hactenus observavi. Sed gravior apud me est authoritas Josephi de Acosta: qui lib. v. cap. 3. Aunque, inquit, es cosa que mucho me ha maravillado, que con tener esta noticia que digo, no tuviessen vocabulo proprio para nombrar à Dios. Porque si queremos in lengue de Indios hallar vocablo que responde à este, Dios, come responde en Latin Deus, y en Griego Theos, y en Hebræo, El, y en Arabige, Alà, no se halla en la lengua, del Cuzco, ni en la lengua de Mexico: por donde los que predican, o escriven para Indios, usan el mismo nostro Espanol, Dios &c. Licet multum

multum mirer, quum habeant eam notitiam quam dixi; non habuisse vocabulum proprium ad Deum nominandum; quare si quæramus in Indorum linguis vocabulum quod Dios respondeat, ut in Latino Deus, in Græco Θεὸς, in Hebræo El, in Arabico Alá; non reperiemus in lingua Cuscensi, neque Mexicana &c. Nec *Pagod* in universa America notum, populorum qui inter Indum & Gangem & vicinis regionibus habitant id proprium est. *Guayra* Peruanorum proprium est, (quanquam dubito Hispanicum esse) *El que es metal rico se beneficia por fundicion en aquellos hornillos, que llaman Guayras*, inquit Acosta libro quarto, capite nono. Est ergo furnillus, non flabrum. *Llame* quoque Peruanorum vocabulum est, non autem significat ovem aut agnum: nam neque ibi neque in tota America repertæ fuerunt oves ante Hispanorum adventum, qui illas traduxerunt. Animal autem quod vocant *llama* diversi est generis, quod accuratè describitur à Josepho de Acosta libro 4. cap. 41. Nihil commune habet cum nostro Lam, nisi quod quadrupes sit & lanam gestet suæ generis. De *Top-hos* nihil jam occurrit, neque enim memini me illud vocabulum ea significatione apud barbaros illos invenisse. Lego quidem apud Ciezam quosdam

Peruanorum fibulas quibus mantilia ſua connectebant appellaſſe Topes; ſed hoc nihil ad capitis tegmen. Nec *Peke* Mexicanis notum pro torrente, quem ipſi vocant *Atlauhtli*: multa quidem nomina locorum, montium, fluminum, aliarum rerum ipſis deſinunt in *pec* & *peque* ſeu *peke*, quæ ad torrentis etymon referri non poſſunt: credo terminationem ipſis eſſe communem in pluribus vocabulis. Denique habeo vocabularium Mexicanum in civitate Mexicana ab Hiſpanis excuſum, & ſæpe tentavi an poſſem aliqua vocabula reperire, quæ vel levem ſimilitudinem haberent cum aliqua lingua Europæa mihi nota, ſed nullum hactenus potui deprehendere, ne quidem in iis quę maximam ſpem poſſent facere, ut in nominibus partium corporis & ſimilibus. Idem & in aliarum gentium quæ Septemtrionalem Americam incolunt tentavi, ſed irrito conatu. Ipſe Clariſſ. Vir id tentet, inveniet enim in deſcriptione mea plurima annotata variarum gentium vocabula: ſed nolim illum uti ea licentia, quam in vocabulo Alavardi uſurpavit. Concludo itaque nec apud Mexicanos nec vicinos illorum populos nec ullas nationes (niſi forte pauca) quæ Continentem illam incolunt, vocabula reperiri Germanicæ originis, non magis quam Hebraicæ aut Græcæ, aut Latinæ, quæ linguæ olim

olim latiſſime patuerunt: faciat periculum qui volet vel in Canadenſibus qui longe viciniores ſunt Groenlandiæ, & fatebitur me verum dicere. In Groenlandia ad quam adhuc Iſlandi & alii Germani interdum commeant, fortaſſis pauca invenientur. Si literas mutare, Syllabas tranſponere, addere, demere velis, nuſquam non invenies quod ad hanc aut illam ſimilitudinem cogas: ſed hoc pro indicio originis gentium habere, id vero mihi non probatur.

H. GROTIVS.

NOn leve originis indicium etiam in moribus.

ANNOTATIO.

NIſi mores in omnibus aut ſaltem in pleriſque & præcipuis congruant, indicium hoc omnium leviſſimum autumo. Nam multa ſunt quæ omnibus gentibus barbaris communia ſunt, utpote ab ultima antiquitate deſcendentia, qualia pleraque quæ hic exempli cauſa producuntur. Sed ſingula videamus & examinemus.

H. GROTIVS.

IVdices apud illos XII, ut olim apud Gothos aliaſque gentes Scandiæ & apud vicinos eorum Saxones, unde in Angliam id venit.

Annotatio.

NUllos apud gentes illas Americę Septemtrionales, ne quidem eas quæ proxime ab origine absunt, quam Vir Clariss. hic statuit, Judices inveni, aut ullam civilis judicii formam. Mexicani soli Judices ordinarios qui lites dirimebant & justitiam administrabant habuerunt, eos appellabant *Tequixquinahuacatl*: Sed certus numerus eorum non proditur, neque memini me legisse qui duodecim facerent. Petrus Martyr decad. quinta c. iv. *domus est in majoris plateæ lato campo senatoria ingens. Vbi perpetuò sedent autorati longævi decem aut duodecim viri, ut Iureconsulti de rebus emergentibus judicaturi.* Si Vir Clarissimus nobis ostenderit, duodecim fuisse, magnam inibit gratiam. Sed vereor ne hic laboraturus sit. Et si forte ostenderit, erit quod responderi possit.

H. Grotius.

VIta olim in venatu, ut de majoribus suis narrabant Mexicani. Temporum putatio per noctes: infantium recens natorum in amne ablutio aleæ fides ad libertatis usque jacturam; quæ omni moris esse Germanici, ex Tacito & Germanis scriptoribus cognoscas.

ANNOTATIO.

VIta olim in venatu non solis Germaniæ populis fuit, sed & multis aliis, & maxime Scythis; quare hic nullum indicium est originis, magis Germanicæ, quam Scythicæ, aut alterius gentis. Neque hoc de majoribus suis narrant Mexicani, sed de Chichimecis quos in illis regionibus invenerant, ipsi cultiores erant & jamdiu sementem faciebant. Temporum putatio per noctes etiam multis populis in Oriente familiaris, quod ab Hæbræis venit. Infantium recens natorum in flumine ablutio, haud solis Germanis propria fuit, sed & aliis gentibus usurpata: Mexicanis autem usitatam fuisse non invenio: quarto demum à nativitate die obstetrix infantem nudum in aream domicilii juncis stratam efferebat: in medio vasculum aqua plenum positum erat, in quo illum abluebat. De Aleæ fide non memini me legere; sed & hoc multis & diversis nationibus familiare.

H. GROTIUS.

VIris singulis uxores singulæ, exceptis nobilium paucis: quod Germanis tribuit idem Tacitus, ita ut eos hac nota ab aliis barbaris discernat: cum contra apud Scythas ab omni ætate usitatum

fuerit plures uni viro esse uxores. Mulieribus ut Germanicis unæ tantum nuptiæ.

Annotatio.

Viris singulis, singulæ uxores: neque hoc Germanis proprium, licet forte proprium inter alios barbaros, quos propterea Tacitus à cæteris barbaris distinguit; non ab aliis qui à Romanis pro barbaris non habebantur. Mexicanis autem aut cæteris illis gentibus, singulas fuisse uxores, exceptis nobilium paucis, à vero abludit; siquidem omnibus illis gentibus familiarissima est polygamia, uti & Scythis. Id de novæ Franciæ incolis tradit Quarterius, qui proximi sunt ab origine Norwagica: de Cinaloanis Martinus Perez è Societate Jesu, de aliis alii. An Mexicani aliquid peculiare in hoc habuerint non observavi. Mulieribus quidem unæ nuptiæ in quibusdam provinciis; non in omnibus. Legantur scripta eorum qui de illis gentibus sunt commentati, & deprehendentur quam plurima à moribus veterum Germanorum discrepantia, præsertim apud illas quæ viciniores sunt Groenlandiæ & Islandiæ; unde Clarissimus Vir profectas vult.

H. GROTIUS.

TRibunalia in Florida ad experimentum altissimi æstus, qualia Cauchos habuisse Plinius nos docet.

ANNOTATIO.

VTrum Floridani tribunalia habeant ad experimentum altissimi æstus, neque affirmaverim neque negaverim. Sed quomodo Cauchi hîc cum Norwagis componuntur, quorum regio fluctibus non est obnoxia ut Cauchorum; & longo terrarum intervallo distant. Sed quid hæc ad indicium originis faciunt? ejusmodi tribunalia solers hominum genus ad sui conservationem invenit ubicunque ab aquarum illuvione periculum est: omnes etiam barbarissimi soliciti sunt de vita conservanda, & facillimum est tumulos egerere æstu superiores, non necesse hoc à Cauchis discere.

H. GROTIVS.

ANimas corporibus superstites ab omni ævo credidêre; quod Lucanus tribuit populis quos Arctos despicit. Corpore infames graviter puniti: habes & hoc apud Tacitum de Germanis: quo & illud Quintiliani pertinet in oratione pro Mariano milite qui Tribunum occiderat; Sanctius apud Occa-

num vivitur. *Sellæ singulis & mensæ ad focum: Sororum filii hæredes. Corpora ferme nuda, nisi qua pudor id vetat, aliaque similia, quæ Tacitus de Germanis prodidit, in iis autem locis de quibus agimus reperta constat, Germanicam non Scythicam ostendunt originem. Etiam diis mactare homines, Germanicum, unde feritate longius procedente, natus apud quosdam populos mos etiam humana carne vescendi.*]

ANNOTATIO.

QUæcunque hic afferuntur non sunt veteribus Germanis propria, sed etiam aliis nationibus communia, ut nullum ex iis indicium sumi possit Germanicæ potius originis quam alterius cujuscunque. Et hæc quoque multis nationibus conveniunt, quæ alteram partem Americæ incolunt, qui propterea originis Germanicæ non censentur. Et operæprecium fuisset hæc omnia de Mexicanis aliave natione Septemtrionalis Americæ probare, quod difficillimum judico. Pudicitiam sancte coluisse aut hos aut cæteros, qui mores eorum propius inspexerit nemo dixerit. Sane corpora fere nuda, nisi qua pudor id vetat, ab Hispanis apud Mexicanos non sunt inventa, sed potius aliquis cultus etiam in vestibus; nomina quoque vestium propria habent in sua lingua. Incolæ quoque Virginiæ longis indusiis utuntur: Floridani pellibus ferarum; de iis qui propius

pius ad Arctum degunt, certum est totum corpus pellibus ferarum tegere: ita & de multis aliis probari posset. Apud quos sororum filii hæredes sint, explicare oportuisset; apud Mexicanos hoc non reperitur, & nescio an apud ullos illius Continentis incolas, præter Hurones, de quibus postea dicemus. In Peruviæ vicinis provinciis id observatum docet nos Petrus de Cieza; ab aliis contra. Et notat Acosta de Peruanis. Ingarum filios patribus successisse, è principali uxore natos, quę dicebatur *Coya*, quæ ab Inga Ypangui soror fuit. Tamen si Rex haberet Germanum legitimum ille succedebat ante filium Regis. Eundem ordinem observabant & Curacæ & primores Regni. Cibum capiendi ratio plurimum apud illos variat, uti & apud cæteras gentes, neque hoc satis certum est originis indicium. Nec diis mactare homines Germanis proprium; neque hoc antiquum apud Mexicanos: feritatem illam ipsos docuit dæmon uti & alias gentes: nec in America Septemtrionali inventi, qui humana carne vescerentur, nisi admodum pauci; feritas ista maxime viguit & adhuc viget in parte Meridionali.

H. GROTIVS.

QVod autem modo dixi hos citra Isthmum Panamæ populos fere omnes Norwagicæ esse originis

non dixi frustra. Nam qui Iucatanem & vicina quædam loca tenent, eos alterius esse originis docet reperta apud eos circumcisio. Multi ob id & quod ex mari servatos se dicerent, Hebræos esse credidêre, ex decem scilicet tribubus in Mediam avectos, inde per Tartariam progressos, in Americam longo illo itinere, de quo agi putant quarto libro qui Esdræ dicitur.

ANNOTATIO.

MIrabar primum cum legerem in divisione Americæ, quid sibi vellet illud, *ferme omnes*, sed quum ad hanc periodum pervenissem, tum demum causam deprehendi: quæ tamen minus necessaria visa ad exceptionem hanc formandam, si cætera bene fuissent probata: nam satis constat, à primis illis inventoribus harum regionum multa fabulosa aut perperam linguæ ignorantiâ intellecta, fuisse prodita, inter quæ & illud fuisse potuit, quod scribunt de circumcisione apud Iucatanenses inventa: & quod se ex mari servatos dicerent. Atque hîc primum observo, mihi non probari, Iucatanenses qui longissime ab Isthmo illo absunt & Novæ Hispaniæ proximi, à communi sorte originis, qualiscunque demum sit, eximi. Sed audiamus quid Authores scribant de hac Iucatanensium circumcisione, & aliis institutis. Petrus Martyr decad. quarta, cap.

cap. primo. *Templa frequentant, ad quæ primarii vias ex propriis domibus ſternunt lapidibus. Idolorum culturæ indulgent. Sunt, ſed non omnes, recutiti. Legibus vivunt & ſumma fide commerciantur, permutando ſine pecuniis. Cruces viderunt. Vnde id habeant interrogati per interpretes, dicunt aliqui: tranſiſſe virum quendam formoſiſsimum per eos tractus, qui eis id inſigne in ſui memoriam reliquerit. Alii obiiſſe lucidiorem ſole hominem quendam in eo opificio. Certi nihil habetur.*

Idem cap. 3. de Cuzumel Inſulæ incolis: *Sunt recutiti.* Idem cap. 4. De Inſula verſus Novam Hiſpan. *Pueros puellaſque diis ſuis immolant. Sunt recutiti. Extant & in hujus Colvacanæ* (inquit paulo poſt) *lateribus aliæ ſitæ ſunt Inſulæ, in quibus ſolæ mulieres habitant ſine virorum commercio. Putant aliqui Amazonico vivere more. Qui prudentius rem ponderant, cœnobitas eſſe virgines ſeceſſu gaudentes, uti apud nos, & multis in locis apud veteres, Veſtales aut Bonæ Deæ ſacræ. Certis anni temporibus trajiciunt viri ad eas, non coitus cauſa, ſed moti pietate campos illis & hortos compoſituri, quo cultu queant vitam ducere.* Atque hæc quidem P. Martyr aliorum fide, tum vel maximè linguæ illarum gentium ignarorum, & quidvis temere credentium. Franciſcus Lopez de Gomara in Hiſtoria Indiarum hæc tradit. *Alli ſe hallaron cruzes de laton, y palo, ſobre muertos. De donde arguyen algunos*

nos, que muchos Españoles se fueron à esta tierra quando la destruyon de España, hecha per los moros en tiempo del Rey don Rodrigo. Mas no lo creo pues no las ay en las Islas, que nombrado auemos. En alguna de las quales es necessario, y aun forcoso tocar antes de llegar alli, yendo de aca. Dicit ibidem cruces esse inventas super monumenta mortuorum. Vnde quidam crediderint multos Hispanorum eò fugisse, quum Mauri tempore Roderici Regis Hispaniam destruerent. Sed se illud non credere quia in Insulis nulli reperiantur, ad quas necessarium fuerit primum appellere. Antonius de Herrera decad. II. libro III. capite I. dat rationem, unde cruces primum in has partes venerint. Sed circumcisionis ne verbo quidem meminit. Idem Gomara post dicit: *Retajanse, aunque no todos.* Circumcidunt se, licet non omnes. Ibidem. *Mas todos ydololatran, sacrificando algunos hombres.* Sed omnes idololatræ sunt, immolantes quosdam homines. Idem pene dicit de incolis Insulæ Cozumel. Post hunc etiam alii pene eadem retulerunt. Valde autem credulos fuisse oportet, qui ex hisce in animum induxerint credere, Hebræos esse, ex decem scilicet tribubus in Mediam avectos &c. nam licet Authores hi dicant quosdam eorum fuisse circumcisos, tamen nemo eorum prodit quibus cære-

cæremoniis & per quos circumcisionem administraverint. Nemo autem ignorat quam retinentes semper fuerint suarum cæremoniarum Hebræi, atque etiam linguæ suæ. Vnde mihi persuadeo Hispanos in his deceptos, & Iucatanenses hos non fuisse revera circumcisos: sed quosdam tales ipsis visos, quia gentes hæ maximè proclives in venerem, fere omnes lue venerea laborant à qua præputium ipsis arrosum fuerit. Hæc mea conjectura est, credant qui volent, saltem minime verisimile est origine Hebræos fuisse. sed videamus quid Clariss. Vir de his judicet.

H. GROTIVS.

HÆc quanquam ita congesta, multos possunt in assensum trahere, mihi tamen se non probant. Scriptor Esdræ quarti plenus est inanium somniorum, ideoque ab omnibus rejectus. Nec America est quo ille Hebræos ivisse dicit, ipsi non minus illo tempore quam omnibus aliis incognita; sed regnum quod sibi confinxêre Iudæi, ultra amnem, ut ajunt, Sabbaticum, ad portas Caspias, unde nullus umquam nuntius, nullæ literæ pervenêre, quod nec vidit quisquam, nec videbit umquam; in hoc tantum repertum à Rabbinis nugivendulis, ne promissa de mansuro semper regno in semine Davidis, in Iesu Christo impleta, & adhuc impleri credantur. Neque verum est, in Tartaria fuisse

fuisse Iudæos. Et quæ quidam reperisse ibi se putant tribuum Hebraicarum nomina, vetera sunt Scythica: ut Eutalitæ non Nephtalitæ, & sic cætera; quemadmodum Viri eruditi abunde manifestum fecerunt. Iam verò ad Iucatanem & loca vicina quod attinet, qui eò primum venêre, circumcisionem ibi repertam tradunt, non etiam cæteros Hebraicæ legis ritus, nec litterarum eam scripturam quæ à multis temporibus penes Hebræos fuit. Circumcisio autem multo latius patet, patuitque semper quam Iudaismus. Et quod ortos se dicerent ab hominibus è mari servatis, non ad Mare Rubrum, sed ad memoriam universalis diluvii, cujus apud omnes gentes reperiuntur vestigia, recte referas. Vide quæ de ea re diximus in Annotatis ad Librum primum pro veritate Religionis Christianæ.

Annotatio.

Assentior sanè his quæ Vir Clariss. observat de Hebræis; neque enim verisimile est, si Judæi huc pervenissent, solam circumcisionem conservatam fuisse, cæteros Legis ritus omissos. Interea mihi non persuadetur Circumcisionem hic inventam fuisse, & credo primos illos Hispanos fuisse deceptos. Quare & cæteri scriptores Hispani, re jam melius comperta, nullam ejus faciunt mentionem: etiam hoc de crucibus fabulosum judicat Oviedus libro XVII. cap. 3. Et Acosta

libro I.

libro 1. c. 23. diserte negat, circumcisionem usquam apud Americanos inventam.

H. GROTIUS.

R*Em tetigit Petrus Martyr, cum dixit non dubitare se quin ex Æthiopia Oceano adjacente nonnulli eò delati sint; quod facile evenire potuit provectis nonnihil ab ora sua piscatoribus, deinde per ventos illos vehementes qui rectà in Americam ferunt, abreptos: quale quid evenit nautæ illi à quo Columbus novi orbis notitiam accepit: & Indis illis, quos delatos ad Suevorum littora tradit Plinius.*

ANNOTATIO.

VBi hoc dixerit Petrus Martyr ignoro, neque enim in meo exemplari Parisiis anno 1587. excuso illud invenio. Sed si dixit, *non dubitare se quin ex Æthiopia Oceano adjacente nonnulli eò delati sint;* non utique *rem tetigit:* nam incolæ Iucatanes non sunt Æthiopes, sed colore similes cæteris Americanis. *Nec facile evenire potuit provectis nonnihil ab ora sua piscatoribus, deinde per ventos illos vehementes qui rectà in Americam ferunt, abreptos.* Nam primo inusitatum prorsus est, piscatores quum ad piscatum exeunt, tantum commeatuum secum ferre, ut iis ad tam longam navigationem potuerit sufficere. Advertat modo Clariss. Vir intervallum inter Africę oram & Iucatanem,

&c

& videbit hoc non modo non facile potuisse evenire, sed omnino impossibile esse. Deinde si ab ora provecti & à vehementibus illis ventis, qui recta in Americam ferunt, abrepti fuissent; (quod tamen navigationum gnari non facile admittent, quia magnæ industriæ est ab illa Africæ ora in Altum provehi) potius in Americam Meridionalem fuissent delati, aut saltem in Canibalum Insulas, quas vitare non poterant antequam in Fretum Mexicanum abriperentur. Duorum ad minimum mensium navigationem fuisse oportuit ab Africæ ora ad Iucatanem. Qui hoc facile evenire potuisse credit proclivius credet quod de Judæis traditur: id enim facilius potuit fieri terrestri itinere licet longiore, quam piscatores huc abreptos fuisse à ventis. Dormitasse suspicor Clariss. Virum quum hæc scriberet; nam ista facilia credere in vigilantes non cadit. Nec tale quid evenit nautæ illi à quo Columbus novi orbis notitiám accepit: nam & hoc fabulosum & ab Hispanis qui Italo gloriam inventi novi orbis invidebant temere fictum, utjam ab aliis observatum. Columbus habuit alias rationes quæ illum induxerunt istam navigationem suscipere, à scientia Geographiæ profectas, ut alibi dixi. Et longè alia est ratio Indorum illorum, de quibus Plinius libro II. cap. 67. dicit enim ex India commercii causa navi-

avigantes, tempestatibus abreptos in Ger-
naniam, idque Septemtrionali circuitu: lon-
è alia est ratio piscatorum.

H. GROTIVS.

CIrcumcidi autem mos vetus Æthiopum; ut ante alios testatus est Herodotus: cujus rei de caussis gimus in dictis jam annotatis. Nec qui Æthiopum Christiani facti sunt veterem hunc gentis suæ morem leseruêre: ut Alvarez & alii nos docent. Ab Æthiopibus est pronunciatio literæ quæ ח Hebræo re-bondet. Non est autem vetus ista ex Æthiopia in llas terras deducta colonia: sed ab annis, ut ipsi di-ebant, quingentis.

ANNOTATIO.

IAm paulo ante dixit Clariss. Vir, nonnullos eo delatos piscatores; nunc dicit ex Æthiopia coloniam eo deductam: quod longè aliud est, quam paucos casu potius quam de ndustria eò fuisse abreptos. Sed jam dixi Æthiopes haud fuisse Iucatanenses. Addit, non esse illam coloniam veterem; sed ab annis quingentis, & quidem, ut ipsi dicebant. Num ergo meminerant se ex Æthiopia missos n coloniam? non memini me tale quid apud Hispanos authores legere.

H. Grotius.

ABysſinorum autem eo tempore Imperium ad Oceanum pertingebat. Et Chriſtianos fuiſſe qui illuc venêre Æthiopas, colligimus ex Baptiſmo; quem adminiſtrabant Iucatanenſes infantibus poſt annum tertium ut Græci & Aſiatici; vocabantque regenerati nem; & infantis parentes ad eum piè celebrandum parabant ſe precibus, jejunio, caſtimonia. Trahit nos eodem celebrata in Iucatane unctio in fronte: peccatorum confeſsio in morbis: honeſta ſepultura: & certa de præmiis pœniſque poſt hanc vitam perſuaſio. Neque vero mirum videri debet ſi alia ad Chriſtianiſmum pertinentia, lapſu temporum, nullis ibi ſacerdotibus, & populo negligente, interciderint: cum idem eveniſſe videamus in Dioſcoride Rubri maris, Inſula, quam nunc Sacotoram vocant, ubi de Chriſtianiſmo, ſane vetere, præter Baptiſmum & ſignum crucis nihil reliquum repererunt qui ibi poſt Paulum Venetum fuerunt.

Annotatio.

POſito uno falſo multa falſa conſequi ſolent, quod & hîc Clariſſimo Viro evenit. Nam ne jam hîc de fide Alvarez aut religione Æthiopum ſive Abyſſinorum contendamus. Quis præſtet Abyſſinorum imperium tum aut ûmquam ad Oceanum Atlanticum pertigiſſe; ad Indicum vulgo creditur. Et ſi detur aliquando

uando & ad Atlanticum pertigiſſe, non po-
ıerunt ſolvere piſcatores illi ab ullo loco A-
icæ, unde vento ſecundo ad Iucatanem abri-
erentur. Illi parti Africæ in qua Abyſſini im-
erium habent, è regione opponitur Americę
ıeridionali. Si autem colonia fuit miſſa, ut
ideri vult Clariſſ. Vir, Sacerdotes una miſ-
os probabile eſt. Sin nullos Sacerdotes ha-
ıerunt, quinam tandem illis circumciſionem
ıt Baptiſmum adminiſtrarunt; aut etiam
ıctionem in fronte; coram quibus peccata
onfeſſi fuerint? Hæc omnia gratis dicuntur:
am Iucatanenſes non magis Baptiſmum ha-
ıerunt, aut unctionem in fronte, aut con-
eſſionem, quam circumciſionem. Martyr Ba-
tiſmi aut unctionis aut confeſſionis non me-
ıinit, neque ullus alius idoneus author quem
iderim. Acoſta quidem ſcribit, Peruanos
abuiſſe genus quoddam confeſſionis: de quo
dendum cap. 25. lib. v. Mexicani autem
cerdotes ſe ungebant à capite ad calces, ut
otat cap. 26. idque tæda, quia diis erat ſacra.
onficiebant & bituminis quoddam genus
uo infirmos inungebant. Eoſdem quoque
Iexicanos dicunt habuiſſe baptiſmi quod-
am genus. Unde ſi hæc quoque apud Iuca-
nenſes fuêre, à Mexicanis accepiſſe planum
t. Contrà poſteriores Scriptores Hiſpani ri-
ent illos qui aliqua Chriſtianitatis veſtigia

hîc reperta retulerant. Iucatanenſes enim abſurdiſſimi erant Idololatræ, & homines idolis ſuis immolabant, eodem pene modo quo Mexicani ; ut omnino probabile ſit ab iis oriundos fuiſſe. Quid quod & Sacerdotes ſuos illos habuiſſe liquet. Quam autem vero abſimile unam aut alteram Cymbam piſcatorum ad Iucatanem delatam, omnem Peninſulam in conſenſum traxiſſe & ex piſcatoribus Sacerdotes factos, Sacramenta adminiſtraſſe Ethnicis. Franciſcus Alvarez ſcribit Abyſſinos circumcidi, qui velint, ſine ulla cæremonia: mares baptizari quadrageſimo poſt nativitatem die, fæmellas ſexageſimo. non agnoſcere Chriſma aut extremam unctionem. In eo non convenit Iucatanenſibus cum Abyſſinis, ſi baptiſmum adminiſtrarunt infantibus poſt annum tertium. Sed dicit Vir Clariſſimus hunc morem eſſe Græcis & Aſiaticis : quid hoc ad Æthiopas Africanos ? Quid multa? Religionem & ritus ſenſim mutari, & lapſu temporum multa intercidere nimi verum eſt, neque ita mirum, ſed homines à Chriſtianis oriundos intra quingentos annos ita religionem mutaſſe ut etiam homines idolis immolarent, merito cuivis mirum videri poteſt: neque hoc in Dioſcoride inſula obſervatum.

H.GRO

H. GROTIVS.

LIngua autem quod nec plane Æthiopica nec plane Norwagica est in illo tractu à Septemtrione ad Isthmum Panamæ, inde evenisse credo, quod primum permixti fuerint diversæ originis homines: deinde quod ex iis plurimi sine communi imperio vixerint Cyclopum more; ut nunc quoque fit in Florida: Et ante sexcentos annos in Mexicana aliisque regionibus factum est: cui consequens fuit ut singulæ familiæ propria sibi finxerint vocabula.

ANNOTATIO.

VNde hæc permixtio linguarum evenerit non satis liquet, nec pauci piscatores ex Æthiopia advenæ hoc efficere potuerunt, ut neutra lingua ibidem agnosci possit. Debuisset autem Clariss. Vir vel uno vocabulo demonstrare, quod hic asserit linguam in illis partibus ex Æthiopica & Norwagica mixtam fuisse; aut nunc ullum vocabulum utriusque linguę adhuc comparere. Nemo autem facile inveniat numerum linguarum, (non dico dialectorum, nam hoc parum esset,) quæ in illa parte Americæ usurpantur, quum ferme tot sint linguæ diversæ quot populi: atque ita diversæ ut nihil commune habeant, neque quid Germanici aut Norwagici in illis deprehendatur. Scio aliis multis linguis accidisse ut

multum mutarentur quantum ad pronuntia-
tionem & scribendi modum, sed nihilo se-
cus origo prima haud difficulter observari po-
test, maximè in Germanica. Habemus & no-
bile hujus rei exemplum in vicina Britannia;
nam quum primi illius Insulæ incolæ ex Bri-
tannia Armorica originem duxerint tam lon-
go tempore, ut ejus transmigrationis memoria
perierit; tamen adhuc hodie Idioma suum
pertinaciter servant Cambri, ab Anglis jam
olim in ultimum angulum & montana pulsi:
uti & Britones illi quos vocant Brettonantes
in Armorica. Sive contra se res habeat, ut
volunt Cambri, & Armorici ab Insularibus
originem acceperint. In illis linguis, & vel
maxime in Mexicana nihil Germanici inveni-
tur. Inter alia, nomina membrorum humani
corporis solent aliquod saltem vestigium suæ
originis servare, apud Mexicanos tantum ab-
ludunt à Germanicis aut Norwagicis, quan-
tum quæ maxime Caput ipsis dicitur *Tzon-
tecontli*, capilli *Tzontli*, frons *Ixcuatl*, Lingua
Nenepilli, & sic de cæteris. Eadem quoque ra-
tio est in numerorum nominibus, & nume-
randi modo: eadem in temporum mensura
& aliis: de quibus dixi in Americæ descri-
ptione & paulo post dicam. Fiat periculum
etiam in aliis nationibus illius partis Ameri-
cæ, è quarum linguis vocabula ad nos perve-
nerunt,

nerunt, & idem judicium necesse est. Hochelagensibus in Canadensi regione, ut prodidit Quarterius, caput dicitur *Aggonzi*, capilli *Agoniscon*, Lingua *Osnache*, Frons *Hergeniascon*. Souriquosiis, qui his vicini sunt, Caput dicitur *Menougi*, Capilli *Monzabon* Frons *Tegoeja*, Lingua *Nirnou*. Sankikanis haud longe ab illis dissitis, Caput *Wyer*, Capilli *Mytrach*, Frons *Nachkaronck*, Lingua *Weyeranou*. Quid multa? quot ferme diversi populi, sunt autem innumeri, tot diversæ plane linguæ, neque aliter fieri potuit in tanta barbarie; & ut forte concedi posset, aliquos in illa Americæ parte esse Norwagicæ originis, tamen de Mexicanis & eorum vicinis neutiquam verisimile est: neque sana ratione cuiquam persuaderi posse autumo, intra octingentos aut etiam mille annos, Norwagos tanto numero in illas partes venire potuisse, à quibus tanta multitudo propagari potuerit & tam immensa regio impleri. Quod autem addit Vir Clariss. plurimos sine communi imperio vixisse Cyclopum more: id licet de quibusdam dici possit, tamen neque de Floridanis, neque aliis quam plurimis dici potest; nam apud plerosque aliqua communis imperii forma adhuc hodie manet. Sed defungamur jam Septemtrionali Americæ parte.

H. GROTIUS.

VEnio nunc ad alteram Americæ partem, quæ ab Isthmo Panamæ ad fretum usque Magallanicum excurrit.

ANNOTATIO.

IAm ſupra dixi nihil cauſæ eſſe cur ad Iſthmum Panamæ ſeparatio fiat: & Meridionales omnes alterius originis ſtatuantur: ſed ſequamur hanc diviſionem, & videamus an Clariſſ. Vir melius ſe hîc expediat. Nimis autem breviter hac parte defungitur: nam hæc pars quoque ampliſſima eſt, habitaturque ab innumeris pene gentibus & populis; qui non minus quam Septemtrionales diverſiſſimis utuntur linguis, moribus & inſtitutis: prætterquam quod mediterranea hujus continentis nondum ſatis ſunt cognita. habet autem hæc pars ampliſſimam baſim ad mare Septemtrionale, ad fretum Magallanicum deſinit in obtuſum veluti conum. Ultra quod multæ jacent inſulæ anguſtis fretis diviſæ.

H. GROTIVS.

EOs qui prope ſunt fretum Magallanicum, eodem fuiſſe corporum habitu, moribus ac lingua, quo illi qui ultra id fretum ſedes habent, omnes qui de eo tra u ſcripſere conſentiunt, quare cisfretanos à transfretanis ortos credi par eſt: eoque magis quod Peruani

ſemper

ſemper dixerint in ea orbis parte homines fuiſſe ſui generis extraneos.

ANNOTATIO.

AB extremis populis hic orditur Vir Clariſſ. & dicit Cisfretanos à transfretanis ortos: ratio eſt, omnes qui de eo tractu ſcripſere conſentiunt, eodem utroſque fuiſſe corporum habitu, moribus ac lingua. Ut de moribus concedam (ſunt enim utrique incultis, feris atque adeo immanibus) de corporum habitu minime conſentiunt omnes qui de eo tractu ſcripſere; uti nec de lingua; quæ & hic diverſa reperitur pro populorum diverſitate. Rationi quod additur, *eoque magis quod Peruani ſemper dixerint in ea orbis parte homines fuiſſe ſui generis extraneos;* quid ſibi velit non capio: id enim & de multis aliis qui illam partem Americæ incolunt dicere potuerunt, & quidem veriſſime; ſunt enim plurimæ & pene innumerabiles gentes etiam in illo tractu, quæ nihil neque lingua neque moribus cum Peruanis habent commune, ita ut hoc de ſolis iis qui Fretum utrimque accolunt accipi non poſſit, aut ex eo concludi cisfretanos à transfretanis ortos. Peruvia quoque quamvis longe lateque pateat, tamen à reliquis partibus multum ſuperatur, neque ipſa per ſe, cum Hiſpani illam primum adierunt, ab

una gente fuit habitata: sed fuerunt in illa varii populi, diversa lingua, diversis moribus & institutis, quos tamen omnes Peruviæ Monarcha sensim sub jugum miserat, & tum servitute premebat. Vnde factum erat ut quemadmodum multi Novæ Hispaniæ incolæ communem haberent Mexicanam linguam, præter suam propriam, ita etiam hi Cuscensem linguam usurparent. Interea non nego è transfretanis partibus Americam hanc Meridionalem incolas accepisse, non solum qua fretum illud attingit, sed etiam longè lateque intra continentem. Observatum enim multos populos ab austro ad arctum promovisse; & Toupinambas illos qui juxta Fluvium Januarii degebant tempore Joannis Lerii, nunc magnam partem juxta Marannonem inveniri, maximum terrarum spacium emensos.

H. Grotius.

Illam autem orbis partem quæ trans Fretum est, & quæ inde longe tractu partim continuis terris, partim modicis fretis intercurrentibus, sub Novæ Guineæ nomine, ad usque Giloli, Iavæ & aliarum Indici Oceani Insularum conspectum se porrigit, Australem dictam, in Tabulis, non aliunde quam ab ipsa Iava aut Gilolo habitatores veteres accepisse, credibile est.

Anno-

ANNOTATIO.

SUperioribus annis nostrorum & aliorum navigationibus compertum est, trans fretum Magallanicum plures Insulas esse, modicis fretis intercurrentibus, extra quas est patentissimum mare, & per id aditus ad mare Pacificum, ut vocant: transitus quoque inventus per fretum Lemairium. Terræ autem illæ quæ fretum hoc ab Arcto ingredientibus sinistræ sunt, an cum nova Guinea contiguæ sint, an modicis intercurrentibus fretis dirimantur, adhuc incompertum est: qui orbis delineationem ad Globum exactam inspexerit, deprehendet maximam esse distantiam, & omnia incerta: ita ut incolas illos Americæ Meridionalis ad fretum Magallanicum, ab Java aut Gililo aliisque maris Indici insulis accersere, conjectura haud satis certa nitatur; ita ut malim judicium suspendere, quam ferre. Licet videam omnino necesse esse à pluribus partibus accersere, ut tantæ multitudinis propaginem deprehendamus.

H. GROTIVS.

AT Peruanorum ingenia multo elegantiora, justique & magni imperii capacia, aliam testantur originem: quæ, si quid video, non aliunde quam à Sinensibus, paris elegantiæ, parisque imperii gente.

AN-

Annotatio.

HÆc jam ſecunda Helena, quam Clariſſ. Vir in ſua Diſſertatione comendam ſuſcepit. Apud Peruanos imperii juſti formam ab Hiſpanis inventam haud dubium eſt, eoſque elegantioris eſſe ingenii, quam cæteri qui in illa parte Americæ degunt. Sed illos cum Sinenſibus conferri poſſe, haud facile admittent qui utrorumque ingenia & mores accurate inſpexerint; nec apud Peruanos induſtria & artium mechanicarum ſtudia tantopere floruêre: alia fuit politiæ ratio, alia ædificiorum forma, alia oppidorum ſtructura: nihil quod Sinenſium induſtriam ſapit aut vel leviter æmulatur. Deinde ſi ex Oriente accerſendi ſint Peruani, plura & in continenti & in Inſulis ingenia juſti ac magni imperii capacia, nec inelegantia. Cur autem hic prætereuntur Chilenſes; natio non minus induſtria quam Peruana; & propinquior freto à quo Clariſſ. Vir. orſus eſt? non enim ii originem ſuam Peruanis debent.

H. Grotius.

COnfirmant id repertæ ad oram Pacifici maris reliquiæ navigiorum Sinenſium, ut Hiſpani tradidêre.

Anno-

ANNOTATIO.

ORa Pacifici maris in immenſum patet; qui ad oram Peruviæ, quamvis ſatis longam, reliquias navigiorum Sinenſium repertas tradiderint ignoro, nondum aliquem Hiſpanum idoneæ fidei legi qui hoc traderet. Neque cuiquam veriſimile fiet vaſtum illum Oceanum intuenti, & auram ſemper adverſam, navigationemque pariter longiſſimam & difficillimam: Ita ut facilius recta ex India per mare Atlanticum potuerint venire Sinenſes. Sed neque illi tam longinquas navigationes ſuſcipiunt, vicinas provincias & Inſulas maris Indici adire contenti. Neque naves eorum ejuſcemodi ſunt ut jactationem procelloſi maris ad Californiam ferre poſſint, quas Hiſpanorum vaſtæ naves vix tolerant. Notum enim quæ diſcrimina ſæpe adeant quæ à Philippinis ad Acapulcum veniunt. Et cum valido exercitu veniſſe oportuit Sinenſes, ut tam numeroſam gentem aut conderent aut ſubjugarent. Accedit quod apud Peruanos ante Hiſpanorum adventum nulla navigia majora, veliferave fuerunt inventa, aut quicquam armorum quibus Sinenſes utuntur: quum Peruani etiam ferri uſum ferè ignoraverint. Non eſt autem credibile advenas è Sina omnem navigandi artem

ita penitus oblivisci potuisse, aut patriæ memoriam deponere, ut non illam aliquando, quod longè facilius erat, inviserent.

H. Grotius.

Nec mirum si multum navigatu exercitos Sinenses, in terras uno mari divisas aut quærendi curiositas aut magnus humani generis propagator casus, pertulerit.

Annotatio.

Omnino mirum esset Sinenses, terras tam Vasto mari, licet uno, divisas, aut studio petere aut casu in eas incidere potuisse: de California aut etiam Nova Hispania si hoc diceretur, aliquam fidem posset reperire: de Peruvia incredibile est. Primum casu illud non potuit fieri, nam commeatus ipsis defecisset, qui non nisi ratione itineris instituti imponi in naves solet: & si distantiam consideres, ventosque adversos aut alicubi instabiles, non potuit ea navigatio nisi octo aut novem mensibus absolvi: ipsi vero propinquiores navigationes suscipiunt. Deinde si studio illam tam longinquam navigationem suscepissent, omnino necesse fuisset mercium Sinensium reliquias in Peruvia reperiri. Nec semel cœptam postea omisissent. Denique nulla idonea ratio reddi potest,

cur non potius Novam Hispaniam adiissent, quæ tanto propinquior erat: sed neque inter hanc & Sinam ante Hispanorum tempora ullum fuit commercium: aut quicquam Sinensium mercium ibi repertum.

H. GROTIVS.

SOlis cultus apud Peruanos fuit ante Hispanorum adventum: Idem ab omni ævo præcipuus apud Sinenses: & quomodo Rex Sinensium filium se dicit Solis; sic & Inchæ Peruani imperii Reges se dixêre.

ANNOTATIO.

SOlis cultus apud multas gentes viguit; omnibus pene gentilibus is fuit familiaris, ut id non arguat necessariò originem Sinensem, non magis quam græcam aut latinam. Peruani ut tradit Acosta, potissimum colebant *Pachacamac*, id est Creatorem. Hujus enim templum erat principale Peruviæ Sanctuarium. Eundem appellabant *Viracocha*, id est creatorem omnium: quidam & *Ticebiracocham* ut Guancæ qui Xauxam incolebant: atque etiam Collæ. Secundo demum loco Solem. Tertio Tonitru, quod vocabant tribus nominibus, *Chuquiilla, Catuilla* & *Intullapa*. Uni enim dæmoni & pluvias & grandinem & tonitrua attribuebant. Idolis autem suis infantes immo-

immolabant. Vide plura lib. v. cap. 4. Sinenses autem, si Trigautio credimus, qui diligentissime & oculatus testis de ipsorum religione vel potius superstitione est commentatus, solem præcipue non venerantur; ac ne colunt quidem, sed cœlum & terram, aut etiam (nam in varias sectas sunt divisi) cæli & terræ Regem: ita ut Peruani in hoc cum Sinensibus non conveniant: sicuti nec in cæremoniis & reliquo Solis cultu: quorum nihil apud Sinenses reperitur. Sed dices; *quomodo Rex Sinensium filium se dicit Solis, sic & Inchæ, Peruviani Imperii Reges, se dixêre.* Quid tum? etiam Mexicani Solem adorabant; & Cortesium vocabant filium Solis, per excellentiam. Bene autem observat Acosta, dæmonem eadem arte usum in seducendis Americanis, qua in Græcis & Romanis & aliis gentilibus. Sed cætera videamus.

H. GROTIVS.

SCriptura Peruanis non per literas, sed per rerum notas, idque à summo chartæ ad imum, ut in Sinis.

ANNOTATIO.

MIror quis Clar. Viro hoc persuaserit, aut unde id hauserit: Peruanis chartam aut characteres sive rerum notas fuisse; aut Scri-

pturam

pturam à summo chartæ ad imum, ut Sinis. Certe nihil magis alienum â vero dici potuit. Qui nobis rationem tradiderunt qua Peruani rerum memoriam conservabant, nihil tale, sed longè contrarium tradunt. Consulere debuisset aut Iosephum de Acosta aut Incam Garcilassum de la Vega, qui natione fuit Peruanus, & quidem è familia regnantium, ut ipse profitetur; alter autem diu in illis terris vixit; ita ut uterque idoneus testis sit eorum quæ in Peruvia sunt observanda. Nulla ibi charta, nullæ rerum notæ ut Sinis, nulla scribendi industria. Nemo hoc hactenus prodidit, quod quidem sciam, & si quis prodidisset fortè, vanitatis & erroris facile convinceretur. Non debebat hoc viro Clarissimo excidere, neque par erat conjecturam hanc suam de origine Peruanorum tanti facere. Authores illi, quos dixi, nobis exactè dederunt rationem qua Peruani rerum gestarum memoriam conservabant, quam in descriptione nostra retulimus. Habuerunt ad hæc cantilenas etiam suas, quibus majorum & imprimis fortium virorum res gestas celebrabant: quæ ultimam antiquitatem sapiunt. Prior illa admodum laboriosa ratio & multum incerta, nusquam alibi, quod quidem sciam, quam in Peruvia fuit inventa. Argumentum itaque hoc ut ma-

manifestè falsum, nihil pro sententia Clariss. Viri facit: malo autem credere hoc ab aliquo ipsi persuasum, quam ipsum de industria commentum: ita sæpe ab aliis falsi, etiam alios fallimus; & ejusmodi fallaciæ quo majores authores habent, ita facilius fidem inveniunt. Quare potius quid dicatur, quam quis dicat est attendendum, quandoque bonus dormitat Homerus. Si Clarissimus Vir id dixisset de Mexicanis, potuisset tolerari, licet eorum pictura & characteres multum differant à Sinensibus, neque à summo chartæ ad imum descendant. Videndus Acosta lib VI. aliquot prioribus capitibus ubi hanc rem plenissime explicat. Vbi & notat Mexicanos contrario à Sinensibus modo, ab inferiori parte ad superiorem notas suas & characteres collocasse.

H. Grotius.

Sinensem quoque Mancacapacum fuisse arbitror, qui cum esset admirandi Vir & ingenii & animi, ac comperisset suæ gentis homines trans mare bonas obtinere terras, sed nullo communi imperio Regi, eò se transtulit, dispersos in corpus collegit, principatumque sibi ac posteris suis ad imperii Sinensis instar constituit.

ANNOTATIO.

MAncocapacum, ſive ut aliis dicitur, Mangocapum fuiſſe Sinenſem & adveniſſe è
ina poſtquam jam ſui in Peruvia ſedes fixe-
ınt, non magis verum, quam Peruanos à Si-
enſibus ortos. Et mirum unde id Clariſſimo
ro perſuaſum fuerit, nam hæc cum monu-
entis Peruanorum minime conveniunt; aut
ım ſana ratione. Si comperit ſuæ gentis ho-
ines trans mare bonas terras obtinere, opor-
it utique commercium inter utramque gen-
m fuiſſe, neque enim aliter hoc comperire
oterat, niſi ex iis qui in Peruvia terras illas
onas vidiſſent: Id autem nullo vel probabili
dicio patere jam ſupra diximus. Nec Perua-
navigia habuerunt quibus Sinenſes adirent;
Sinenſibus arduum atque difficile erat Pe-
viam adire. Qui Regum Peruanorum ſe-
em nobis dederunt, Hunc Regem quidem
imum in ordine ponunt: fuerit ſane admi-
ndi vir & ingenii & animi: num propterea
inenſem fuiſſe neceſſe eſt? etiam aliæ natio-
es, licet aliâs barbaræ, producunt interdum
ros excellentes; atque hinc fere tyrannorum
igo. Nemo antehac aut advenam dixit aut
ſpicatus eſt. Cœpit autem imperare & qui-
em ſatis anguſtis limitibus circiter quadrin-
entis annis ante adventum Hiſpanorum in

Americam : diciturque oppidum Cuſco condidiſſe : neque ille imperio ſuo uſquam mare Pacificum attigit. Eſt enim id oppidum ſitum in Mediterraneis, quam longiſſimè à mari. Ejus poſteri imperium ſenſim auxerunt, ut ex iis conſtat quæ ab authoribus, ipſorum Peruanorum relatu & fide, ſunt tradita. Abnepos illius Capacypanqui primus imperium ad valles mari adjacentes promovit. Credo autem fuiſſe & alios regulos, qui communi imperio gentes illas regerent, ante hunc Mancacapacum, hunc autem propterea primum nominari quia conditor fuit urbis dominatricis & primus monarchiam in illis partibus auſus eſt attentare. Veriſimile enim videtur, hîc ut & in nova Hiſpania & alibi plures regulos fuiſſe, qui deinde ab uno potentiore fuerunt abſorpti, aut aliqua gravi occaſione ſuperiorem aſciverunt: cujus rei ipſorummet relationes faciunt fidem.

H. Grotius.

Quod verò neque prope fretum Indorum Aſiaticorum lingua, neque in Peruano tractu Sinenſis lingua, manſit integra, ejus rei cauſas eaſdem fuiſſe arbitror, quas de mutatione linguarum circa Iſthmum Panamæ jam modo attuli.

Anno

ANNOTATIO.

LInguas lapsu temporis mutari certum est. neque mirum; causæ notissimæ sunt: sed a penitus aboleri quadringentorum annorum psu potuisse Sinensem inter Peruanos, prærtim quum iisdem rerum notis uterentur, & criberent, (loquor ex Clarissimi viri hypoesi) id vero incredibile est, si elegantia Peanorum ingenia advertamus. Clarissimus ir, quasi certo constaret, Indorum Asiaticoum linguam prope fretum esse, licet non integram, & in Peruano tractu Sinensem, reddit tionem unde hoc factum sit. Sed primum robandum fuerat Indorum Asiaticorum linuam prope fretum aliqua vel minima parte sse: & ad eundem modum Sinensem in tractu eruano. Tum facile daretur nihil esse cur hîc tegram desideremus magis, quam alibi. Faeor autem mihi nihil admirabilius visum in lis Regionibus, quam tantam multitudinem iversissimarum linguarum: nam præter Meicanam, Cuscensem, & Brasiliensem vix liam ullam reperias quæ unam provinam excedat: venitque in mentem hostem umani generis, qui inter illas gentes poentissimè dominatur, hanc difficultatem uropæis & Christianis objicere voluisse ne d salutem convertere miseros possent. Ex

hac autem multiplici linguarum varietate, imprimis autem literarum & Scripturæ defectu fit, ut nihil certi de harum gentium originibus & migrationibus cognosci possit.

H. GROTIVS.

HÆc sunt quæ de Americanarum gentium origine, partim ex traditione, partim ex conjectura colligere potui: quibus si quis habeat certiora, fruar lucro permutationis & pro eo lucro reddam gratias.

ANNOTATIO.

EX iis quæ dixi puto satis liquere, Clarissimum Virum non bene usum traditione, aut conjectura in origine gentium Americanarum explicanda. Alios autem jam magis verisimilia dixisse. Hoc tantum Epilogi loco addam, laudandum esse ipsius conatum & gratiam habendam, quod de quæstione difficillimæ indaginis suam sententiam voluerit aperire. Ego autem ita judico quum America tam late pateat quam noster orbis, & non minus habitata fuerit, quam aut Europa aut Asia, aut Africa, omnino credendum esse non ab annis quingentis aut mille primum habitari cœpisse, sed statim post confusionem linguarum & dispersionem illam familiarum

etiam

etiam in Americam migratum fuiſſe: nam aliâs non video quomodo idonea ratio reddi poſſit tantæ ubique per Americam incolarum multitudinis: & infinitarum ferme diverſarum linguarum, & à ſe invicem & ab Europæis toto cælo diſcrepantium. Neque tamen negandum puto, etiam ſubſequentibus ſeculis novos advenas acceſſiſſe, ſive caſu ſive ex inſtituto in has aut illas partes ſucceſſerint. Poſt Chriſti fidem ſuſceptam id accidiſſe in animum inducere non poſſum, quia ne leviſſima quidem Chriſtianiſmi veſtigia in hiſce partibus, uſquam inventa. Caret autem ut puto, exemplo, nationem aliquam aut populum poſt ſacra Chriſtiana rite accepta, ita ea denuo obliteraſſe ut nihil ejus eſſet reliquum. Quod autem aliquæ provinciæ aut regiones quæ aliquando Chriſtianos habuêre nunc nullos habeant, id factum quia aut locum mutarunt incolæ, aut penitus ab advenis exciſi ſunt. Deinde imprimis diſpiciendum exiſtimo per quas vias intrare potuerint; nam aut terrâ venerunt aut mari; & quidem mari illis primis temporibus aut dudum poſt, venire non potuiſſe arguit navigandi primis illis ſeculis imperitia; quare terra potiſſimum veniſſe credendum, & diligenter inquirendum, divortium inter Aſiam & Americam utrum ullum ſit, aut quantillum ſit; itemque in illam con-

nexionem terræ Auſtralis cum nova Guinea. Nam aliis partibus nimis vaſtum divortium facit Oceanus uterque. Ad hæc obſervandæ hiſtoricorum indicationes, quum de gentium aliquarum migrationibus ſeu voluntariis ſeu coactis agunt. Conjecturis hîc minime fidendum puto, niſi quæ valde probabiles ſunt. Cæterum licet nondum gratias à Clariſſimo viro mereri poſſim ob certiora tradita, tamen ſpero non ingratum futurum, quod ea quæ certa eſſe ſibi perſuaſerat, partim incerta, partim falſa oſtenderim, neque illum diutius decipi paſſus ſim. Sed ut majorem gratiam mereri poſſim, adjiciam & aliarum ſententiarum examen; & aliquot obſervationes quæ ducere poſſint ad pleniorem hujus difficillimæ quæſtionis ſolutionem.

Sententia P. JOSEPHI *de Acoſta, lib.* 1. *cap.* 16.

1. Neceſſe eſt Americæ incolas in illas regiones veniſſe, per unam harum trium viarum: nam aut venerunt terra aut mari: & ſi mari, aut caſu aut animo deliberato.

2. Si caſu, vi tempeſtatum in illam fuerunt ejecti aut propulſi: ſi deliberata voluntate, propoſitum habuerunt novas terras inquirendi.

ANNO-

ANNOTATIO.

OMnino aſſentior aliam viam ordinariam non dari, neque neceſſe eſſe aut miraculum comminiſci aut fabuloſa ſectari; Deus qui orbem incolis impleri voluit, etiam vias illis aperuit, quibus poſſint aditum ad omnes partes invenire: nam cum mundum in aridum ſive terram, & humidum, id eſt maria diſtinxiſſet: terram hominibus & animalibus inhabitandam dedit, ſicut aquas piſcibus. Sed non eſt neceſſe unam aliquam viam harum trium eligere, cum omnes tres hîc locum habere poſſint; nam quod nobis caſu fieri videtur, etiam providentia divina ordinatur.

3. Rationes idoneæ reddi poſſunt Americanos navigando, ſicut hodie, in illas terras adveniſſe. Potuit enim tunc fieri quod hodie factum videmus, & quod quotidie adhuc tentatur. Siquidem S. Scriptura refert, Regem Solomonem accepiſſe à Tyriis & Sidoniis nautas, & gubernatores navigandi peritos, & ipſorum auxilio navigationem trium annorum perfeciſſe.

ANNOTATIO.

DE Regis Salomonis & aliorum veterum navigationibus paulo poſt dicemus.

4. Verum, *inquit Acoſta*, alterius ſum opinionis, neque mihi poſſum perſuadere, primos incolas

incolas in Americam venisse navigatione ordinaria & ex proposito instituta.

5. Neque enim concedo, antiquos eam industriam navigandi habuisse, quam hodie habemus: non inveni apud illos notitiam magnetis aut usum illius in navigando, sine quo impossibile videtur Oceanum penetrare.

6. Plinius enim quum in Historia sua Naturali lib. XXXVI. cap. 14. & alibi, commemoret admirandas proprietates Magnetis, nusquam facit mentionem illius quæ vel præcipua est, quod ferrum contactum respicere faciat Arctum. Sicuti neque Aristoteles, neque Theophrastus, neque Dioscorides, neque veterum authorum quisquam.

7. Accedit, quod neque Plinius neque quisquam veterum meminit pixidis nauticæ aut magneticæ hujus virtutis. Solummodo notam artem observandi sidera inter navigandum à Phœnicibus esse acceptam.

8. Certum autem est veteres tantum in navigando observasse sidera, notasse orarum ductum, promontoria & terrarum faciem. Ubi horum conspectus se subduxerat, à ventis se agi patiebantur.

Annotatio.

Scientiam navigandi multum profecisse posterioribus hisce seculis, neque usum Magne-

Magneticæ pixidis veteribus notam fuiſſe, in confeſſo eſſe exiſtimo, neque tamen propterea omnino incredibile eſt, veteres, ante uſum illius cognitum, Oceanum navigaſſe: nam ad ſiderum conſpectum etiam curſus ſuos direxiſſe manifeſtum eſt, & terras petiiſſe longe à conſpectu remotas, cujus rei fidem facit, quod inſulas petierint ducenta, trecenta & plura milliaria à continente remotas; in quo & venti eos ducere potuêre, poſtquam ſemel compererant ad quam mundi plagam à continente diſtarent. Et hominum curioſitas, cum audacia conjuncta, ſemper ultra tendit & nihil fere relinquit inauſum. Itaque nulla ratio nos vetat credere, veteres ex inſtituto terras alias, etiam longius ſitas, quam forte opinabantur, navigando Oceanum petiiſſe. Neque velim hanc viam omnino nobis adimi. Deinde non eſt ſatis validum argumentum, quia veteres illi græci & latini ignorarunt uſum Magnetis in navigando, propterea etiam Orientalibus omnibus ignotum fuiſſe: fatetur enim Acoſta, à Vaſco de Gama illius uſum fuiſſe obſervatum, apud Æthiopes ad oram Mozambique habitantes, neque prodi à quibus illum acceperint: quod mihi haud leve indicium videtur, jam à multo tempore Africanos iſtos uſum illum noviſſe: atque idem haud improbabiliter dici poſſet de Aſiaticis. Videmus

enim

enim Asiaticos vel remotissimos multas artes scivisse antequam Europæi eas vel leviter attingerent, uti Typographicam & Tormentariam & similes. Non autem est dubitandum quin experientia & industria posterioribus seculis multum adjecerit, quemadmodum omnes omnino artes ætate proficiunt. Unde factum, ut etiam observatum sit, quibus locis Magnetica linguula recte arctum designet, quibus autem ad ortum aut occasum declinet; quod superiori seculo debemus. Quod autem ibidem cap. 18. P. Josephus de Acosta ad objectionem de classe Solomonis respondet, magis rationi consentaneum esse, tum navigatum fuisse in conspectu terrę & secus oram; eadem facilitate refelli potest, qua asseritur: præsertim cum certum sit veteres illos navigasse ad Insulas etiam longè à continente remotas, ut ad Fortunatas, ad Hesperidas & alias. Denique veteres non nisi remis navigasse plane est contra Historiarum omnium fidem, quæ & antennarum & velorum sæpe vememinerunt: & semper distinguunt inter veliferas naves & eas quæ remulco trahebantur.

9. Porro primos illos Americæ incolas casu & tempestatibus actos ad illas regiones pervenisse non est incredibile, licet Oceanus immensum pateat. Eo enim modo nauta, ille qui Columbo præivit, novum illum orbem

invenit

invenit ; atque ad eundem modum etiam alii.

10. Idque non nostro tantum seculo, sed & antiquioribus seculis : siquidem Plin. narrat lib. 11. cap. 67. in Arabico sinu res gerente C. Cæsare Augusti filio, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis feruntur agnita.

ANNOTATIO.

QUod hîc dicitur de navarcho illo seu gubernatore, qui Columbo præiverit, id narrat Gomara, & imprimis Mariana, lib. 26. cap 3. *Navis quædam,* inquit, *in Africæ commercio occupata superioribus annis ventorum violentia abrepta ad ignotas terras & littora appulit. In reditu vectoribus & nautis fame extinctis, Navarchus cum tribus aut quatuor sociis Maderam insulam, quæ in ditione Lusitanorum erat, tandem tenuit mortuo quam spiranti similior. Agebat forte in ea insula* Christophorus Columbus *natione Ligur, (nam & uxorem in Lusitania duxerat) ingentis animi vir singulari industria; quod erat præcipuum rei nauticæ imprimis peritus. Excepit is hospitio Navarchum; qui longinquæ navigationis laboribus fracto corpore, brevi extinctus commentaria quæ de tota navigatione confecerat, Columbo reliquit. Quæ si vera causa fuit; sive ex Astronomica disciplina, aut à quodam Marco Polo medico Florentino edoctus: statuit quasi rem minime dubiam trans noti orbis*

terminos,

terminos, etiam ad occidentem Solem, magna terrarum spacia patere &c. Caute ille, *quæ si vera sunt:* nam nihil certius est quam Columbum ex Geographiæ atque Astronomiæ scientia, & globi orbe judicasse, omnino necesse esse Oceano enavigato in terram incidere: & Hispanos extranei gloriæ invidentes hanc fabulam finxisse, quemadmodum ante nos Rhamusius, & Benzo; atque adeo Franciscus Oviedus observarunt. Vt mirum sit Acostam id aut non animadvertisse aut dissimulasse. De navibus Hispaniensibus in sinu Arabico agnitis par est ratio; neque enim verisimile Hispanos tum temporis tam longinquas navigationes suscepisse; sed hæc avidè arrepta à Castellanis ut Lusitanorum gloriæ detererent. Sin autem quis credibile hoc putat, multo facilius Hispani in Americam potuerunt pervenire.

11. Et adjicit postea; idem Nepos de Septemtrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in consulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli, Indos à Rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii caussa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti.

12. Certe si Plinius verum dicit, non navigant hodie Lusitani longius quam illis duobus naufragiis factum, uno ab Hispania ad

mare

mare Erithræum, altero ab India Orientis in Germaniam.

ANNOTATIO.

POteſt ne cuiquam veriſimile videri quod hîc è Nepote profert Plinius? ingentem & longiſſimam tempeſtatem fuiſſe oportet, quæ Indos illos à mari Indico in Atlanticum & deinceps in Germanicum expulerit. Sed aſtu quodam ab Acoſta hæc duo naufragia, ut vocat, conjunguntur, ut priore Columbo, altero Luſitanis gloriam tam nobilium & longinquarum navigationum adimat. Prætermittit enim media quæ magis veriſimilia ſunt, ſed Hiſpanis non favent. *Et Hanno*, inquit, *Carthaginis potentia florente, circumvectus à Gadibus ad finem Arabiæ, navigationem eam prodidit ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſſus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius author eſt, Eudoxum quendam ſua ætate, cum Lathyrum Regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum Gades uſque perrectum: multoque ante eum Cœlius Antipater, vidiſſe ſe, qui navigaſſet ex Hiſpania in Æthiopiam commercii gratia.* Quæ ſi ex fide ab illis authoribus narrata fuerunt, Cartaginenſibus, ut à Sidoniis ortis, ea gloria debetur, quod Africam ambiverint navigando. Quum autem ſuperiori ſeculo id Luſitanis acciderit, ut eadem navigatione Indiam pe-

tentes

tentes Brasiliam casu invenirent, potuit & primis illis temporibus evenisse ut in Americam abducerentur, qui illam colerent & incolis augerent.

13. Idem author scribit lib.6.c.22.de Taprobane. *Hactenus à priscis memorata; nobis diligentior notitia Claudii principatu contigit, legatis etiam ex insula advectis. Id accidit hoc modo. Annii Plocami, qui maris rubri vectigal à fisco redemerat, libertus circa Arabiam navigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam decimo quinto die Hippuros portum ejus invectus*, &c. Taprobane autem hodie dicitur Sama tra.

ANNOTATIO.

TAprobanen veterum, esse hodie Sama tram, vulgo creditur: quanquam illa quæ Plinius ibidem scribit Samatræ non bene conveniant, Samatra enim maxima sui parte jacet intra æquatorem & Tropicum Cancri: non poterant itaque incolæ mirari umbras suas in nostrum cœlum cadere Sole existente in Tropico capricorni, aliaque quæ ibi legatos aut narrasse aut miratos commemorat. Sed esto Samatra, hæc navigatio haud ita mirabilis. Gaspar Varrerius in Commentario suo de Ophyra regione: *Vt à nobis*, inquit, *in quibusdam nostris Geographicis observationibus satis disputatum est, constat eam esse insulam Taprobanam, qua* bi

bis temporibus eodem ipſo pœne nomine Scilam appellatur, quo jam olim, auctore Ptolomæo fuerit nuncupata. Et ſic navigatio iſta adhuc minus mirabilis eſſet.

19. Narrant quoque, unam Carthaginienſium navem è mari Mauritaniæ à ventis orientalibus eò uſque fuiſſe abductam, ut in conſpectum novi orbis veniret.

ANNOTATIO.

QVi hoc narrent non adſcribit Acoſta, credo illum innuere locum in Admirandis Auſcultationibus, quæ Ariſtoteli tribuuntur. Vbi ita legimus: *Extra columnas Herculis, aiunt in mari à Carthaginienſibus inſulam fertilem deſertamque inventam: ut quæ tam ſilvarum copia quam fluminibus navigationi idoneis abundet, cum reliquis fructibus floreat vehementer, diſtans à continente plurium dierum itinere: in qua cum Carthaginienſes quidam ob ſoli ferilitatem connubia agitare ac habitare cœpiſſent, ferunt Præſides Carthaginienſium, nequis deinceps inſulam ingrederetur, pœna capitis interdixiſſe, incolaſque ejeciſſe, ne coitione (ſi illic habitare pergerent) facta inſulæ principatum conſequerentur, & Carthaginienſes ea fœlicitatis parte privarent.* Hæc quidam de Hiſpaniola acceperunt, verum alii affirmāt de aliqua alia Oceani inſula accipiēda; neque enim veriſimile eſt Pœnos crebro tam

longinquam navigationem ſuſcepiſſe. Alii opinantur Pœnos illos delatos fuiſſe in Braſiliam, & Barbaros illos eſſe Punicæ originis.

15. Non eſt res nova, iis qui aliquam habent experientiam maris, interdum currere tempeſtates tam vehementes & duras, abſque ulla remiſſione. Accidit mihi quum in Indiam tenderem, primas ab Hiſpanis habitatas terras attingere, decimo quinto die poſtquam à Canariis ſolveram, & ſine dubio adhuc brevior fuiſſet navigatio, ſi vela dediſſent orientali vento qui perflabat. Ita ut mihi valde veriſimile videatur, præteritis temporibus ad Indias veniſſe homines à furore ventorum ſuperatos, ſine ſuo propoſito.

Annotatio.

Fateor id omnino veriſimile eſſe, poſtquam Oceanus extra Europam & Africam navigari cœpit, ita ut hac via etiam incolæ in Americæ continentem & inſulas venire potuerint. Sed omnes ea via veniſſe mihi non videtur veriſimile, uti neque Acoſtæ.

16. Multa memoria eſt in Peruvia Gigantum, qui in illas partes venerint, quorum adhuc oſſa deformis magnitudinis reperiantur juxta Mantam & Porto Vieyo; & ſecundum proportionem fuerint iſti homines triplo proceriores quam hodierni Indi. Aiunt illos Gigantes

gantes venisse per mare, & bellum intulisse indigenis, & superba ædificia struxisse, & monstrant hodieque puteum factum è lapidibus magni pretii. Dicunt præterea illos homines enormia peccata committentes, & potissimum illud contra naturam, ab igne ecælo deciduo consumtos & abolitos.

ANNOTATIO.

GIgantes in hisce terris Americæ fuisse satis probabile videtur: idem enim narrant Tlascaltecæ in nova Hispania de Chichimecis gigantibus. Acosta lib.7.c.3. *Nemo*, inquit, *miretur quod dicitur de istis gigantibus, quia etiam hodie inveniuntur ossa humana incredibilis magnitudinis. Quum Mexicæ agerem anno 1586. inciderunt in eiusmodi gigantem sepultum in nostrorum prædio, quod dicitur Iesus del monte, & ostenderunt nobis molarem, qui superabat pugnum humanum, & eadem proportione cæteros, quem vidi, & miratus sum ejus deformem magnitudiuem.* Quin etiam hodie in variis partibus Americæ produntur homines, qui proceritate multum superant homines nostri orbis. S. Scriptura etiamgigantum meminit in Cananæa. Vndemihi venit in mentem transmigrationem in Americam non diu post dispersionem gentium esse factam, sed mari in Americam venisse, ut Peruani volunt, id neutiquam verisimile videtur.

tur. Nam magis probabile videtur Chichemecas illos contiguitate terrarum in ulteriora penetrasse, & conveniunt mores & vitia.

17. Adhæc narrant incolæ Ycæ & Aricæ, consuevisse se olim navigare ad insulas remotas, & navigabatur pellibus luporum marinorum inflatis. Ita ut non desint indicia, mare meridionale navigatum fuisse, antequam Hispani illuc venissent. Et liceat suspicari novum orbem habitari cœpisse ab hominibus, qui à tempestatibus, & Aquilonibus in eum fuerint abrepti, quemadmodum demum factum est nostris temporibus. Et serio animadvertendum etiam, res naturales maximi momenti, maximam partem, magis casu repertas sine proposito, quam hominum industriâ aut diligentia: maxima pars herbarum salutarium, lapidum, plantarum, metallorum, unionum, auri, magnetis, ambari, adamantis & similium rerum: earumq; proprietates & facultates usúsque magis innotuerunt per accidentia & casu, quam arte & industria humana, ut appareat laudem & gloriam talium mirabilium, attribuendam esse magis divinæ providentiæ Creatoris, quam ingenio hominum. Nam quæ nobis casu videntur fieri, Deus ex proposito ordinat.

18. Concludo itaque, (inquit Acosta cap. 20.

20:) esse probabile opinari, primos incolas in Americam naufragio & tempestate maris actos.

19. Sed offert se hîc difficultas, quæ me valde exercet, nimirum, licet demus, homines per mare venisse ad terras tam remotas, & ab iis nationes multiplicatas, quas videmus; verum de bestiis, quæ nascuntur in novo orbe multæ & grandes, non video quomodo aggressi fuerint illas in naves imponere & per mare vehere in Americam. Ratio est, quia cogimur dicere homines Americanos venisse ex Europa aut Asia, ne contradicamus S. Scripturæ, quæ manifesto docet, omnes homines descendere ab Adamo, itaque non potest dari alia origo Americanis. Et quum eadem divina Scriptura dicat, omnes bestias & animalia terræ periisse, præter illa quæ in Arca fuerunt conservata: necessarium quoque, propagationẽ eorundem animalium deducere ab iis quæ ex Arca prodierunt, in montibus Ararat, ubi illa constitit.

ANNOTATIO.

EST itaque hæc hypothesis necessaria, quam qui divinæ Scripturæ credunt, in dubium vocare non possunt; omne genus humanum, omniaq; animantia terrestria, denuo in orbe universo propagata fuisse, ab illis homi-

nibus & animalibus quæ Deus in Arca Noachi voluit ſupereſſe diluvio. Et ſane hæc hypotheſis indaginem hujus quæſtionis reddit duplo difficiliorem: è qua non facile nos expediemus, niſi terreſtris via inveniatur aut ſaltem anguſto freto diremta.

20. Quare neceſſarium eſt viam reperire non minus per quam beſtiæ, quam per quám homines è noſtro orbe in novum venerint.

21. S.Auguſtinus tractans hanc quæſtionem,(lib.16.de Civit.Dei cap.7.) quomodo in quibuſdam inſulis reperiantur lupi, tigres, & aliæ feræ, quæ hominibus nulli uſui ſunt; nam elephantes,equos,boves,canes & animalia alia quæ hominibus ſerviunt,non eſt difficile credere, induſtria humana eſſe traducta per mare in navibus, quemadmodum hodie videmus ex oriente in Europam,& ex Europa in Peruviam tam prolixa navigatione fieri: verum animalia quæ nulli uſui ſerviunt, ſed potius damnoſa ſunt, ut ſunt lupi, quomodo venerint in inſulas, ſi verum ſit, uti eſt,diluvium totam terram obruiſſe. Tractans hanc quæſtionem ſanctus & doctiſſimus Vir conatur ſe expedire ex hiſce anguſtiis dicendo; ejuſmodi beſtias tranaſſe ad inſulas,aut aliquem venationis cupiditate traduxiſſe,aut Dei ordinatione, terram juſſam illa producere, quemadmodum in prima creatione Deus dixit:

xit: Producat terra animam viventem in ſuo genere, jumenta & animalia reptantia & feras campeſtres ſecundum ſuas ſpecies.

22. Verum ſi applicemus hanc ſolutionem ad noſtrum propoſitum, magis impeditur negotium. Nam incipiendo à poſtremo, non eſt conveniens ordini naturali, neque conforme gubernatoni à Deo conſtitutæ, animalia perfecta, qualia leones, tigres, lupi, producantur è terra ſine generatione. Eo modo producuntur ranæ, glires & apes, & alia animalia imperfecta. Sed quare Scriptura ſacra ita particulatim dicit; Accipies de omnibus animalibus & avibus cœli ſeptem & ſeptem, mares & fæminas, ut generatio earum ſervetur ſuper terram, ſi mundus poſt diluvium illas habiturus erat per novum modum productionis extra conjunctionem maris & fæmellæ? & adhuc alia quæſtio ſupereſt, ſi ſecundum hanc opinionem terrâ nata fuerunt ejuſmodi animalia, cur non reperiantur in omnibus terris & inſulis? quia jam non conſideratur ordo naturalis multiplicandi, ſed ſola liberalitas Creatoris.

ANNOTATIO.

REcte rejicit hanc ſolutionem, ſed cur ranas aut mures numeret inter animalia imperfecta, non video, quum certum ſit hæc

ordinario more & coire & gestare & parere: illas quidem ut pisces; hos vero ut alia animalia terrestria.

23. Traducta fuisse ejusmodi animalia ad venatum, (quæ est altera responsio) non puto incredibile, quia millies videmus Principes & magnates magnificentiæ tantum causa alere in caveis leones, ursos & alias feras, præsertim quum à longinquis regionibus sunt petitæ. Verum credere de lupis & vulpibus, & de aliis ejusmodi animalibus vilibus & inutilibus, quæque tantum faciunt ad damnum inferendum pecoribus, ad venatum accersita esse per mare, omnino caret ratione. Quis sibi persuadeat, hominibus navigatione tam longinqua studuisse in Peruviam ducere vulpes, maxime eas quas vocant Annas, genus tam obscænum & fætidum quam umquam viderim? Quis dicat traduxisse leones & tigrides? Difficillimum & mirabile fuerit homines in tam prolixo itinere tempestatibus actos, ut diximus, vitam potuisse conservare, quanto magis vehere vulpes & lupos & illos alere in mari; ridiculum fuerit illud vel imaginari. Porro si venerint per mare, solum restat ut tranaverint. Id possibile est & facile; quantum ad insulas quæ parum distant ab aliis aut à continente; consta enim experientia

rientia ejusmodi animantia dies noctesque integras aliquando in gravi necessitate natare, & tandem in terram evadere. Verum hoc intelligendum de minoribus fretis. Nam Oceanus noster rideret ejusmodi natatores; siquidem & avibus maximi volatus deficiunt alæ ad transeundum tantum abyssum. Videntur quidem aves, quæ volant centum leucas, uti sæpe navigantes conspeximus, sed totum Oceanum volando transire impossibile aut saltem difficile.

29. Hæc cum ita se habeant, quam viam aperiemus bestiis & avibus in Americam? quo pacto transire potuerunt ab uno orbe ad alterum? Hic discursus suggerit mihi grandem conjecturam, opinari novum orbem, quem vocamus Indias, non esse omnino divisum & diremtum ab altero orbe. Et ut meam opinionem proferam, credo jam diu, utramque terram alicubi conjungi, aut saltem valde vicinas esse. Hactenus saltem non liquet contrarium.

ANNOTATIO.

HÆc sane via insistenda est ad homines & animalia terrestria in vastam hanc continentem introducendum: de avibus non est quod solliciti simus. Nam ut navigationibus sive ex instituto sive casu aliquid tribuamus; illis viis tanta hominum multitudo propagari

non potuit;neque quadrupedum variæ ſpecies in illas regiones traduci : neq; antiquioribus ſeculis tam viſitate navigatum fuiſſe comperimus. A Tyriis & Sidoniis & ab eorum colonis Pænis hæc induſtria cœpit & ſucceſſu temporis crevit.

25. Nam verſus polum Arcticum, quem vocant Septemtriones, non eſt detecta aut cognita tota longitudo terræ, & non deſunt multi, qui affirment ſupra Floridam terram latiſſimè patere ad Arctum & pertingere ad mare Scythicum aut etiam ad Germanicum.

ANNOTATIO.

QVo uſque orarum ductus ab Cornu Floridæ cui Cuba objacet, verſus Arctum ſe portendat, multorum navigationibus jam ſatis cognitū eſt; & ſuperioribus annis, Anglorum imprimis induſtria & diligentia, atuit Continentem ſeptemtrionalem Americæ, illa regione, nullo freto diviſam eſſe, per quod ad Aſiam penetrari poſſit (quod quærebatur imprimis) ſed conjunctas eſſe terras illas omnes, utcunque vaſti Sinus in illas incurrant, & continentem multis locis magno intervallo ſeparent. Sed hoc ſimul experientia docuit, illas regiones tanto frigore aduri, tam alta nive fere omnibus anni tempeſtatibus opprimi, ut non niſi difficillimus ea parte tranſitus imaginari poſſit

offit. Ad hæc jam ſatis exploratum omnem
lam regionem, & imprimis Gronlandiam,
uæ proxime ad Europam accedit, ſatis lato
reto diviſam eſſe ab extremo Norwegiæ,qua
atiſſime ad mare Germanicum patet,promon-
orio,quod vocant *de Northcaap*, ut omnino
onjunctio, magno citra polum Arctoum gy-
o,apud Cathayam, & extra circulum Arcti-
um ſit quærenda. Atque hæc via mihi ſemper
naxime proclivis, neque difficilis viſa, atque
deo compendioſa, ſi animadvertamus ubi
Arca Noæ conſtiterit, ubi primi illi gentium
propagatores habitarint, unde ad orbem ha-
bitatoribus implendum fuerint profecti, quò
illos qui orienti Soli obviam ire in animum
induxerant,erat proclive proficiſci: nam ma-
diam regionem inter calorem nimium & fri-
gus ſectatos omnino probabile eſt, & aſpera
quæque,atque horrida vitaſſe: & quum navi-
gandi ſcientia nondum inventa eſſet, terreſtri
itinere proceſſiſſe, ubicumque mare alicujus
latitudinis erat obvium, in latera ſe diffu-
diſſe,ubi breve & anguſtum, ratibus aut aliis
adminiculis quæ neceſſitas invenit, induſtria
poſtea auxit,trajeciſſe. Ab extremo autem Eu-
ropæ cornu,quod jam diximus, ad promon-
torium uſque Bonæ-ſpei maximus abyſſus
intereſt inter Europam atque Africam,& A-
mericam utramque.

26. Alii

26. Alii ſuggerunt, fuiſſe, qui navigantes ſecus has oras retulerint *Bacalaos* (ita vocat terras poſt Floridam) excurrere pœne ad fines ipſius Europæ.

ANNOTATIO.

ITa eſt, nam Gronlandia quæ continua eſt cum reliquis Americæ Septemtrionalis provinciis, ex adverſo reſpondet promontorio Arctoo Europæ ad extremum limitem Lappiæ ut ante diximus, ſed ibidem ſatis lato intervallo, an alibi propius Aſiæ accedat, hoc adhuc quærimus.

27. Porro ultra Promontorium Mendocinum ad mare meridionale non magis ſcitur quo uſque terra procedat, niſi quod omnes dicant in immenſum currere.

ANNOTATIO.

HÆc demum regio eſt, quam veriſimile eſt cum Aſia ſe conjungere. Promontorium quidem *Men docinum* (quod notum eſt, quia venientes à Philippinis id ſolent velificando adire, & deinceps ſecus oram curſum verſus novam Hiſpaniam inſtituere) adhuc longius abeſt ad ora Aſiæ, & Californiæ continens (niſi forte ſit Inſula, ut tabulæ quædam Hydrographicæ oſtentant) ab illo magis magiſq; declinat verſus Corum & ad illud, non magis famoſum, quam incertum, fretum Anian. Si tamen audiamus eos qui inquiſitioni ejus operam

m dederunt, fretum illud quo magis ad Ar-
tum promoveris, eò magis se cogit in angu-
ias; ut maxime credibile sit è regione extremæ
sìæ haud admodum latum esse & forte non
atius quam Gaditanum fretum aut Magalla-
icum. Præterea multis exemplis doceri po-
est, freta successu temporis latiora fieri, æstu
trimq; littora arrodente: ita ut non liceat di-
cere multa olim ita fuisse uti hodie sunt. Mul-
um ubiq; Oceanus sibi sumit, & nunc altum
quor est ubi quondã terra fuit. Quid multa?
mnino mihi persuadeo, hac potissimum par-
e hominibus & animantibus ad Americam
dium esse factum.

28. Sed convertamus nos ad polum an-
arcticon, nemo est qui sciat, ubi desinat terra,
quæ jacet ultra fretum Magellanicum. Episco-
i Placentiæ navis enavigato Freto retulit, se
semper vidisse terram; idem affirmavit & gu-
bernator Fernandus Lamerus, qui tempestate
actus fuerat duos aut tres gradus præter Fre-
tum.

ANNOTATIO.

VEram hujus regionis faciem nostro-
rum navigationes tandem aperuerunt;
Freto ad Austrum objacent plurimæ insulæ,
extra eas patentissimum est mare & ver-
sus Austrum & versus Favonium. Nun-
quam terra conjungitur aut angusto freto
dividi-

dividitur nisi versus orientem & novam Guineam, quã vocant; in Indico mari etiam plurimæ insulæ observatæ, aliæ latioribus aliæ angustioribus fretis à se invicem & à continente Asiæ divisæ. Proximè ad continentẽ Asiæ accedunt Philippinæ è regione Sinæ. Bornea & Samatra ex adverso Malaccæ. Madagascar quidem & Africæ proxima est, sed extra eam patentissimum est mare nec satis exploratum. Ita ut nullus aditus hac parte ad Americam pateat nisi per terras illas quæ fretum Lemaire, ingredientibus ab Arcto, ad sinistram sunt.

29. Ita ut non sit ratio in contrarium, aut experientia, quæ destruat conjecturam meam aut opinionem, totam terram conjungi in aliqua parte, aut saltem propius accedere. Si id verum est, quemadmodum mihi videtur: facile est respondere ad dubium tam difficile, quod proposuimus, quomodo primi incolæ in Americam transiverint: respondebitur enim, non tam navigando per mare, quam ambulando per terram eò transivisse: idque mutando loca pedetentim, ita enim sine cura aut incoluerint jam inventas terras, aut alias quæsiverint, atque ita successu temporis implevirint Americam tot nationes, gentes & linguæ.

ANNOTATIO.

OMnino necesse est ita credere, & providentiæ Creatoris hoc maxime congruum est, quum universum orbem incolis impleri voluerit, commodam viam reliquisse qua illud perficeretur. Mare navigare magis ab audacia hominum natum est quam ab instituto Dei, qui terram hominibus dedit uti piscibus mare: licet nusquam ejus providentia absit.

30. Adjuvant sententiam hanc quam exposuimus, indicia quæ se offerunt iis qui attente adverterint quomodo Indiæ habitentur. Nam ubicunque reperitur insula paulo remotior à continente aut aliis insulis, qualis Bermuda, omnino sine incolis reperitur. Ad id allegatur, quod in nulla parte Americæ repertæ fuerint naves grandes, quales requiruntur ad trajiciendum patentius mare. Reperiuntur ibidem rates, piragnæ, Canoæ, quæ omnes minores sunt lembis, quos vocamus chalupas: talibus solis utebantur Americani, cum quibus in altum provehi non poterant sine manifesto discrimine: & etiamsi grandes naves habuissent, ignorabant usum pixidis magneticæ, astrolabii atque quadrantis. Si octodecim dies fuissent sine conspectu terræ, omnino perire necesse fuisset. Videmus quasdam

dam insulas incolis Americanis frequentissimas & navigationes ipsorum usitatissimas: sed quales dixi, quas perficere poterant minoribus illis cymbis sine pixide nautica.

21. Quum Americani degentes juxta Tumbez (*vallis est in Peruvia*) primum viderent Hispanos nostros allabentes & conspicerent grandia vela expansa, navesque grandiores, stabant attoniti: & quum non possent in animum inducere esse naves, quia numquam ejus formæ aut molis viderant, credebant primo esse rupes extantes in mari: sed cum viderent promovere, neque absorberi, præ metu obstupescebant aliquandiu, donec animadverterent homines barbatos in illis discurrere, tum vero crediderunt esse dæmones, aut gentem è cœlo delatam. Ex quo satis apparet quam alienum sit ab Americanis habuisse aut naves aut ullam earum cognitionem.

Annotatio.

Attendat hæc Vir Clarissimus, qui è Sinis incolas in Peruviam navibus adducit. Et consideret præterea à Lima & omni pene ora illius Americæ meridionalis, ad insulas Philippinas quæ Sinis objacent, intervallum esse duarum millium & sexcentarum leucarum, neque navigationem illam hodie, ventis semper secundis, tantaque navigandi industria

minus

minus quam duobus menſibus abſolvi. A Phi-
lippinis ad Americam longe aliam rationem
eſſe ineundam, cum venti intra tropicos ſem-
per ſint adverſi, & varii extra tropicum quæ-
rendi ſint, & longiſſimo gyro oræ obeundæ.
Ad ipſam Peruviæ oram pene omnibus anni
menſibus regnant venti Auſtrales, ita ut & à
Panama ad Limam longa & difficilis ſit navi-
gatio præterquam tribus ad ſummum men-
ſibus.

32. Eſt & alia ratio quæ confirmat opi-
nionem jam dictam, animalia nimirum illa
quæ diximus, non eſſe credibile navibus ad-
vecta ab hominibus, quia reperiuntur quidem
in Continente, non autem in Inſulis, quæ di-
ſtant à Continente vel quatridui navigatione.

33. Inquiſivi hanc rem diligentiſſime,
quia videbam ſententiam meam eâ maxime
confirmari, Americam, Europam, Aſiam,
Africam alicubi contiguas eſſe aut ſaltem vi-
cinas. Reperiuntur in America multæ feræ,
uti leones, licet neque magnitudine neque
ferocia, ne colore quidem cum Africanis ſint
comparandi: item tigres, admodum ſævæ,
licet Americanis magis ſint infeſtę, quam Hi-
ſpanis: ſunt ibidem & urſi licet pauci, lava-
ries & vulpes pene innumeræ. Si hæc anima-
lia quæſiveris in Inſulis, Cuba, Hiſpaniola,
Jamaica, aut Margarita, Dominicave, fruſtra

fueris. Accedit quod ne quidem iſtæ Inſulæ licet amplæ & fertiles, ante Hiſpanorum adventum habuerint etiam alia animalia grandia, quæ uſui ſerviunt: & jam poſſident innumerabiles equos, tauros, vaccas, canes, porcos: & tam exceſſivo numero, ut vaccæ hodie dominos non habeant, quia in immenſum multiplicantur: Hiſpani tantum coriis eorum commercia exercent, carnium nulla cura. Canes quoque ita multiplicati ſunt, ut turmatim vagentur, atque ita feroces ſunt facti & ſævi, ut pecori maximam cladem inferant, haud minus quam alibi lupi. Non ſolum autem carent feris, ſed & multis avibus. Habent quidem multos Pſittacos & alias quaſdam aviculas quæ longe volant, verùm paucas. Perdices non memini ibi vidiſſe aut audiviſſe ibi reperiri, cum ſint in Peruvia: multo minus Peruviæ familiaria animalia, Guanacos & vicunnas, caprearum genus celerrimum; aut oves illas Indicas, quibus in Peruvia pro jumentis utuntur: Cum horum omnium in Continente maxima ſit copia.

34. Fateor, quendam ſociorum noſtrorum aſſerere ſe in inſula quadam vidiſſe tigres: verum cum quærerem quantum iſta diſtaret à Continente, reſpondit ſex aut octo ad ſummum leucas: ita ut non ſit dubium tranare potuiſſe.

35. E

35. Ex quibus indiciis colligi poteſt, in-colas in Americam tranſiiſſe potius terrâ quam mari, aut ſi ulla navigatio interceſſit, non fuiſſe longam aut difficilem, cum revera unus orbis alteri continuus ſit aut ſaltem ali-qua parte vicinus.

ANNOTATIO.

HÆc ergo P. Ioſephi Acoſtæ ſententia, quam & maxime probabilem puto, nam cæteræ viæ per mare minus ſufficientes vi-dentur ad tantamContinentem & Inſulas im-plendum. Refutat deinceps cap. 22. eorum opinionem qui volebant incolas in Ameri-cam tranſiſſe, per inſulam illam Atlanticam, de qua Plato in Timæo. Locus Platonis ita ſe habet.

Scripta enim illa narrant, quantas olim vires ve-ſtra civitas compeſcuerit, eorum hominum qui è mari Atlantico erumpentes, uno impetu vaſtitatem in uni-verſam Europam & Aſiam importabant. Pervium enim tunc erat Atlanticum mare. Inſulam autem in ora maris adituque ad eas anguſtias, quas vos Hercu-lis columnas vocatis, extitiſſe. Illam vero inſulam Libya & Aſia majorem atque ampliorem: è qua ad alias inſulas facilis eſſet trajectus: ex inſulis vero il-lis ad eam quoque continentem, quæ è regione ſita eſt, & in illo quidem mari, quod proprio & peculiari no-mine Pontus nuncupatur: nam ad eum locum, intra

maris illius angustias, apparet portus arcto quodam & tenui aditu: ea vero terra quæ mare illud quod proprie Πέλαγος *vocatur, cingit ambitque, vere Continens appellatur.*

Posteriora hæc in Græcis ita se habent, Ἡ δὲ νῆσος ἅμα Λιβύης ἦν καὶ Ἀσίας μείζων, ἐξ ἧς ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους τοῖς τότ' ἐνίγετο πορευομένοις. ἐκ δὲ τῶν νήσων ἐπὶ τὴν καταντικρὺ πᾶσαν ἤπειρον, τὴν περὶ τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον. τάδε μὲν γὰρ ὅσα ἐντὸς τοῦ στόματος οὗ λέγομεν, φαίνεται λιμὴν στενόν τινα ἔισπλουν ἔχων. ἐκεῖνο δὲ πέλαγος ὄντως, ἥτε περιέχουσα αὐτὸ γῆ παντελῶς ἀληθῶς, ὀρθότατ' ἂν λέγοιτο ἤπειρος. Sensus est mare illud quod extra angustias illas ad columnas Herculis est vere Pontum & Pelagus esse, quum illud quod intra est potius portus angusto aditu videri possit; & vere Continentem dici universam illam terram quę undiquaque Pontum illum verum ambit. Ex quo apparet antiquitus creditum, Pontum illum verum, quem hodie Oceanum dicimus, undique à terra ambiri, quæ vere Continens dici debeat. Quod convenit cum sententia Acostæ. Deinde videri ex his Antiquos aliquam saltem cognitionem habuisse illius continentis quę est ultra Oceanum è directo Europæ atque Africæ opposita. Commemorat deinde bella quæ Atheniensium majores cum insulanis Atlanticæ & aliarum insularum

rum regibus gesserant. Et adjungit denique. Post autem quum terræ motuum & diluviorum intemperies extitisset, unius noctis & diei spacio, omne illud bellicosorum hominum genus in terram absorptum fuit, illaque etiam Atlantica insula maris fluctibus plane obvoluta omnino disparuit. Vnde & illud mare trajectu difficile est, quum lutum adhuc copiosum ex Insulę illius reliquiis remanserit. Dixerat ante: τότε γὰρ πορεύσιμον ἦν τὸ ἐκεῖ πέλαγος. nunc dicit; ἄπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονε. Animadvertendum autem Critiam hæc referre à Solone accepta, narrata autem ab Ægyptio Sacerdote, facta denique ante diluvium. illud quod Athenienses tempore Deucalionis & Pyrrhæ factum meminerant. Dicit ergo Ægyptius ille aliam fuisse orbis faciem ante diluvium, quam sit hodie. Nihil itaque hæc narratio, licet vera esset, nos adjuvaret, qui hominum propagationem post diluvium quærimus. Quomodo autem Acosta opinonem illam refellat, apud ipsum requiratur.

Refellit deinceps illorum opinionem, qui è loco Esdræ libri quarti capite 13. colligebant Americanos originem traxisse à Judæis. cap. 23. Argumenta ejus in contrarium sunt hæc:

1. Hebræi usi sunt literis, inter Americanos nullum earum vestigium apparet.

2. Hebræi erant cupidi nummorum, Americani illos contemnunt.

3. Judæi si non circumciderentur, non habebant se pro Iudæis: Americani se non circumcidunt, nec hanc cærimoniam umquam usurparunt, uti multi in Æthiopia atque Oriente.

4. Judæi semper studiose conservarunt linguam & antiquitates suas, in tantum ut hodieque in omnibus partibus, quibus vivunt, ab aliis omnibus differant: quomodo fieri posset ut in sola America, obliti fuerint generis sui, legis, cæremoniarum, Messiæ & totius Judaismi?

Prosequitur deinde cap. 24. Quare tam difficile sit primam Americanorum originem probare. Verum, inquit, facilius est refellere quæ falsò traduntur de origine Americanorum, quam determinare veritatem. Quia inter illos non reperiuntur scripta aut certa monumenta primorum fundatorum. Et in libris eorum quibus literæ fuerunt, nullum vestigium novi orbis apparet, siquidem antiquioribus multis neque homines, neque terra, ne quidem cælum videbatur, nisi quod erat in hisce partibus: pro temerario itaque habendus, qui audeat promittere se veram originem Americanorum traditurum. Interea superficialiter & per conjecturam possumus colligere

colligere ex iis quæ dicta ſunt, genus hominum paulatim commigraſſe, donec pervenerit ad novum orbem, adjuvante continuitate aut vicinitate terrarum: & aliquando navigatione; & hunc ordinem procedendi fuiſſe; non autem claſſe ex inſtituto parata, neque magno naufragio. Quanquam & horum aliquid ex parte eſſe potuerit: nam quum regiones iſtæ ampliſſimæ ſint & innumeræ in illis nationes; credibile eſt unos hoc, alios alio modo in illas terras veniſſe. In eo tamen potiſſimum acquieſco, continuitate aut vicinitate omnium terrarum factum eſſe ut America incolas acciperet. Perſuadeo autem mihi, non eſſe multa millia annorum, ex quo America habitari cœpit, & eos qui primi illam ſunt ingreſſi, fuiſſe potius homines ſilveſtres & venatores, quam è Republica & politos. Et quod intrarint in novum illum orbem, quia à patria ſua aberraverant, aut quia anguſtias patiebantur & cogebantur novas ſedes quærere: quibus inventis ſenſim illas terras colere cœperint, non habentes legem præter paululum lucis naturalis, idque multum obſcuratæ; & forte aliquas conſuetudines patrias reliquas.

ANNOTATIO.

SI recte mentem Acoſtæ capio, vult haud ſupra mille aut ad ſummum duo millia an-

norum Americam habitari cœpisse. A diluvio universali non sunt nisi 3935 anni. In continente autem Americæ & in Insulis illi adjacentibus innumeræ pene repertæ fuerunt hominum Myriades. Et licet Hispanorum sævitia plurimas Myriades deleverit, (de quo videndus Bartholomæus de las Casas) tamen pleræque Continentis partes adhuc incolis sunt frequentissimæ. Quare magis persuadeor statim post dispersionem posterorum Noachi etiam in hanc orbis partem incolas venisse: adductus inter cætera mirandis illis & vastis ædificiorum molibus, de quibus authores Hispani in Mexicana; sed potissimum in Peruvia faciunt fidem.

Quanquam, inquit Acosta, non sit incredibile, licet venissent è terris politicis & bene gubernatis, oblitos fuisse omnium tam longo tempore & exiguo usu: si quidem notum est, etiam in Hispania & Italia reperiri greges quibus præter gestum & figuram nihil humani est reliquum. Ita ut per illum modum infinita barbaries in novo mundo obtinuerit cap. 25. Intelligere ea quæ ipsi Americani de suis principiis & origine solent narrare, non est magni momenti, siquidem magis somnia videntur, quam historiæ. Communiter viget inter illos grandis notitia & plurimus sermo de diluvio; verum non bene determinari potest,

test, utrum diluvium de quo loquuntur sit universale cujus S. Scriptura meminit, an aliquod aliud particulare diluvium seu inundatio illarum regionum in quibus ipsi habitabant: præsertim quum quidam viri experientia singulari dicant, ibidem clara signa videri alicujus magnæ inundationis. Magis accedo ad illorum sententiam, qui putant vestigia & signa diluvii, non esse ejus quod tempore Noachi accidit, sed alicujus particularis, quale id quod prodit Plato, aut Deucalionis de quo Poetæ.

ANNOTATIO.

NOn video cur Americani non potuerint habere aliquam obscuram memoriam diluvii universalis: nam si viris doctis credimus, quæcunque Poetę & alii Scriptores Græci de diluvio Deucalionis scripserunt, ea quoque ex obscura notitia illius universalis manarunt, quam ipsi suis fabulis inquinarunt. Quanquam haud ignorem etiam grandes inundationes in variis partibus postea fuisse.

Quomodocunque se res habeat, inquit Acosta, dicunt Americani, illo suo diluvio omnes homines fuisse deletos, narrantque è grandi lacu Titicaca prodiisse Viracocham, qui sedem fixerit in Tiaguanaco, ubi adhuc visuntur ruinę & rudera antiquorum & mirabilium ædificiorum, atque inde transiisse ad oppidum

Cuſco, & ita genus humanum denuo cœpiſſe multiplicari. Oſtendunt in eodem lacu parvam inſulam, in qua Sol ſe abſcondit & ſervavit, & propterea antiquitus ipſi ibidem immolabant non modo oves, ſed & homines. Alii narrant è quadam ſpecu per feneſtram exſiliiſſe ſex aut neſcio quot, homines, eoſque initium dediſſe generi humano, in loco qui ob eam cauſam ipſis *Pacari Tampo* dicitur. Atque ideo opinantur *Tambos* antiquiſſimos hominum eſſe. Hinc ajunt ortum *Mangocapam*, quem authorem & caput Ingarum agnoſcunt; & ab eo duas familias ortas, unam Hanan Cuzco, alteram Vrincuzco. Referunt reges Ingas, quum bellum inferrent & plures provincias ſubjugarent, hanc rationem attuliſſe, omnes gentes illis obſequium debere, quia ex ſuo genere & patria totus mundus erat reſtitutus. Et quod ipſis revelata erat è cœlo vera religio & cultus. Et quid opus plura addere, ſiquidem omnia ſcatent mendacio & carent ratione?

Annotatio.

Quanquam hæc fabulis anilibus ſint inquinata, oſtendunt tamen illos obſcuram quandam diluvii cognitionem habuiſſe; & ne Græci quidem melius de diluvio ſunt commenti. Nam qui ſex aut plures è quadam

ſpecu

ſpecu prodiiſſe aſſerunt, haud longe abeunt ab hiſtoria, niſi quod malè applicant ad ſuas terras. Idem & à Græcis factum: quare multi credunt Deucalionis diluvium Græciæ peculiare fuiſſe: in quo eos falli credo.

Homines docti, inquit Acoſta, affirmant & ſcribunt, omnia monumenta & relationes Americanorum, non aſcendere ſupra quadringentos annos, ſuperiora eſſe meras tenebras, è quibus nihil certi poteſt erui. Neque mirum hoc videri poteſt: nam cum deſtituantur libris & Scriptura, cujus loco habent ſua familiares Quipocamayos, multum & difficile eſt, quod quadringentorum annorum rationem poſſunt reddere. Quum diligenter inquirerem in ipſorum originem, & ex ipſis quærerem, è quibus terris & à qua gente, in illam regionem veniſſent, in qua agunt, tantum abfuit ut mihi rationem redderent, ut plane profiterentur, ſe in illo novo orbe creatos; quod aliter ipſis perſuaſi ex noſtra fide, quæ docet omnes homines ab uno deſcendere. Conjecturæ ſunt admodum claræ, illos diu vixiſſe ſine Regibus aut Republica juncta, ſed egiſſe per vicos ut hodie Floridani, & Chiriguanæ & Braſilienſes, aliæque multæ nationes, quæ non parent Regibus, ſed occaſione aliqua pacis aut belli, eligunt ſibi duces. Verum ſucceſſu temporis aliqui qui aut

viribus

viribus aut induſtria cæteros anteibant, cœperunt dominari & imperare, ut antiquitus Nembroth: & ſenſim augmentum accipientes, fundarunt regna Peru & Mexico, quæ noſtri Hiſpani invenerunt: utrique autem Peruani & Mexicani licet & ipſi barbari eſſent, præcellebant tamen multum cæteris nationibus.

Sententia Marci Lescarboti *in Hiſtoria Novæ Franciæ lib.* I. *c.*III.

SCio multos poſtquam terræ novi orbis, quas appellamus Indiam Occidentalem, eſſent inventæ exercuiſſe ſe in inquirendo, per quas vias, hæ terræ incolas poſt diluvium acceperint; quod eo difficilius eſt, quia ab uno polo ad alterum orbis iſte disjunctus eſt à noſtro, patentiſſimo mari, ita ut non videantur homines aut potuiſſe aut auſi fuiſſe illud tranſire ante poſteriora hæc ſæcula: ſaltem non extat ulla ejus rei mentio in libris & monumentis quæ antiquitas nobis reliquit.

Prima Opinio.

QUidam uſi ſunt quibuſdam prophetiis & revelationibus è Sacra Scriptura arreptis ut docerent, quidam Hiſpanos, alii Judæos ad incolendum hunc novum orbem veniſſe.

Anno-

ANNOTATIO.

CItat primò locum Abdiæ, qui in Vet. Translat. ita se habet: *Et transmigratio exercitus hujus filiorum Israel omnia loca Chananæorum, usque ad Sareptam & transmigratio Ierusalem quæ in Bosphoro est, possidebit civitates Austri.* Annotant aut Sareptam positum pro Zarphat; & esse Galliam. Et Bosphorum pro Sepharad, id est Hispania. Josephus de Acosta lib. 1. cap. 15. Non desunt, inquit, qui affirment, ante in divinis literis esse prædictum novum orbem conversum iri ad Christum, idque per Hispanos: & citant ad hoc propositum prophetiam Abdiæ sub finem: Et transmigratio &c. Et citat in hunc finem, Guid. Boderianum ex epistol. ad Philipum Catholicum Reg. in Quinto Tom. Sac. Bibl. & Zumarragam in Hispan. Histor. Guido autem Fabritius hoc tantum dicit: Ex universi orbis terrarum nationibus duas tantummodo gentes divinus Spiritus in Abdiæ vaticinio commemoravit, quibus potissimum uteretur ad exteras quasque nationes Austri in ordinem sub se redigendas, Gallicam sc. & Hispanicam, ut ex sequentibus Abdiæ verbis constat: Et transmigratio exercitus hujus filiorum Israël, qui Cananæi sunt (hoc est, humiliati & mercimoniis addicti) usque in TZARPHATH

Galliam

Galliam & transmigratio Ierusalem, quæ est in SEPHARAD, Hispania, possidebunt civitates Austri. Zamarragam videre non licuit: sed Boderianus nihil de Gentium Americanarum conversione: quare & Acosta recte authoritatem hujus testimonii rejicit: quanquam concedat haud dubio in S. Scriptura prædictiones reperiri de toto orbe novo etiam convertendo ad Christum. Videat totum caput qui volet. De locis è IV Ezdræ jam supra dictum à Clariss. Grotio. Sed D. Lescarbotus hîc male confundit conversionem Americanorum cum prima eorumdem origine. Supra autem jam ostendimus non esse vero absimile ex Hispania jam ante multa sæcula & antequam Christi fidem fuissent amplexi, incolas in Americam venisse.

SECVNDA OPINIO.

ALii, inquit Lescarbotus, opinati sunt progeniem esse Chami eò deductam per Dei punitionem, quum Josua inciperet intrare in terram Chanaan & possessionem illius capere; S. Scriptura testante, incolas ejus ita fuisse attonitos ut animo deficerent: & ita potuit fieri ut majores Americanorum, ab Israelitis fugati ascenderint naves, & à tempestatibus acti ejecti fuerint in Americam. Quod confirmari videtur ab eo quod scriptum

ptum eſt in lib. Sapientiæ qui dicitur Salomonis, nimirum Chananæos ante adventum Iſraelitarum in ipſorum provincias, fuiſſe Anthropophagos, quemadmodum plurimi ſunt in America.

ANNOTATIO.

CItat Sapient. cap. 12. v. 4. & 5. ubi dicitur; & liberorum occiſores immiſericordes & viſcera comedentes humanarum carnium. De immolatione quidem liberorum meminit Dei verbum, nuſquam autem de eſu carnium aut viſcerum humanorum. Sed quomodo Chananæi, ut maxime ſe mari commiſiſſent, potuerunt expelli in Americam? totum mare mediterraneum enavigandum erat, & anguſtiæ inter columnas Herculis ſuperandæ, & tum denique Oceanus penetrandus. Id vero nullam habet veriſimilitudinem. Si ad oram Atlantici Oceani habitaſſent, aliquid fidei mereretur hæc conjectura. Nec opus eſt Anthropophagos è Cananæa accerſere, etiam in Æthiopia produntur à Plinio lib. VI. cap. 30. item in Scythia lib. IV. c. 12. & in eadem uſque ad promontorium Tabin lib. VI. cap. 17. & alibi in eadem lib. VII. c. 2. Facilius autem terreſtri itinere è Scythia Anthropophagos in Americam introduxeris; ut hoc etiam non leve indicium ſit è Scythia incolas

colas in Americam transivisse, licet jam longius ab origine reperiantur, quod minime mirum si transmigrationes gentium temporum successu factas animadvertamus.

Et ut illos, inquit Lescarbotus, adhuc porro juvem, adjungo multos Americanorum saltare super ignes, quum dæmones suos invocant, quemadmodum & Chananæi faciebant.

ANNOTATIO.

SEd sunt rationes magis probabiles quam hæc; inter quas, non videntur à veritate aberrare, qui dicunt, quosdam nautas, mercatoresque peregrinantes, tempestate aliqua ventorum correptos in mari, cui non poterant resistere fuisse abreptos ad has terras atque ibidem naufragium fecisse; & cum penitus nudi essent & omnium rerum egeni, coacti fuerunt venatu & piscatura vitam tolerare, & se amicire pellibus ferarum captarum: qui aliquo modo repleverint illas terras (nam fere tantum ora maritima & ripæ fluminum habitantur, saltem in illis partibus quæ Galliæ ex adverso respondent) & licet ante habuissent aliquam Dei cognitionem, ea sensim evanuit, institutorum inopia, quemadmodum & in multis partibus nostri orbis post diluvium factum videmus. Et plurima ejusmodi

modi casu facta tam ab Oriente, quam Meridie atque Arcto, & intermediis regionibus, potuerunt parti illi occidentali incolas dare. Quæ res non est sine exemplo, etiam familiari & domestico. Nam anno 1598. Marchio de la Roche Brito Armoricus, quum in animum induxisset colonias in Novam Franciam deducere, permissu Regis, duxit numerum hominum secum; quos (quia ignorabat adhuc regionum situm) exposuit in Insulam *de Sable*, quæ sita est XX leuc. à promontorio Britonum versus Africum: ad latitudinem XLIV graduum. Ipse autem profectus est ad inspiciendum vicinas terras & gentium mores & aliquem opportunum portum investigandum. Inde revertens vento adverso ita fuit abreptus ut in Galliam redire cogeretur: Captusque à Duce de Mercure suos per quinquennium destituit, qui toto eo tempore piscibus vitam tolerarunt & lacte quarumdam vaccarum quæ illò ductæ fuerant tempore Francisci I Regis, à Barone *de Leri* &c. qui Vir magni animi eò colonias deducere tentaverat, sed quum nimis diu in mari oberrasset, coactus fuit vaccas, porcos ibidem exponere. Rex demum præcepit suis qui piscatum exibant ad Terram novam, relictos illos à Marchione reducere; qui circiter duodecim è numero quadraginta aut quin-

quaginta superstites reduxerunt in Galliam vestitos pellibus luporum marinorum. En quo pacto barbaræ illæ gentes potuerint propagari & multiplicari. Nam si illi ibidem fuissent relicti cum fœminis, ipsi aut ipsorum posteri sensim similes facti fuissent populis Novæ Franciæ & cognitionem Dei amisissent. Et possem hoc loco exclamare cum Apostolo; *O profundas divitias sapientiæ & scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus! quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit?* Si quis objiciat contra ea quæ jam dixi, id non potuisse fieri, quia inusitatum est fœminas secum ducere in navigationes. Respondebo, id quidem hodie dici posse, sed superioribus seculis rem aliter se habuisse quibus fœminę erant fortiores, & audaciæ masculæ: quum hodie deliciæ utrumque sexum degenerem fecerint. Et tamen adhuc videmus fœminas sequi maritos suos in mari. Et una suffecerit ad mundum implendum, quemadmodum videmus ab una prima matre totum genus humanum fluxisse.

Verum ut redeam ad institutum, habeo aliud argumentum, quo doceri potest, eas gentes casu ad illas terras venisse, ut diximus, & ortas esse ab aliqua gente, quæ instructa fuerit è lege divina. Id est, cum Poutrincourtius

courtius quodam tempore ſermones ſereret cum Capitaneo barbarorum, cui nomen erat *Choudun*, de noſtra fide & religione, reſpondit ille de diluvio; ſe jam à multo tempore audiviſſe, antiquitus vixiſſe homines ſceleratos, qui omnes exciſi fuerint, & meliores in illorum ſucceſſiſſe locum. Et opinio de diluvio non tantum reperitur in Nova Francia, in qua nos viximus; ſed etiam inter Peruviæ incolas, qui (ut narrat Joſephus de Acoſta) loquuntur de diluvio, quod acciderit in ſuis regionibus, quod omnes homines deleverit, & è grandi lacu Titicaca prodiiſſe Viracocham (qui eſt maximus inter illos Deus, quemque adorant cœlum ſuſpicientes, ut creatorem omnium rerum) & Viracocha iſte ſubſtitit Tiaguenaci, ubi adhuc hodie viſuntur ruinæ & reliquię antiquorum & admirandorum ædificiorum. Inde adiit Cuſcum. Ad hunc modum genus humanum denuo cœpit multiplicari.

ANNOTATIO.

DE hac opinione diximus ad ſententiam Acoſtę. Non autem apud hos ſolum barbaros, qui hîc nominantur, ſed apud plures alios inventa fuit qualiſcunque memoria diluvii univerſalis, ſed ſecundum ipſorum ingenium tot fabulis inquinata, ut ſomnium videri poſſet.

Quarta Opinio.

NOlo tamen negare etiam alia via incolis impletam fuiſſe Americam, nimirum homines multiplicantes ſuper terram & continue ſe extendentes, ut hic factum videmus, probabile eſt tandem has maximas regiones attigiſſe, ſive per Orientem, ſive per Septemtriones, ſive per utrumque. Credo enim omnes partes continentis concatenatas eſſe aut ſaltem, ſi interſit aliquod fretum, ut illud de Anian aut Magellanicum; illud homines facile potuiſſe tranſire. Sed potiſſimum nos ſuſpendit tranſitus animalium. Sed dici poteſt facillimum fuiſſe traducere minora, majora autem per ſe poſſunt freta tranſnare: quemadmodum veriſimile eſt Alces ex Europa Septemtrionali tranaſſe ad Labrador, ad Canadam & provinciam Souriquoſiorum per Arctoam plagam; ſcimus enim illas non vereri tranare ſinus maris, ut compendium itineris faciant. Et legimus in prima navigatione Jacobi Quarterii Vrſos facillime tranare quatuordecim leucarum mare: cum viderit unum tranare mare quod eſt inter continentem & inſulam Avium.

ANNOTATIO.

HÆc opinio mihi maximè probatur, licet neque ſuperiorem omnino rejiciendam putem. Et attuli ante rationes quæ perſuadent ad hanc viam potiſſimum inſiſtendam.

QVINTA OPINIO.

VErum quum intelligam barbaros illos per traditionem à majoribus accepiſſe obſcuram aliquam notitiam diluvii, venit in mentem alia conjectura, quæ ab aliis nondum fuit propoſita. Nam quid impedit credere Noachum, quum annos trecentos quinquaginta vixerit poſt diluvium, ſolicitum fuiſſe & operam dediſſe ut regiones illæ incolas acciperent vel potius reciperent? Eſtne credibile illum tam longo tempore nihil magni & memorabilis ſuſcepiſſe? Qui tantus erat architectus & navita, ignorabat artem fabricandi aliud navigium (nam ipſius conſtiterat in montibus Ararat, id eſt in magna Armenia) ut terræ deſolationi ſuccurreret? Qui habuit cognitionem mille rerum quæ nos ignoramus per traducem ſcientiarum à primo noſtro parente, cujus filios videre potuit, ignorabatne terras illas Occidentales, in quibus forte natus erat? Certè omnino præſumendum eſt eum qui habuit Dei Spiritum, & qui per electionem cœleſtem

restabilire debebat genus humanum, habuisse etiam notitiam, (saltem ex fama) harum regionum; ad quas haud difficilius illi fuit navigare, quam Italiæ incolas dare & venire ab extremo limite maris Mediterranei ad Tiberim & construere suum Ianiculum, si prophanæ historiæ verum dicunt, & mille rationes suadent illis credere. In quacunque enim orbis parte erat inter suos liberos. Non fuit illi, inquam, difficilius à freto Gaditano navigare in Novam Franciam, aut à Promontorio Viridi in Brasiliam, quam filiis illius adire Iavam aut Iapan nomen dare: aut Regi Salomoni navigationes trium annorum instituere: quippe inter eruditissimos nostri seculi sunt & inter eos Franciscus Vatablus qui judicent illius classem fuisse in Peruvia, unde tantam auri copiam deduxit & quidem perfectissimum. Quod si (re ita præsupposita) Indi occidentales non conservarant sacrum depositum cognitionis Dei, & instituta pulchra quæ illis potuit relinquere, advertendum ne nostri quidem orbis incolas melius fecisse. In summa hæc conjectura nititur tam bonis, imo melioribus rationibus quam præcedentes. Plato cum hujus rei levis fama ad ipsum pervenisset, de ea disseruit ad suorum modum, commemorans grandem illam Insulam Atlantida, quam non videbat, aut ullum qui ex illa

illa venerat ſuo tempore, grandi diluvio mari fuiſſe hauſtam in ſuo Timæo. Et poſt ipſum Ælianus in tertio lib. Hiſtor. diverſarum narrat rem pene ſimilem, licet ipſe fabulam putet: *nimirum, ſecundum Theopompum, grandem familiaritatem quondam fuiſſe inter Midam Phryga & Silenum. Hic Silenus erat filius cujuſdam Nymphæ. Poſtquam multa inter ſe diſſeruiſſent, adjecit Silenus, Europam, Aſiam & Lybiam eſſe Inſulas Oceano circumfuſas, ſed eſſe Continentem quandam xtra hunc orbem infinitæ magnitudinis quæ nutriat randia animalia, & homines duplo majores & lonæviores quam noſtri ſint: ibidem eſſe magnas civiates, diverſa vitæ inſtituta, & leges noſtris conrarias. Adjecit hanc terram poſſidere grandem vim uri & argenti, ita ut inter illos populos minoris prei ſit quam apud nos ferrum &c.* Qui hæc attenè conſideraverit, deprehendet non eſſe penis fabuloſa: & concludet primis ſeculis hoines habuiſſe notitiam Americæ, & aliarum rrarum & continentium, & prolixitate nagationis deterritos eo proficiſci, hanc notiam evanuiſſe & non niſi obſcuram famam manſiſſe. Nam Plinius ipſe (lib. 2. cap. 16.) ieritur ſuo tempore homines fuiſſe enervas, & navigationem uſque adeo refriguiſſe, non amplius periti navigandi reperirentur, ut oræ terrarum melius cognoſcerentur è iptis eorum qui numquam illas viderant,

quam è dictis eorum qui illas habitabant. Non amplius, inquit, curæ est quærere novas terras, neque conſervare notitiam earum quæ jam ſunt inventæ, licet pace tam feſta,& mari tam aperto & aperiente portus ſuos quibuſvis. Ita Inſulæ fortunatæ (quæ ſunt Canariæ) quum proximis diluvio ſeculis notiſſimæ fuiſſent & frequentatæ, iſta notitia periit hominum negligentia,donec nobilis Picardus Wilhelmus Betancourtius illas denuo detegeret ſuperiori ſeculo,ut poſtea dicemus. Poſtremum argumentum ſit ejus quod dixi per probabilem conjecturam,ſuperioribus ſeculis notas fuiſſe terras Occidentales ultra Oceanum, quod veteres Poetæ cecinerunt de Heſperidibus, quas collocant ad occaſum Solis, id meliori jure accipi poſſe de India Occidentali quam de Canariis aut Gorgonum inſulis. Nam idem Plinius (lib.6.cap.31.) recitat, in re valde obſcura, Statium Seboſum quadraginta diebus ab inſulis Gorgonum (quæ ſunt Promontorii viridis) navigaſſe ad Heſperides. Non autem opus eſt quadraginta diebus, ſed tantum ſeptem aut octo, ad navigandum à Gorgonum Inſulis ad Fortunatas (ubi quidam locant Heſperides) cum tantum ducentæ leucæ interſint. Quare concludo Heſperides haud alias eſſe quam Cubam, Hiſpaniolam & vicinas alias in Freto Mexicano. Quod at-
tine

tinet ad draconem, qui dicebatur custodire aurea poma Hesperidum & nemini aditum patere, veteres voluerunt significare freta quæ serpentino gyro insulas illas interluunt, plures naves perdidisse, ita ut desitum sit ea navigare. Herculem ibi fuisse, haud alienum fuerit ab ejus virtute.

ANNOTATIO.

HÆc opinio quæ Lescarboto tantopere placuit, valde paradoxa est, nititurque rationibus admodum debilibus; neque operæpretium puto quæ de Noacho hîc dicuntur operosè refellere. Cum Mida familiaritatem contrahat necesse est, qui illis frustra credat. De Canariis, Gorgonum insulis & Hesperidibus jam supra diximus ad locum Plinii. Sed hoc addendum Plinium illo loco manifeste distinguere inter Insulas Gorgonum & Hesperidas, itemque inter utrasque has & Fortunatas. Debuisset autem animadvertere Lescarbotus, Sebosum prodidisse tantum unius diei iter ab Hesperidum insulis ad Hesperion Ceras: quod de insulis illis Americanis neutiquam intelligi potest: sed de promontorio Africæ & Insulis Africæ seu Mauritaniæ objacentibus. Quemadmodum & illud advertere oportuit, quod dicit, Sebosum à Gorgonum insulis prænavigatione Atlantis dierum

ad Heſperidum inſulas curſum prodidiſſe: ſi autem curſum intendas ab inſulis Gorgonum ad Hiſpaniolam aut Cubam, non Atlas prænavigandus, ſed immenſo intervallo poſt tergum relinquendus fuerit. Hic mera eſt Hydrographiæ ignorantia. Neque Plinius plures Heſperidum inſulas tradit quam duas. Sed mittamus hæc.

Sententia EDVWARDI BREREWOODI *Angli in diſquiſitione Linguarum & Religionum.*

EDuwardus Brerewoodus Anglus inquirens in diverſitatem linguarum & Religionum, cap. 13. agens de Judaiſmo, cum enumeraſſet regiones in quas diſperſus reperitur, ita pergit. Verum, præter has & alias diſperſiones nationis Judaicæ, quæ alibi in Orbe eſſe poſſunt, eſt & quædam phantaſia doctorum hominum, haud indigna animadverſione; Tartaros Scythiæ, qui circa annum 1200 aut paulo ante, primum eo nomine innotuerunt, & hodieque magnam partem Aſię imperio complectuntur, Iſraelitarum eſſe progeniem; videlicet decem illarum Tribuum, quæ à Salmanazare & illius prædeceſſoribus captivæ abductæ fuerunt in Aſſyriam (citat Poſtell. Deſcript. Syriæ c. 1. Genebrard. Chron.

Chron. lib. 1. Boterum Relat. part. 1. lib. 2. cap. ultima parte de la Tartar. & part. 3. lib. 2. c. de Guidei.) Quæ cum ſit, uti dixi, non niſi vana phantaſia, nihilominus placuit quibuſdam doctis & induſtriis viris: ratio autem & authoritas producuntur ad confirmandum. Nam primo allegatur vocem Tatari aut Totari (nam ita revera appellantur, ut viri Eruditi obſervant, & non Tartari, Leunclav. in Pandect. Hiſtor. Turcic.) ſignificat in Syriaca & Hebraica lingua Reliquum aut reliquias, quales Tartari præſupponuntur eſſe decem Tribubus. Secundo, quia (ut patroni hujus commenti dicunt) ſemper circumciſionem (antiquum characterem Judaiſmi) ſunt amplexi. Et tertio, authoritas Eſdræ (è quo fonte exiſtimo hanc opinionem emanaſſe) allegatur, 4. Eſd. cap. 13. verſ. 40. & ſeq. *Hæ ſunt decem tribus captivæ abductæ è terra ſua diebus Hoſchebæ Regis, quem captivum abduxit Salmanaſar Rex Aſſyriorum; quæ deportatæ cis flumen poſtea tranſlatæ ſunt in terram aliam. Ipſi autem ceperunt hoc conſilium, ut derelinquerent multitudinem gentium, profecti in ulteriorem regionem ubi numquam humanum genus habitavit, & ibi obſervarent legitima ſtatuta ſua, quæ non obſervaverant in regione ſua. Per introitus autem fluminis Euphratis anguſtos introierunt (fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, ſiſtens venas fluminis uſque dum tranſiviſſent)*

vissent) Et in eam regionem perventuris fuit via magna iter anni unius & dimidii: regio autem illa vocatur Harscareth.

Sed ad primum possum respondere, Tartaros id nomen obtinuisse neque ab Hebraico neque à Syriaco etymo, sed à fluvio Tartar, inquit Leunclav. in Pandect. Histor. Turcic. §. Boem. de morib. gent. lib. 2. cap. 10. Haitt. lib. de Tartaris cap. 16. Aut etiam à regione, ut ait Haito; in qua præcipui eorum antiquitus habitarunt. Secundò nomen תותר aut תאתר in Hebr. aut Syr. significans residuum aut reliquias, non nisi male (uti videtur) applicari potest Tartaris in relatione ad Israelitas, quos multitudine supra modum superant, siquidem occupant mediam partem vastæ Continentis Asiæ, aut circiter. Nam nationes omnes à magnis fluminibus *Wolga* & *Obii*, ad ortum & à Caspio mari ad fluvium Oxion, regiones Indiæ & Chinæ versus Septemtriones sub nomine Tartarorum comprehenduntur: & tamen etiam extra hos fines multi sunt Tartari tam versus Occidentem quam versus Austrum. Et quid si innumerabiles populi & tam multæ nationes, quas scimus vastam Americæ continentem inhabitare, sint ab eadem origine? Certe, nisi fallor, non sunt ab alia. Nam primo originem illarum accersendam esse ex Asia liquet, quia

(ut

ut ii qui legerint relationes & hiſtorias ha-
ūm Americæ regionum facile obſervabunt)
ullum habent guſtum aut ſimilitudinem ar-
um, eruditionis, aut civitatis Europæorum:
: illorum color teſtatur non eſſe illos ex A-
icanorum progenie (non enim in tam vaſta
ontinente fuerunt reperti ulli Æthiopes, ex-
eptis paucis juxta fluvium S. Marthę, in exi-
ua provincia Quarequa, qui vi tempeſtatum
reduntur eo ejecti ex partibus Guineę aut Æ-
iopiæ.) Quare videntur originem habere ex
ſia. Quod adhuc magis credibile apparebit, ſi
bſervetur, quod Hiſpanorum navigationibus
erum eſſe conſtat, Occidentalem partem A-
nericę quę Aſiam reſpicit, magis frequentem
ſſe incolis, quam oppoſita aut orientalis eſt
uæ adſpicit Europam. Et quemadmodum ob
anc rationem valde veriſimile eſt, Americam
rimas ſuas incolas accepiſſe ab orientali limi-
: Aſię: ita omnino improbabile eſt, illos acce-
iſſe ab alia parte illius limitis, præterquam è
Tartaria. Quia in America non obſervantur ul-
a indicia artium & induſtriæ aut Chinæ aut
ndiæ aut Cataję, aut alterius civilis regionis,
d omnem oram Aſiæ: ſed contra in craſſa
gnorantia literarum & artium, in Idolola-
ria & ſpeciebus illius, in incivilitate morum,
: multis barbaris proprietatibus, referunt an-
iquos & rudes Tartaros, ſupra omnes nationes
univerſi.

universi. Quam meam opinionem, de origine Americanorum à Tartaris potius quam ab alia ulla natione orarum Asiæ, præter vicinitatem Asiæ cum America, hæc ratio supra alias optime potest confirmare: quia certum est, Aquilonarem partem Asiæ possessam à Tartaris, esse si non continuam cum America, quod adhuc nonnihil dubitatur; saltem sine ullo dubio, omnium minime discretam esse per mare; quia has partes Asiæ & Americæ aut continuas, aut saltem disjunctas angusto canali Oceani esse, ostendunt rapaces & damnosæ feræ, quibus America abundat, ut Vrsi, Leones, Tigres, Lupi &c. (quas homines, ut verisimile est, ad suum detrimentum numquam voluerint traducere ab una continente in aliam.) Nam ex Noæ arca, quæ substitit in Asia, omnes hæ feræ originem suam duxerint necesse est, siquidem ordine naturali non potuerunt nasci è putrifactione, ut animalia imperfecta. Aut si potuerunt originem habere à putrifactione, aut ortum habere (per novam aliquam generationem) è terra extra specialem procreationem è sua specie, non video cur necesse fuerit, speciali Dei mandato tam sollicite in Arca Noæ conservari (uti fuerunt) tempore diluvii. Quandoquidem itaque certum est, feras illas Americæ, esse progeniem ejusdem

speciei

eciei in Asia, & homines, ut verisimile est,
.s non traduxerunt (ad suum detrimentum)
› una continente ad aliam, magnam habet
erisimilitudinem, si non conjungantur, valde
cinas esse, & exiguo intervallo discretas:
ſam etiam ad hunc diem, Insulæ Cuba, Ia-
aica, Hispaniola, Burichena & cæteræ quæ
ntum distant à Continente, ut ad illas trans-
ıre non possint, nullę reperiuntur, ut Hispa-
affirmant. Quare, (ne longius digredia-
ur) apparet nationem Tartarorum tam latè
arsam non posse posteritatem esse captivo-
.m Israelitarum. Neque (ut secundæ obje-
ioni respondeamus) ipsorum circumcisio
arguit: nam neque circumcisio apud Tar-
ros antiquior est Mahumetismo, sed simul
ım illo ab ipsis accepta fuit, ut Michovius
statur (de Sarmatia lib. 1. cap. 5.) ita ut ad
ınc diem non sit vsitata (quod sciam, aut
periam in Historiis) nisi iis qui Mahumeti-
ıum sunt amplexi, sed pertendunt in veteri
a Idololatria, ut maximam partem faciunt,
m Tartari Catajæ, ultra montem Imaum
ersus orientalem Oceanum, quam Tartari
ırmatiæ versus Arctum ad utramque ripam
ıminis *Obii*. Neque si daretur, circumci-
›nem ante Mahumetismum apud illos vi-
ıisse, magni momenti argumentum esset, ad
obandam originem Israeliticam. Quia cer-
tum

tum est cæremoniam & consuetudinem circumcisionis fuisse hodieque esse usitatam apud multas nationes quas nemo umquam suspicatus fuit ab Israelitis descendere: nam Diodorus Sicul. meminit Colchorum, Philo Judæus & Strabo lib. 16. Ægyptios, Herodotus utramque hanc nationem, & præterea Æthiopas; circumcisionem usurpasse, & consuetudinem illam inter Ægyptios & Æthiopas valde antiquam videri, quemadmodum adhuc hodie durat apud utramque hanc nationem. Adhæc, præter has regiones jam dictas, idem dicitur de Trogloditis à Strabone & aliis. Et de Phœnicibus & Arabibus à Cypriano lib. de Circumcis. in principio, & Nicephoro Callist. lib. 8. cap. 35. Atque (ut omittamus hæc humana testimonia) haud obscure agnoscitur à Propheta Ieremia cap. 9. v. 26. fuisse usitatam (præter Israelitas) Ægyptiis, Edomæis, Ammonitis, Moabitis, & incolis deserti, id est Ismaelitis aut Saracenis Arabiæ.

(Nam Ismaelitas & Saracenos eandem esse nationem, manifestum est ex Hieronymo in Com. ejus loci, Sozomeno & aliis, qui antiquitus dicti Scenitæ) ut Ammianus observavit) nimirum à Græcis ἀπὸ τῶν σκηνῶν, quia habitabant in tentoriis; nam hanc fuisse rationem ipsorum habitationis, non solum affirmatur

natur ab Hieronymo loco jam citato, ſed &
haud obſcure innuitur à Davide Pſal. 120 de-
plorante habitationem ſuam in tentoriis קדר
quo nomine Arabia deſerta indicatur ab He-
bræis, à qua habitatione in deſerto ab ipſis
Arabibus nominantur Saraceni (nam Sarra
ſignificat deſertum & Saken inhabitare in lin-
gua Arabica) aut ſi non à loco, ſaltem (ut viri
docti credunt, Scaliger. in Animadverſ. ad
Euſeb. & Fuller. Miſcell. Theolog. lib. 2.
cap. 12.) ab ipſorum proprietate, quia plu-
rimum vivebant rapinis (id enim apud Ara-
bes notat vocabulum Saracke) quibus ſupra
alias nationes ſemper fuêre & adhuc ſunt ad-
dicti. Nam deductio etymi à Sara, quaſi præ-
tenderent proſapiam ab ipſa, quum revera
ſint Hagareni (progenies Hagar, merum
figmentum eſt. Neque ipſi hoc prætendunt)
de quibus nationibus Hieronymus, cui hæ
regiones bene cognitæ erant (& Epiphanius
Panar. lib. 1. hæreſ. 30 de pleriſque) teſta-
tum reliquit, illas circumciſionem retinuiſſe
ad ſua tempora. Licet autem de quibuſdam
eorum probabiliter conjici poſſit eam acce-
piſſe ab Iſraelitis, ſi non ut ipſorum progenies
(quod tamen quodam modo dici poteſt de
incolis deſerti, quum ſint poſteri Iſmaelis filii
Abrahæ: & ſimiliter de Edomitis progenie E-
ſavi filii Iſaaci) ſaltem per imitationem familiæ

Abrahæ, cum qua consanguinitate erant conjunctæ, uti Ammonitæ & Moabitæ, posteritas Lothi, patruelis Abrahami & qui diu ejus familiaritate usus fuerat. Quanquam, inquam, conjici possit ab his nationibus circumcisionem usurpatam, imitatione Israelitarum: tamen eundem ritum & consuetudinem etiam ab iis ad totam nationem Arabum, (quæ erat populosissima) aut Ægyptiorum, aut alias vicinas provincias, dimanasse, non video quo pacto quis concipiat, aut si id credant, tamen aliter liquet, quia non circumcidebant octavo die, quæ est inviolabilis consuetudo apud Israelitas: verum Ægyptii decimoquarto anno, ut Ambrosius meminit lib. 2. de Patriarch. Abrah. c. 12. Et Arabes decimo tertio ut Viri docti tradiderunt: (Sard. de Ritib. gent. l. 1. c. 10.) Quemadmodum & Turcæ, qui ritum circumcisionis ab Arabibus acceperunt, ad hunc diem circumcidunt octavo aut duodecimo aut decimo quinto anno, citius, tardiusve prout opportunum fuerit. Quomodo ab Israelitis circumcisio ad has nationes pervenerit, videre non possum; non magis quam de grandi natione Anzichorum (de quib. Pigafett. Regni Cong. lib. 1. c. 5.) ad Occidentalem oram Nili præter Nubiam; aut de incolis Iucatanę in America (de quibus Martyr dec. 4. c. 1. quorum illi adhuc sunt, & hi (donec Hispanis subjice-

ſubjicerentur) fuerunt meri idololatræ, nam eorum hi habuerunt, illi adhuc habent circumciſionem in uſu.

Pergit deinceps & alia argumenta refutare, & oſtendit in quam multis Tartari differant ab Iſraelitis, in idololatria, in neglectu legis, Sabbathi, promiſcuis connubiis etiam inceſtis, victu etiam immundo; & aliis. Sed quia hæc non pertinent proprie ad noſtrum inſtitutum, remittimus lectores ad ipſum Authorem. Qui & teſtimonium Eſdræ egregie refutat.

Hactenus attulimus & obiter expendimus, trium doctiſſimorum virorum ſententias, Hiſpani, Galli, Angli; quæ nationes quum & navigationibus celebres ſint, & regiones illas perluſtrarint, aut itineraria ſuorum habeant quamplurima, optimè de hac quæſtione potuerunt judicare. Quibus ſi & noſtræ obſervationes adjiciantur, poterit aliquod ſi non certum tamen valde probabile judicium fieri de gentium Americanarum Origine, quod curioſis Lectoribus relinquimus.

OBSERVATIONES

Aliquot quæ nobis hanc difficillimam quæstionem aliquanto faciliorem possunt facere.

OPeræprecium me facturum existimavi si si hic adjicerem observationes aliquot, è quibus diversæ viæ aperiuntur, per quas homines in Americæ partes venisse videri possunt navigando: nam has vias minime negligendas opinor, si quidem adhuc tam obscurum & difficile est terrestri itinere in ipsam homines deducere.

Atque hîc primum se offerunt Insulæ, quas hodie *Canarias* vocamus, & *Terceræ* sive *Azores*, & denique quas appellant *de Cabo verde*. Plinius gravissimus & diligentissimus auctor (cui debemus plurimorum Scriptorum reliquias, quorum opera hodie desiderantur) lib. 4. Naturalis Historiæ agens de hisce Insulis, (uti ex situ intelligimus) capite 31. & 32 hæc tradit. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernem. Nepos Cornelius ex adverso maxime Carthaginis à continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia Insula contra montem Atlan-

Atlantem & ipſa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum navigatione ſolitudines ad Æthiopas Heſperios & promontorium, quod vocavimus Heſperion Ceras, Inde primum ſe circumagente terrarum fronte in occaſum ac mare Atlanticum.

Obſcuriſſima hæc ſunt & ad rationes geographicas exigi non poſſunt: ſupra enim dixerat, à Theôn Ochema ad Heſperion ceras navigationem eſſe quatridui. Opinor autem per Heſperion ceras hic intelligendum promontorium illud quod hodie appellamus Cabo verde. Pergit Plinius.

Contra hoc Promontorium Gorgades inſulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui navigatione diſtantes à continente, ut tradit Xenophon Lampſacenus. Penetravit in eas Hanno Pœnorum imperator, prodiditque hirta fœminarum corpora, viros pernicitate evaſiſſe: duarumque Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Junonis templo poſuit, ſpectatas uſque ad Carthaginem captam.

Venit in mentem Gorgones de quibus hîc agit fortaſſis fuiſſe cercopithecorum illam ſpeciem, quæ adhuc hodie in Guinea & vicinis quoque regionibus reperitur, quarum unam fæmellam à nostris advectam vidimus, forma pene humana, cæterum hirtam, neque ſermonis gnaram.

Vltra has etiamnum duæ Hesperides insulæ narrantur. Adeoque omnia circa hæc incerta sunt, ut Statius Sebosus à Gorgonum insulis prænavigatione Atlantis dierum XI ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab iis ad Hesperion Ceras unius. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modo constat esse ex adverso Autololûm, à Iuba repertas, in quibus Getulicam purpuram tingere instituerat.

Autololum gens media fuit inter Salam & Atlantem, ut tradit lib. 5. cap. 1.

Sunt qui ultra eos Fortunatas esse putant, quasdamque alias, quarum numerum idem Sebosus, etiam spatia, complexus, Iunoniam abesse à Gadibus DCCL M. pass. tradit. Ab ea tantumdem ad occasum versus Pluvialiam, Caprariamque: in Pluvialia non esse aquam nisi ex imbribus. Ab iis CCL M. pass. Fortunatas, contra lævam Mauritaniæ VIII M. pass. oram Solis (Clariss. Salmasius corrigit Soliam) vocari in convalle à convexitate, & Planariam à specie convallis, circuitu CCC M. pass. Arborum ibi proceritatem ad centum quadraginta quatuor pedes adolescere. Iuba de Fortunatis ita inquisivit: sub meridiem positas esse prope occasum, à purpurariis DCCXXV. (vel ut alii codices habent DCXXV) M. pass. Sic ut CCL supra occasum navigetur, deinde

deinde per LXXV M. paſſ. ortus petatur. (legendum itaque foret ſuprà CCC XXV M. paſſ.) Primam vocari Ombrion nullis ædificiorum veſtigiis: habere in montibus Stagnum, arbores ſimiles ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui jucunda. Alteram inſulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam eſſe tantum lapide extructam. Ab ea in vicino, eodem nomine, minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conſpectu earum eſſe Nivariam, quæ hoc nomen accepit à perpetua nive, nebuloſam. Proximam ei Canariam vocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti Iubę duo, apparentque ibi veſtigia ædificiorum. Cum autem omnes copia pomorum & avium omnis generis abundent, hanc & palmetis caryotas ferentibus & nuce pinea abundare. Eſſe copiam & mellis. *Hæc Plinius.* Manifeſte patet illos authores quos citat, quoſque intercidiſſę dolendum eſt, agere de inſulis illis quas hodie communi nomine Canarias appellamus, licet una, quæ major, per excellentiam Canaria appelletur. Atque hîc obſervandum illos authores veſtigia ædificiorum in quibuſdam prodere, oportet ergo ante fuiſſe habitatas; è quo mihi probabile videtur inſulares illos aliò profectos, & forte in Ameri-

cam. quæ conjectura probabilis videtur, si insularum situs consideretur & distantia à Continente Americæ. Ante tamen monendum extra has adhuc esse *Asores* insulas, quarum princeps *Tercera*, extimæ *Corvo* & *Flores*. Ad distantias quod attinet, observat Josephus de Acosta lib. 1. cap. 6. Insulas Canarias, & Azores, & del Cabo verde à fine Europæ & Africæ ora non distare supra trecentas aut quingentas leucas, à Canibalum primis Insulis vix nongentas. Verum ab extimis Asorum brevior trajectus est ad Insulam *Terram novam* quæ angusto freto à Continente Septemtrionalis Americæ dirimitur. Quum autem *Tercera* medio quasi itinere jaceat inter Hispaniam & Americam, non video cur non tam facile è Tercera ad Americam, quam ab Hispania ad Terceram potuerit navigari. Atque ita jam multi temporis compendium fecimus, potuit enim ea transmigratio ante annos bis mille fieri, si ætatem illorum Scriptorum ad calculum revocemus. Et fuére ea tempora in Hispania, ab eo tempore, quo illis cum Pœnis & deinde etiam cum Romanis res fuit, quæ illis gentibus Hispanicis pene necessitatem imponerent alias sedes quærendi: Pœnorum autem naves ipsis ad hoc opportunæ erant: & Hanno monstrator itineris & exemplum. Ab insulis

quoque

quoque quæ Promontorio viridi objacent, haud difficulter in Brasiliam trajici posse manifestum est, & favent huic conjecturæ Autololum mores, cum quibus Brasilienses haud male congruunt. Et fuerunt Autololes illi Gætuli, non Æthiopes: ita ut color quoque Brasiliensium ab illorum colore non abludat.

SECVNDA OBSERVATIO.

OPportunæ quoque ad populum in Continentem Americæ trajiciendum sunt Insulæ Britannia & Hibernia, quæque iis adjacent Orcades, quanquam fateor distantiam longè majorem esse, quam ab Insulis illis de quibus jam diximus. David Powellus S.Th.Doctor in Cambriæ historia narrat, ad annum 1170. Oweno Guyneth defuncto, dum filii inter se de Principatu contendunt & nothus armis superior, illum obtineret; Madocum unum ex Oweni Guynethi liberis, discordiarum civilium & præliorum inter fratres pertæsum, comparasse sibi aliquot naves & idoneis commeatibus aliisque rebus in eas impositis è patria profectum ut novas terras investigaret: & Hibernia post tergum relictâ, versus Zephyrum cursum instituisse, donec incideret in terras ante incognitas, ubi multa mirandaque observaverit. Inde ad patriam reversus, Cambris suis exposuit quam amœnas &

fœcundas terras adiiſſet, ſine ullis incolis, & ob quam ſterile & inamœnum ſolum fratres ſui armis inter ſe contenderent, & in vulnera & mutuum excidium quotidie ruerent: proclive eſſe ipſis & domeſtica pericula vitare & amœnis hiſce atque fœcundis terris potiri. Quum non paucis perſuaſiſſet, denuo naves plures ſibi comparavit, & omnibus neceſſariis impoſitis, magnum numerum virorum juxta ac fœminarum, quos domeſticarum calamitatum pertædebat, ſecum in illas terras abduxit & patriæ ſuæ valedixit.

Annotat ad hæc Richardus Hacklutus in tertio volumine operis ſui, ipſo initio: Credibile eſſe, hunc Madocum & Cambros, quos ſecum duxit, partem aliquam illius Americæ continentis primum tum incolere cœpiſſe: ejus haud leve indicium eſſe quod Franciſcus Lopez de Gomara prodiderit in Acuzamil fuiſſe inventos qui crucem venerarentur, (de quo ante diximus quum de Iucatane ſermo eſſet:) verum quum pauci eſſent, mores ſecutos eorum quos ibidem invenerant, & linguam quoque ſenſim mutaſſe. Addit, Madocum quum in illas terras veniſſet anno 1170, ſuis in Colonia relictis, denuo domum reverſum, ut plures ex concivibus ſuis & conſanguineis exciret: decem navibus paratis tertio ad ſuos profectum: idque ſe inveniſſe ab Gutyn owen

prodi-

proditum.denique ſe omnino opinari, Madocum & Cambros illos aliquam partem Americæ Septentrionalis obtinuiſſe.

Carmina *Meredith* filii *Rhesi* mentionem facientia de *Madoco* filio *Oweni Guynedd* & de ipſius navigatione in terras incognitas. Vixit hic *Meredith* circiter annum Domini 1477.

Madoc wyf, mwyedic wedd,
Iawn genau, owyn Gwynedd:
Ni fynnum dir, fy enaid oedd
Na da mawr, ond y moroedd.

quæ Anglica lingua ita ſonant:

Madoc j am the ſonne of owen Gwynedd
With ſtature large, an comely grace adorned
No lands at home nor ſtore of wealth me pleas,
My minde was whole to ſearch te ocean ſeas.

Summa eſt, Madocum ſpretis domi divitiis, unicè delectatum navigatione Oceani. Quanquam hæc Madoci navigatio admodum incerta ſit, neque valde antiqua; fieri tamen potuit ut ante ex Hibernia ſimilia fuerint tentata. Et operæ pretium foret inquirere, utrum aliqua convenientia linguę deprehendi poſſet; magis enim promittere videtur linguæ Cambricæ idiotiſmus quam Norwagicæ, non infelicem conatuum ſucceſſum. Vt autem quis experiri poſſit, ſubjicio hic ſyllogen nominum partium

partium corporis humani, ex utraque lingua tum Cambrica tum Hibernica.

C.		H.
Dyn	*Homo*	Duini
Corf	*Corpus*	Colann
Enaid. Anadl	*Anima*	Anam
Cig, cnawd	*Caro*	Feoil
Croen, pân	*Pellis*	Craicinn
Gwaed	*Sanguis*	Fuil
Aſgwin	*Os oſſis*	Cnaimh
Gwythen	*Vena*	Cuiſli
Gewyn	*Nervi*	Fetheach
Briger	*Crines*	Gruag
Pen	*Caput*	Cionn
Penglog	*Cranium*	Cloiginn
Ymmennidd	*Cerebrum*	Inchinn
Llynntro	*Vertex cap.*	Ceanu matullach
Gwegil	*Occiput*	Culanchinn
Yriad	*Sinciput*	Eadan
Tâl	*Frons*	Clatreadan
Catad. llygad	*Genæ*	Gruaigh
Llygad	*Oculus*	Suil
Amrant llygad	*Cilium*	Mogall na Sul
Mablygad	*Pupilla*	Macimreaſan
Trwyn	*Naſus*	Sron
Ffroen	*Nares*	Pollain
Gwiſt	*Labia*	Puiſmidh
Genau	*Os oris*	Bel

Yſgittir

C.		H.
ſgittir	*Dentes*	Fiacla
afod	*Lingua*	Teangaidh
eg	*Guttur*	Sgoznach
luſt	*Aures*	Cluaſa
ſgwin grudd	*Maxilla*	Giall
arf	*Barba*	Feaſog
lgeth	*Mentum*	Smigid
ron	*Pectus*	Vcht
eth	*Mammillę*	Cincha
ſen	*Coſtæ*	Eaſnach
ru. Boly	*Venter*	Bolgh
ogail	*Vmbilicus*	Imliocan
yſh	*Inguen*	Blen
ordwydd	*Femora*	Lairgeach
luâ	*Clunes*	Maſa
in. Twill	*Anus*	Ton
lin	*Genu*	Glun
oes, gommach	*Crura*	Loirgneach
lygoden	*Sura*	Colpuidhe
roed	*Pes*	Troigh
Bys	*Digiti*	Meir
Modfedd	*Pollex*	Ordogh
	Index	Corrinher
	Medius	Mermeadhon
	Annularis	Tanaiſde
Sowdl	*Calcaneum*	Sal
Gwddf	*Collum*	Muinet

Cefn

C.		H.
Cefn	*Dorſum*	Druim
Yſgwydd	*Humerus*	Guala
Elin	*Cubitus*	Ville
Llaw. Adaf	*Manus*	Crobh
Llaw	*Palma*	Dearnad.
Cregin	*Vnguis*	Ionga
Dyrnyn	*Pugillus*	Glac.

Addamus & conſanguinitatis gradus Cambricè.

Pater *Tâd, Tâdwys.*
Mater *Mam. Mammws. Mammaeth.*
Filius *Mab.* Filia *Merch.*
Frater *Brawd.* Soror *Chwaer.*
Avus *Taid, bendad. tâdcu.* Patruus *Ewythr frawd tâd.*

Numerorum quoque nomina è lingua Cambrica.

Vnus, *Vn, Vnig, & hûn cyntaf.*
Duo *Dau, dwy.*
Tres *Tri.* Quatuor *Pedwar.*
Quinque *Pump.* Sex *Chwech*
Septem *Saith.* Octo *Wyth.*
Novem *Naw.* Decem *Deg.*

Deni-

Denique nomina earum rerum quę ubique ere sunt obviæ.

Mons *Mynydd.Bre. Brynn: Moel. Trumm. Garth.*
Collis *Bryn. Bryncyn. Cefnen.*
Vallis *Glynn. Diffryn. Dol. Pant. Allmor.*
Arbor *Prenn. Gwydden. Coeden.*
Herba *Llysicuyn. Glaswellr. Corsen yd.*
Fons *Ffynnon. ffynbonwys. Gofer. ffynnon.*
Torrens *Angerdoll. Nertboll.*
Fluvius *Afon. Priffafon.*
Pons *Pont. Ysgol Mewn. llong.*
Lacus *Grelyn. Llyn. Llwch. Pwll.*
Anguis *Nerds. Sarph.*
Formica *Mywionyn. Morgrugyn. Grugionyn.*
Ignis *Tân. Vfel. Serch. Puttain.*
Cinis *Ludw.* Carbo *Marworyn. Gloyn.*
Pluvia *Glaw.* Ventus *Gwynt. Awel.*
Gelu *Ia. Iaen. Rhew. Durew. Oerfel.*
Cervus *Carw. Hydd. Eslon. Rhydain.*
Sus *Hwch. Mochyn. Twrch. Cunar.*
Lupus *Bllaid. Cidwn.*
Vulpes *Cadno. Cadnaw. Llwynog.*
Corvus *Brân. Cigfran.*
Cœlum *Cyn. Cerfio.*
Sol *Haul. Heulwen. Haan. Tês.*
Lana *Lleuad. Lloer.*
Stella *Seren.* Nubes *Cwmmwl. Wybren.*
Tonitru *Taran. Twrwf. Tyrfan.*

Fulgur

Fulgur *Llucbeden. Mellden.*
Aqua *Dwr. Dwfr. Aweddwr.*
Piſcis *Pyſg. Pyſgodyn.*
Sal *Halen. Diſyrrwck. Digriſwch.*
Lapis *Carreg. Maen Llechen.*

Atque hæc quidem in veteri lingua atque etiam hodierna Cambrobritannorum ita ſe habent. Nunc eadem aut pleraque è lingua Danica quæ tantum dialecto (niſi fallor) differt à Norwagica, adſcribam.

Homo *Menniske,*
Anima *Siel,*
Sanguis *Blod,*
Os oſſis *been,*
Nervus *Sene,*
Caput *Hoffuit,*
Cerebrum *Hierne,*
Occiput *Nacke,*
Frons *Stiern,*
Oculus *Oye,*
Pupilla *Oyenſteen,*
Labia *Laebe,*
Lingua *Tunge,*
Maxilla *Keffte,*
Auris *Ore,*
Barba *Skeg*
Mentum *Hage*
Collum *Halſs*

Corpus *Legemme,*
Caro *Kiod,*
Cutis *Hud,*
Vena *Blod aare,*
Capillus *Haar,*
Cranium *Hoffuet skael,*
Vertex *Krune,*
Sinciput *for hoffuit,*
Gena *Kindbeen,*
Cilium *oyn Huol,*
Naſus *Naeſe,*
Os oris *Mund,*
Guttur *Strube,*
Dens *Tand,*
Pectus *Bryſt*

Hume-

Humerus *Skuldre*	Brachium *Arm*
Manus *Haand*	Digitus *Finger*
Vnguis *Negel*	Venter *Bug*
Dorſum *Ryg*	Iecur *Leffner*
Cor *Hierte*	Pulmo *Lunge*
Lien *Mildt*	Renes *Nyren*
Genua *Knæ*	Crura *Skinkel*
Pes *Fod*	Suræ *Leg*
Talus *Anckel*	
Pater *Fader*	Mater *Moder*
Filius *Soon*	Filia *Daatter*
Frater *Broder*	Soror *Soeſter*
Avus *Far Fader*	Patruus *Far Broder*
Mons *Bierg*	Collis *Hoey*
Vallis *Dael*	Arbor *Træ*
Herba *Vrt*	Fons *Kielde*
Fluvius *Flod*	Pons *Bro*
Lacus *Poel*	Anguis *Snog*
Formica *Myre*	Ignis *Ild*
Pluvia *Regn*	Ventus *Veir, Blaeſt*
Gelu *Froſt*	Cervus *Hiort*
Sus *Soe*	Lupus *Vlff*
Vulpes *Reff*	Corvus *Raffn*
Cœlum *Himmel*	Sol *Soel*
Luna *Maane*	Stella *Stierne*
Nubes *Sky*	Tonitru *Torden*
Fulgur *Liunet*	Aqua *Vand*
	Piſcis *Fisk*

Commodum nactus dictionariolum Islandicum adjicio & eadem lingua Islandica.

Homo *Madur*,
Caro *Hoild,kiot*,
Cutis *Huud*,
Vena *Adur*,
Capillus *Haar*,
Cranium *Huitfil*,
Occiput *Hnacke*,
Frons *Dune*,
Oculus *Auga*,
Pupilla *Augastiern*,
Labium *Voer*,
Lingua *Tunga*,
Dens *Toonn*,
Barba *Skiegg*,
Collum *Haals*,
Humerus *Auxl*,
Manus *Hoond*,
Vnguis *Nogl*,
Dorsum *Hriggur*, *bak*.
Cor *Hiarta*,
Lien *Millte*,
Genu *Knie*,
Pes *footur*,
Talus *Onkle*,

Corpus *Lykame*,
Sanguis *Blod*,
Os ossis *Bein*,
Nervus *Sin*,
Caput *Hofud*,
Cerebrum *Heile*,
Sinciput *Eune allt ad eyrum*,
Gena *Kinn*,
Cilium *Augna haar*,
Nasus *Nef*;
Os oris *Munnur*,
Guttur *Barke*,
Auris *Eyra*,
Mentum *Haka*,
Pectus *Briost*,
Brachium *Armlegge*,
Digitus *Fingur*, *taer*,
Venter *Kuidur*,
Iecur *Lifur*,
Pulmo *Lunga*,
Renes *Nyru*,
Crus *Bein*, *Leggur*,
Sura *Kaalfe*,

Pater *Fader*,
Filius *Sonur*,

Mater *Moder*,
Filia *Dotter*,

Frater

Frater *Broder,*	Soror *Syster,*
Avus *Afe,*	Patruus *Faderbrodur,*
Mons *Fiall,*	Collis *Hooll,*
Vallis *Dalur,*	Arbor *Trie,*
Herba *Gras,*	Fons *Brunnur,*
Fluvius *Vatsfal,*	Serpens *Higgermur,*
Formica *Maur,*	Ignis *Elldur,*
Pluvia *Regn,dogg,*	Ventus *Biir,*
Gelu *Frost,*	Cervus *Hiortur,*
Sus *Suin,*	Lupus *Wlfur,*
Vulpes *Refur,*	Corvus *Hrafy,*
Cœlum *Himen,*	Sol *Sool,*
Luna *Tungl,*	Stella *Stiarna,*
Nubes *Sky,*	Tonitru *Skrugga,*
Fulmen *Elding,*	Aqua
Piſcis *Fiskur,*	
Sal *Salt*	Lapis *Steene*

Deinceps nobis tentandum erit an aliquam ſimilitudinem poſſimus reperire, in vocabulis quæ obſervavimus, inter gentes quæ Septemtrionalem Americam incolunt.

Caput

Cambris *Pen,* Danis *Hoffuit,* Incolæ Metæ incognitæ dicunt *Mutchatet.* Hurones *Scouta.* Hochelagenſes *Aggonzi,* Souriquoſii *Menougi,* Sankikani *Wyer,* Maquaaſii *Anonſi,* Mexicani *Tzontecontli.*

Nasus

Camb. *Trwyn*, Danis *Naese*,
Incolæ Metæ incognitæ *Cangnawe*, Hurones *Aongya*, Hochelagenses *Hehonguesto*, Souriquosii *Chichkon*, Sankikani *Akywan*, Maquaasii *Oneyatsa*, Mexicani *Yactli*.

Oculus

Camb. *Llygad*, Dan. *Oye*,
Incolæ Metæ incognitæ *Arered*, Hurones *Acoinha*, Hochelagenses *Higata*, Souriquosii *Nepiguigour*, Sankikani *Schinquoy*, Mexicani *Ixtelolotli*.

Auris

Camb. *Clust*, Dan. *Oore*,
Incolæ Metæ incognitæ *Chewat*, Hurones *Ahontta*, Hochelagenses *Ahontascon*, Souriquosii *Seckdoagan*. Sankikani *Hyttrwack*, Maquaasii *Ohochtha*, Mexicani *Nacaztli*.

Dens

Camb. *Ysgithr*, Dan. *Tand*,
Incolæ Metæ incognitæ *Keiotot*, Hurones *Aschonchia*, Hochelagenses *Esgongas*, Souriquosii *Nebidie*, Sankikani *Wypyt*, Mexicani *Tlantli*.

Manus

Camb. *Llàw*, *Adaf*, Dan. *Haand*,
Incolæ Metæ incognitæ *Argoteyt*, Hurones *Ahonressa*,

Ahonreſſa, Hochelagenſes *Aignoaſcon*, Souriquoſii *Nepeden*, Sankikani . . . . Mexicani *Maytl*.

Pes

Cambris *Troed*, Danis *Fod*,
Incolæ Metæ incognitæ *Aioniagay*, Hurones *Achita*, Hochelagenſes *Onchidaſcon*, Souriquoſii *Nechit*, Sankikani *Syt*, Mexicani *Icxitl*.

Pater

Camb. *Tâd*, Dan. *Fader*,
Hurones *Ayſtan*, *Aihtaha*, Souriquoſii *Nouchik*, Mexicani *Tachtli*.

Mater

Camb. *Mam*, Dan. *Moder*,
Hurones *Anan*, *Ondoven*, Souriquoſii *Nekich*, Mexicani *Nantli*.

Mons

Camb. *Mynyd*, *Bre*, *Bryn*, Dan. *Bierg*,
Hurones *Quieu non toute*, Hochelagenſes *Agacha*, Souriquoſii *Pamdemour*, Mexicani *Quauhtla*.

Aqua

Camb. *Dwer*, Dan. *Vand*,
Hurones *Aoven*, Hochelagenſes *Ame*, Souriquoſii *Empye*, Mexicani *Atl*.

Arbor

Camb. *Prenn. Gwydden,* Dan. *Træ,*
Hurones *Tarby* aut *Yharhy,* Souriquosii *Hitteoke.*

Cœlum

Camb. *Cyn, Cersio.* Dan. *Himmel.*
Hurones *Haronhiage,* Hochelagenses *Quenhia,*
Mexicani *Ilhuicatl,* Canadenses *Oüajek.*

Sol

Camb. *Haul, Hâan, Tês.* Dan. *Soel,*
Hurones *Andicha,* Hochelagenses *Ysmay,*
Suriquosii *Achtek,* Mexicani *Tonatiuch.*

Stella

Camb. *Seren,* Dan. *Stierne,*
Hurones *Tichion,* Hochelagenses *Stagnehoham,*
Souriquosii *Kerkoeth,* Mexicani *Citlalin.*

Ventus

Camb. *Gwynt, Awel,* Dan. *Veir, Blæst,*
Hurones *Yoquoisse,* Hochelagenses *Cohoha,*
Mexicani *Yeccatl.*

Pluvia

Camb. *Glaw,* Dan. *Regn,*
Hurones *Yondot,* Sankikani *Soukeree,*
Mexicani *Quiahuiztli.*

Tonitru

Camb. *Taran, Tyrfan,* Dan. *Torden,*
Hurones *Inon,* Mexicani *Tlatlatzinil.*

Ignis

Camb. *Tân, Vfel,* Dan. *Ild,*
Hurones *Affifta,* Hochelagenfes *Azifta,*
Souriquofy *Bucktouw,* Sankikani *Tinteywe,*
Mexicani *Ttetl.*

Caro

Camb. *Cig, Cnawd,* Dan. *Kiood,*
Hurones *Avoitfa,* Mexicani *Nacatl.*

Cor

Camb. *Colon, Meddwl,* Dan. *Hiorte,*
Hurones *Avoiachia,* Mexicanis *Yolloctli.*

Luna

Camb. *Ilewad, ILoer.* Dan. *Maane,*
Hurones Hochelagenfes *Affomaha,*
Mexicani *Mextli.*

Lapis

Camb. *Carreg,* Dan. *Steene,*
Hurones *Ariotu,* Mexicani *Tetl.*

TERTIA OBSERVATIO.

De veterum Scytharum moribus & institutis, & eorum comparatio cum Americanorum moribus.

QVia vir Clariss. Hugo Grotius in sua dissertatione, ut supra vidimus, negavit Americanos originis esse Scythicæ ex dissimilitudine morum, necessarium putavi paulo diligentius ipsorum veterum Scytharum mores & instituta indagare & cum Americanis comparare. Plinius Histor. Natural. lib. 4. cap. 12. Scytharum gentes ab Istro orsus; *Scytharum*, inquit, *nomen usquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis prisca illa duravit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti prope cæteris mortalibus degunt.* Ex quibus videmus nomen Scytharum latissime patuisse & illos ad extremos usque Asiæ fines incoluisse. Deinde: *A Taphris per continentem*, inquit, *introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur. Neuri apud quos Borysthenes, Geloni, Thussagetæ, Budini, Basilidæ, & cæruleo capillo Agathyrsi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi.* Ecce hic statim Nomades & Anthropophagi. Porro lib. 6. cap. 13. *Ab extremo*, inquit, *Aquilone ad initium orientis æstivi Scythæ sunt.* Commemoratis autem Hyperboreis & Arimphæis,

Vltra

Vltra eos plane jam Scythæ, Cimmerii, Cicianthi, Georgi & Amazonum gens. Hæc usque ad Caspium & Hyrcanum mare. Deinceps cap. 17. *Vltra sunt Scytharum populi. Persæ illos in universum Sacas appellavere à proxima gente, antiqui Arameos. multitudo populorum innumera, & cum Parthis ex æquo degit.* Prosequitur deinde; *Insulæ toto eo mari multæ, vulgata una maximè Tazata: à Caspio mari Scythicoque Oceano, in eam cursus inflectitur, ad Orientem conversa littorum fronte. Inhabitabilis ejus prima pars, à Scythico promontorio, ob nives: proxima inculta sævitia gentium. Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus vescentes. Ideo juxta vastæ solitudines, ferarumque multitudo, haud dissimilem hominum immanitatem obsidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumque deserta cum belluis usque ad jugum incumbens mari, quod vocant Tabin.* Hic iterum vides Anthropophagos inter Scythas: ita ut maxime verisimile sit hos primos in Americam transisse aut trajecisse; & licet jam in Septemtrionali parte nulli Anthropophagi reperiantur, in Meridionali autem multi, maxime probabile est eos sensim ad Meridiem ab Arcto promovisse sedes. Dicit quidem Plinius lib. 8. cap. 42. *Scythæ quidem equitatus & equorum gloria strepunt.* Sed non necesse est hoc de omnibus Scythis intelligere, quum plurimas ipsorum gentes fuisse constet.

Strabo lib. xi. *Plerique Scytharum qui à Caspio mari incipiunt, Daæ appellantur: Orienti viciniores Massagetæ & Sacæ. reliquos communi nomine Scythas dicunt quanquam singuli populi etiam sua nomina habent. Plerique omnes vagam degunt vitam, id est Nomades sunt.* Hoc quoque optime convenit cum plerisque Gentibus quæ utramque Americæ partem incolunt; nam & ipsi sæpe loca mutant, ut satis compertum.

Ibidem de Massagetis, qui pars Scytharum. *Solem unicum Deum agnoscunt*, eique equum sacrificant. *Unam quisque uxorem ducit:* interim etiam alienis utuntur: neque id occultè: qui cum aliena coit, pharetra de curru suspensa id aperte facit. *Mortis genus optimum censent, si senio confecti cum carnibus ovillis in frusta concidantur, unaque devorentur.* Qui è morbo decedunt, eos abjiciunt tanquam impios & dignos qui à feris vorentur. Equites boni sunt & pedites. *Arcubus utuntur & gladiis* & thoracibus æreisque sagaridibus: sive bipennes hæ sunt. Cingula iis aurea & diademata in pugnis: aurata etiam equorum fræna & lora humeralia. Argentum apud eos non nascitur, neque ferri multum, æris & auri abunde. Qui in insulis degunt, quia sementem non faciunt, *radicibus vescuntur & fructibus utuntur sylvestribus: amiciunt se arborum corticibus, quia pecore etiam carent: succum bibunt ex arboreis fructibus*

elisum,

elisum. Qui paludes incolunt, *ii piscium esu vivunt: vestiuntur vitulorum marinorum pellibus, qui è mari ad eos sursum accurrunt.* Montani *sylvestribus ipsi quoque fructibus aluntur:* habent etiam paucas aliquas oves: sed non cædunt eas, lanæ causa & lactis parcentes: *vestem pigmentis illitis variant, quorum vigor non facile evanescat.* Campestres *agrum quidem habent, sed non colunt: sed victum* ex ovibus & *piscibus petunt, Nomadum ac Scythico more.* Est enim communis quædam vivendi ratio omnium istorum populorum, quam sæpe dixi: Sepultura quoque eadem est, iidem mores. *Tota vitæ ratio libera quidem, sed prava, fera & bellicosa: ad contractus simplex & fraudis pura.*

In omnibus illis quæ designavimus alio charactere facile reperire est magnam similitudinem in cultu, moribus, vestitu, victuque inter Scythas & Americanos.

Idem lib. XI collocat à mari Caspio versus Orientem Scythas Nomades, *qui,* inquit, *usque ad mare Orientale & Indiam porriguntur.* Quum itaque Scytharum gens tam late patuerit, haud difficile est credere illos in oppositam Americæ continentem trajecisse. Quod vero non respondeant per omnia mores & instituta, id ex eo fit, quod ne Scytharum quidem omnium unum fuerit vitæ institutum (ut scribit Strab. ex Ephoro, lib. 7.) *quosdam enim*

eo

eo immanitatis progredi, ut humanis etiam vescantur carnibus: contra alios ab aliis etiam animantibus abstinere. Saltem ex iis quæ dicta sunt patet Americanorum mores magis cum Scythis quam cum Germanis convenire. Porro neque Tartari, qui hodiè illam partem Asiæ incolunt ubi quondam Scythæ egerunt, jam per omnia conveniunt cum Scythis illis antiquis; nam multas uxores ducunt (ut scribit Ioannes de Plano Carpini) quum Scythæ tantum unam habuerint. Neque victus neque amictus satis conveniunt. Habent tamen alia quæ cum quibusdam nationibus Septemtrionalis Americæ consonant. Inter quæ imprimis est, forma corporum. Tartari (inquit idem) inter oculos & genas plusquam alii homines sunt lati. Genæ etiam satis prominent à maxillis. Graciles sunt generaliter in cingulo, exceptis quibusdam paucis. Pene omnes sunt mediocris staturæ. Barba fere omnibus minime crescit. Aliqui tamen in inferiori labio & in barba modicos habent crines, quos minime tondent. Super verticem capitis in modum clericorum habent coronas & ab aure una usque ad aliam, ad latitudinem trium digitorum similiter omnes radunt. Secundo cultus & veneratio. Nam licet unum Deum credant factorem omnium visibilium & invisibilium; tamen Solem, lumina, ignem vene-
rantur

rantur, adorant & aquam & terram. De vita æterna & damnatione perpetua nihil ſciunt: credunt tamen quod poſt mortem in alio ſeculo vivant, greges multiplicent, comedant, bibant & alia faciant, quæ in hoc ſeculo à viventibus fiunt. Divinationibus, auguriis, auſpiciis, veneficiis, incantationibus multum intendunt. Nec ingenia male conveniunt: Homines ſunt immundi in ſumendo cibum & potum & aliis factis ſuis. Etiam cibus: Cibi eorum ſunt omnia quæ mandi poſſunt. Comedunt canes, lupos, vulpes & equos; & in neceſſitate carnes humanas.

Qui porro ſuperioribus annis è Ruſſia illas regiones luſtrarunt, narrant juxta *Pechoram* Samoedas habitare Principi Moſcoviç ſubjectos: à *Pechora* autem verſus Aquilonem eſſe *Vaygatz*, juxta quæ loca habitent ſylveſtres Samoedæ, qui Anthropophagi eſſe feruntur. De Promontorio Tabin Geographi noſtri multa: Gerardus autem Mercator eorum facile princeps ſuſpicatur inter novam Zemblam, & Tabin mare eſſe dulce: quod argueret Oceanum juxta illa loca in anguſtias concluſum ab ingentibus fluminibus temperari & ſalſuginem deponere.

Operæprecium autem fuerit hic pauca adjicere de Samoedis, qui juxta flumen Obii degunt: obſervatum enim à Ruſſis, Hunc populum non habere ullas urbes, ſed gregatim inter

ſe &

ſe & pacifice degere, ac à ſenioribus aliquot regi, in victu eſſe immundos & ferarum, quas caperent, carnibus victitare, frugum paniſve nullam habere notitiam: ſollertes eſſe atque induſtrios admodum ſagittarios, arcus è lento quodam & flexibili ligni genere conficere, lapidibus exacutis, vel & piſcium ſpinis præmunitos. hiſce feras trajicere, quarum maximus inibi eſt numerus: ſuere quoque piſcium ſpinis, quæ pro acubus ipſis eſſent, ſicut animalculorum quorumdam nervi pro filo, atque ita conſerere quibus ſe induerent pelles, quarum pilos æſtate quidem extrorſum, hyeme vero introrſum verterent: domos ſuas tegere Alcium aut ſimilium animalium pellibus, quas nullo haberent loco.

Eoſdem eſſe ſummos idololatras, ſortilegos & incantatores in confeſſo eſt.

Itaque hic quoque manifeſtiſſime ſimilitudo morum inter has gentes & incolas Septemtrionalis Americę deprehenditur, & quidem longe major quam cum Norwagis aut aliis gentibus Germanicæ originis. Et longe proclivius eſt ab hac parte incolas in novum orbem inducere quam à Norwagia per Iſlandiam & Groenlandiam & cæteras regiones Sueis vicinas. Potuerunt enim vel rhedis ſuis ſuper glacialem Oceanum vehi & ita in Americam trajicere; ſiquidem navibus hîc nihil opus

opus fuerit: atque eodem itinere etiam plurima animalia his familiaria potuerunt transcendere. Quibus accedit quod his equorum copia aut usus non tribuitur; quod viro Clariss. obstitit ne posset credere è Scythia incolas in Septemtrionalem Americam venisse. Atque hoc iter agi potuit extra circulum Arcticum & per terras non tam glaciei & profundis nivibus obnoxias: quanquam hæ gentes illas quotidie magna industria superent. Quum Groenlandia omnis quam proximè ad ipsum polum Arcticum accedat, & patentibus fretis sit divisa.

De Islandis & Gronlandis.

Islandi antiquitus (ut tradit Angrimus Ionas) Aristocraticum repub. statum eligentes, Civitatem suam in Tetrades, à singulis mundi cardinibus denominatas diviserunt; eas rursus in tertias præter Borealem cæteris majorem, in alias quartas. Tertias vero istas rursus in suas partes dividebant; alias quidem decimas, alias paulo aliter, quas *Hreppar* nominabant, quarum unaquæque ad minimum xx colonos continebat, certo censu definito. Tertias autem illas & Borealis tetradis quartas nominabant *pyng* (credo potius thing; nam illam literam quæ convenit cum θ Græc. sæpe effert per p) Deorum Septentrionalibus primus

primus erat *Thor*: cui alios tres adjungebant *Freyer, Niordur, As*. Qui omnes Reges fuerunt, Arctois enim gentibus familiare fuit Reges defunctos pro diis colere: sed horum cultus ad Islandos non pervenit. Islandi diis suis homines immolabant ad grande saxum eos collidentes: sed tantum duobus locis, neque diu ea immanitas duravit.

Mendicos alere vetabant, nisi vel morbo vel ætate, sine ulla sua culpa id accidisset. Præfectus provincialis dicebatur *Godar* & *Hoffgodar*. Conventum juridicum summum appellabant *Althing*. Iudices omnes, actor, reus, testes, in foro initio actionis omnem dolum, omnemque injustitiam sancte abnegabant: hisce conceptis verbis Hialpe mier suo Freyer og Niordur og hiu Almattke As. nostrates dicerent Helpe my soo Freyer, oock Niordur, oock de Almachtige As.

Adjuvet me ita freyer atque Niordur, & ille omnipotens As.

Rempublicam suam certis etiam scriptis legibus gubernarunt.

Matrimonia non nisi inter licitos gradus contrahebant & coram testibus stipulabantur cum spondentibus.

Stuprum, raptum, adulterium, incestum gravissime puniebant: sed & basia atque amplexus clandestinos.

Patri

Patris matriſve familias defunctorum hæreditatem capiebant filii familias; dein filia, ſi filii deeſſent. Tutelæ jus hæreditariæ ſucceſſionis ordinem ſequebatur.

Atque hæc quidem in Iſlandia obtinuerunt ante Chriſtianiſmum quem demum anno milleſimo admiſerunt.

Gronlandia (ut idem narrat) primum adita ab Erico Ruffo anno Domini 982. Hic primus omnium verſus occidentalem plagam, ex patria navigans, terram reperit, cui poſt triennium (quod ibidem exegit) Gronlandiæ nomen indidit, eamque mox incoluit & Gentem condidit Gronlandicam, in terra antea prorſus deſerta, ſedibus poſitis in ſinu à ſuo nomine dicto *Eriſckfioordur*, extructo pago, *Brattalyd* vocato, & altero, in ulteriore ſinus ripa huic oppoſito cui nomen *Stockanes*.

Gronlandi poſt annos XVIII, hoc eſt anno CIↃ (quo & Iſlandia totaliter) ad Chriſtianum nomen converſi ſunt, opera & devotione Olai Tryggoni, Norwagiæ R. cui negotio Leyſus Erici ruffi Gronlandicæ gentis conditoris filius, præfectus eſt, in Norwegia prius ſacro fonte ablutus.

Gronlandiam veteres dividebant in Orientalem & Occidentalem: unde colligo (inquit Angrimus) ad Meridiem & Septentrionem non fuiſſe habitatam. In Orientali Gronlandia

parochiolæ constitutæ sunt duodecim: in Occidentali tantum quatuor. singulæ nomine notatæ. Hinc Episcopi additi, nempe Anno cIↄcxxi quidam Ericus, sed quantum suspicor, cathedram (quæ Gardensis dicta est, *Gardar à Grenlando, biskups stoll*, sita in sinu *Einarc Fioord*) non adiit; traditur enim eodem anno Insulam Vynlandiam illis dictam, ivisse quæsitum, in quo itinere forsan periit. Suspicio illa hinc est, quod Arnhaldus à Lundensi Episcopo Scaniæ circa annum cIↄcxxiv rogatu Regis Norwegiæ ordinatus, à plerisque primus Episcoporum Gronlandiæ numeretur, cum scilicet ante annum, hoc est Anno 1123 Gronlandi Norwegis tributarii facti essent.

Monasterium in Gronlandia nullum umquam commemoratur. Ecclesia vel Cathedra Gardensis D. Nicolao fuit dicata, quem constat isto seculo, à nautis, ac præcipue tam longinquas oras petentibus cultum fuisse.

Arnhaldi in Episcopatu Gronlandiæ undecim successores, distinctis temporibus numerantur. Ad annum usque cIↄcccLxxxix. Quo Henricus quidam præfuit, cujus successor Andreas Anno cIↄccccLxi Islandiam attigit. Post hunc autem annum altum est de Episcopis, nedum monachis Gronlandiæ, qui nulli fuerant, silentium. Hæc paulo prolixius

ex

ex Angrinio Iona retulimus, ut liqueat, Gronlandos ſtatim poſtquam ibi incolere cœperunt Chriſtianos eſſe factos: minuſque veriſimile eſſe, quod ſupra Clariſſ. Vir. Hugo Grotius aſſeruit, incolas Americæ Septemtrionalis, aut ab Iſlandis aut Gronlandis ipſorum propagine, originem accepiſſe. Nam quum utrique tamdiu Chriſtianiſmum fuerint amplexi, & ſemel acceptum tam conſtanter coluerint, non eſt rationi ſatis conſentaneum, tam politeiam quam religionem apud gentes ejuſdem originis ita plane extingui potuiſſe.

OBSERVATIO QUARTA.

HActenus à parte orientali aditum ad Americam quæſivimus, nunc & ab Occidente eſt inveſtigandus. Continens Americæ utriuſque longiſſimis terrarum ſpaciis ſe extendit ad mare Pacificum à ſinu Californiæ & Promontorio S. Lucæ ad promontorium Mendocinum atque ultra haud dubio ad ipſam Aſiam. Præterea in ipſo mari Pacifico ſeu meridionali ſuperioribus annis è Peruvia navigando verſus Occidentem inventæ ſunt Inſulæ Salomonis, admodum grandes & multæ, intervallo circiter octingentarum leucarum: & communis opinio obtinet haud longè ab illis abeſſe Continentem terram; neque vero abſimile credit Joſephus de Acoſta lib. 1.

 cap. 6.

cap.6 illam ſe conjungere cum terris quæ ſunt ultra fretum Magallanicum. Verum ſuperioribus annis à noſtris atque etiam aliis fuit deprehenſum ſatis latum mare, (quantum nondum ſatis conſtat) intereſſe inter illas Inſulas ad fretum Magallanicum & terras illas auſtrales de quibus agit Acoſta. Vt ſi illas conjungere libet omnino magno gyro ambiendum ſit, (intra an extra circulum Antarcticum non dixerim, neque conſtat) ad Novam Guineam, atque ita regrediendum ad fretum Magallanicum. Certè, ut credit Acoſta, Nova Guinea Continens cenſetur neque longe diſſita ab Inſulis Salomonis. Vt autem de hiſce Inſulis Salomonis aliquid dicamus: Lopez Vaz teſtatur, eas inventas fuiſſe cum Licentiatus de Caſtro pro Rege eſſet in Peruvia: ſitas autem eſſe octingentas leucas ab ora Peruviæ, ad altitudinem undecim graduum ab Æquat. verſus Auſtrum: priori nomen inditum Izabella; alteri & quidem majori Guadalcanal; Secundum cujus oram navigarint leuc. centum quinquaginta: utriſque autem nomen Salomonis inſularum datum, quia credi volebant R. Salomonem inde ſuum aurum petiiſſe.

Antonius de Herrera Hiſtoriographus Regis Hiſpaniarum in deſcriptione Indiarum cap.XXVII.Ora,inquit,novæ Guineæ initium capit,centum leuc. verſus orientem ab Inſula Gilolo.

Gilolo, ad unum gradum, paulo plus aut minus ab Æquatore versus Austrum, atque ita in longitudinem protenditur versus Ortum, trecentis leuc. donec ascendat ad quintum aut sextum gradum; Dubitatum hactenus an sit Insula an vero Continens, quia in tantum se extendit, ut videri posset se jungere cum Insulis Salomonis aut provincia Freti Magallanici versus Austrum, verum hoc dubium jam solutum, quia qui navigarunt secus partem australem ejusdem freti affirmant, illam non esse Continentem, sed insulas, & sequi spatiosum mare, & inter eos qui id asserunt est D. Richardus Aquinas eques Anglus, qui inter illas insulas quadraginta quinque dies erravit.

ANNOTATIO.

NOmen hujus Equitis Richardus Hawkins, de cujus navigatione alibi diximus; idem autem postea à nostris Belgis observatum post fretum Lemairium inventum, ut ante dixi. Ab ora maris, inquit Herrera, tellus novæ Guineæ videtur bona, & incolæ conspecti sunt Nigritæ, & objacent oræ multæ insulæ, cum suis portubus, quorum non extat particularis notitia, quia raro hic navigatum fuit: loca in quibusdam tabulis Geographicis signata sunt; *Aguada* à prima facie

terræ ad unum gradum, quinque & triginta leuc. verſus Ortum: & octodecim leuc. ultra hanc portus *Santiago* & inſula *de los Creſpos* patens in longitudinem ſedecim leucas, ex adverſo portus *S. Andreæ* quadraginta leuc. à Santiago; & magis verſus Ortum fluvius *Virginum* & *la Vallena* exigua inſula ante fluvium *S. Auguſtini*, circiter quinquaginta leuc. à portu S. Andreæ; & juxta fluvius *S. Petri* & *S. Pauli*, ante portum *S. Hieronymi*, & parvula Inſula juxta *Puntaſalida*, quadraginta leuc. à S. Auguſtin. quem vocant de Buenapaz, & ultra hanc *el Abrigo* & *Malagente* quinquaginta leuc. à Puntaſalida, & inter cæteras una inſula gentis blancæ, & *la Madre de Dios* ante *Buenavayan* & *de la Natividad de nueſtra Sennora*: quæ ultima earum quæ hactenus fuere viſitatæ: & veluti è regione ejus verſus Arctum Inſula Caymana, in alto jacens inter alias inſulas ſine numero. Ora meridionalis nondum cognita eſt. Primus hanc novam Guineam detexit Alvarus de Saavedra Anno CIↃIↃXXVII, miſſus à Marchione Vallis ut ab illa parte inveſtigaret Inſulas aromatiferas, & hinc in reditu ad novam Hiſpaniam à tempeſtatibus abreptus. Inſulæ Salamonis quæ diſtant octingentas leuc. ab ora Peruviæ, quibus hoc nomen dedit opinio divitiarum, & vocant illas Occidentales, ratione Peruviæ: ab illa enim primum

primum ad illas perventum ab Alvaro de Mendoça, ex mandato Licenciati Lupi Garsię de Castro, Gubernatoris regnorum Peruviæ, anno CIↃIↃLXVII. Qui primus has terras vidit erat adolescens nomine Treio: jacent autem à septem ad duodecim gradus ab Æquatore versus Austrum, & circiter mille quingentas leucas à Civitate Regum (vulgo Lima;) sunt multæ numero, sed octodecim inter illas insignes, quædam quæ trecentas leucas ambitu complectuntur, aliæ ducentas, aliæ centum, aliæ quinquaginta & ita porro; præter multas quarum oræ nondum prænavigatæ; crediturque cum nova Guinea esse conjunctas, & terris quæ sunt à freto Magallanico versus occasum. Omnes istæ insulæ videntur fœcundæ & habitabiles commeatibus abundantes & pecore: reperti in illis fructus aliquot Castellani, porci & Gallinæ magno numero. Incolæ partim sunt colore, quali Americani, partim candido, partim rubro, partim etiam nigro, quod argumentum est, cum nova Guinea conjungi, unde tantam mixturam tam diversarum gentium hîc confluxisse probabile est. Hactenus Herrera, qui plura nomina insularum desiderat, ipsum adeat. Sufficit enim ad propositum nostrum: à terris illis quæ jacent cis & ultra Fretum Magellanicum versus Occidentem alias terras quam longissi-

me abesse, & patens esse illa parte mare tam versus Austrum, quam versus Occasum: ita ut hac via incolas difficulter in meridionalem Americam possimus introducere, & aura nobis adversatur. Nec quicquam nos adjuvat ea pars terrarum quę pone Javam majorem, licet longo intervallo, à Belgis nostris fuit inventa & à navis nomine, qua vehebantur, Concordia dicitur: licet credibile sit illam cum nova Guinea esse conjunctam. Vnica spes est in illa terra quę fretum Lemaire ab Arcto ingredientibus ad lævam est, neque enim adhuc quicquam obstat quo minus illa cum aliis terris possit conjuncta credi, quæ proxime accedunt ad Insulas orientis. Atque ad hunc finem quædam hîc adjungenda ex Itinerario Richardi Hawkins Equit. Angli, de quo supra Herrera. Is quum peteret fretum Magallanicum & jam pervenisset ad nonum & quadragesimum gradum & triginta scrupul. ab Æquatore versus Austrum, & secundum computum suum circiter quinquaginta leucas abesset à Continente Americæ, excepit illum ventus occidentalis ipsi adversus: ita ut secundo Februarii viderent eminus terram versus Africum, neque conjectura assequi poterant quænam esset, siquidem nullæ hydrographicæ Tabulæ terram hac parte exhibent ad eum modum sitam, ad latitudinem octo & qua-

quadraginta graduum versus Austrum. Secus autem oram illius navigarunt versus Aquilonarem plagam, biduo integro, ita ut ratione inita judicarent se circiter sexaginta leucas secus illam promovisse. Terra autem illa erat campestris & habitata, videbant enim crebros ignes. Verum quum propius oram accedere & in terram descendere non daretur, & ventus mutaretur, illa omissa, cursum versus Fretum Magallanicum direxerunt. Mihi autem non dubium est hanc terram conjungi cum illa quæ fretum Lemairium contingit: & probabile est illam produci primum ex adverso promotorii Bonæ Spei & deinceps tendere circa polum Antarcticum versus Terram illam navis concordiæ, fortassis etiam per illam conjungi cum Terra dos Papaos, quæ in Tabulis nostris appellatur. Nam omnia hæc quidem adhuc incerta sunt, nihil tamen hactenus inventum à navigantibus quod contradicat.

Extat præterea Relatio de Terra hac Australi Petri Fernandez de Quir ad Regem Catholicum, latine edita ab Hesselio Gerardi. Quod ad regionum istarum, inquit, noviter detectarum amplitudinem attinet; judicando ex iis quæ ipsemet vidi, quæque Capitaneus Ludovicus Paez de Torres, obedientiæ meæ architalassus Ma.ti tuæ exposuit, longitudo

earum tanta est, quanta totius Europæ, minoris usque ad mare Caspium Asiæ, Persiæ, omniumque tum Oceani, tum mediterranei maris hisce regionibus adjacentium Insularum, Anglia & Hibernia comprehensis. Est videlicet occultus hic tractus, quarta Globi terrestris pars, ac tam late patet, ut in eo verisimiliter possint esse duplo plura regna atque dominia, quam sint ea quorum tua Maj. hodie dominus est. Nec habent hæ terræ vicinos Turcas, Mauros, aliasve nationes vicinis suis infestas. Regiones nobis conspectæ omnes intra torridam zonam sitæ sunt, & pertingit earum pars usque ad Circulum æquinoctionalem, latitudinis graduum 90. vel alicubi pauciorum. & post pauca. Refertus est totus hic tractus innumerabili incolarum multitudine, quorum alii candido, alii fusco & eorum, quos Hispani Mulatos appellant, persimili, alii denique mixto quodam colore sunt. Capilli nonnullis nigri, longi, soluti: aliis Crispi, villosi, aliis denique flavi & admodum rari. Quæ sane diversitas magni cujusdam inter eos commercii, crebrique conventus signum est. Nec videntur ulla prorsus arte imbuti; nec arces habent nec muros, nec Regem nec Legem. Simplices tantum gentiles sunt, in factiones divisi, nec umquam satis concordes. Arma quibus utuntur, sunt arcus, sagittæ

ſagittæ (nullo veneno imbutæ) clavæ, fuſtes, haſtæ, ac tela miſſilia, omnia tantum ex ligno. Velant pudenda. Sunt munditiæ ſtudioſi, tractabiles, alacres, eaque in benefactores gratitudine, quam ipſe non ſemel expertus ſum.

Domus eis è ligno, palmarum frondibus tectæ. Ollis utuntur fictilibus. Machinas quoque textorias norunt, aliaſque ejuſmodi elegantias. Marmorarii ſunt. Tibias, tympana, cochlearia fabricant è ligno. Oratoria ipſis ſua & ſepulchreta. Horti in areolas pulchre digeſti, ſepti ac limitibus ſuis diſtincti. Magnum iis uſum præbent cochleæ margaritiferæ: è quibus cuneos, ſcalpra, ſerras, ligones, aliaque id genus inſtrumenta, tum & globulos collo appendendos conficiunt. Inſulani naviculas habent affabre elaboratas & ad trajiciendum percommodas, argumentum minime fallax, quod vicini ſint nationibus magis excultis. Cujus rei & illud non vanum indicium, quod & verres & gallinaceos caſtrent.

Panem habent è triplici ferè radicum genere, quarum ingens paſſim provenit copia, atque huic conficiendo minimum ſane laboris impendunt, nihil enim quam torrent rapices uſque dum ſint percoctæ.

Fructus in hoc tractu quam plurimi & quidem eximie boni. Platani ſenûm generum. Amygdala quadruplicia. Prægrandes obi, genus

nus cotoneis noſtris & magnitudine & guſtu pene adſimile : nuces innumeræ , mala medica , & citrea , quibus barbari non veſcuntur, alii denique non minus ſuaves,quam prægrandes fructus , quos & vidimus & guſtavimus. Multæ inſuper & quidem inſigniter craſſæ arundines Sacchari. Innumerabilis pene palmarum numerus , &c.

Quod ad carnes attinet , magna porcorum eſt copia noſtratibus adſimilium , multæ gallinæ, capi, perdices, anates, turtures, columbæ , palumbes & capræ alteri capitaneo viſæ. Significarunt nobis Indi & de vaccis quoque & bubalis. Cætera non eſt opus perſequi. Quivis autem qui Americanorum habitum & mores noverit , ſtatim animadvertet magnam ſimilitudinem inter has nationes: uti maximè veriſimile ſit eandem eſſe originem : ſed quo pacto ab una regione in alteram venerint , id ſolum haud in proclivi eſt explicare.

QUINTA OBSERVATIO.

HAud dubio ex linguæ cognatione , magna de origine gentium conjectura poteſt fieri ; itaque hic quædam adjungenda putavi quæ de Gentium illarum linguis obſervavimus , ſed ne Lectorem oneremus aut tædio afficiamus in paucis morabimur,ſumemuſque tantum exempla à duabus nationibus, Huronibus

nibus & Mexicanis quorum illi procul ad Arctum, hi pene ad extremum Septemtrionalis Americæ verſus Auſtrum incolunt. Statuemus autem vocabula ex oppoſito, ut facilius ſimilitudo aut diſſimilitudo animadverti poſſit. Ordiemur autem à nominibus propriis partium corporis humani.

Huron.		Mexican.
Scouta	*Caput*	Tzontecontli
Arochia	*Capilli*	Tzontli
Ayemtſa	*Frons*	Ixcuaitl
Ahontta	*Aures*	Nacaztli
Acoinda	*Oculi*	Ixtelolotli
Aongya	*Nares*	Yactli
Andara	*Maxillæ*	Camachalli
Aſcaharente	*Os*	Camactli.
Ahta	*Labia*	Texipalle.
Aſchonchia	*Dentes*	Tlantli.
Dachia	*Lingua*	Nenepilli
Ohonra	*Collum*	Cocotl
Oüachia	*Pectus*	Yelchiquiuhtli
Etondrehà	*Humeri*	Ahcolli
Ahachia	*Brachia*	Matzotzopatli
Ayochia	*Cubiti*	Molicpitl
Ahonreſſa	*Manus*	Maytl.
Eteingya	*Digiti*	Mahpilli
Ohetta	*Vngues*	Iztitl
Tonra	*Venter*	Xillantli

Ontara

H.		M.
Ontara	*Vmbilicus*	Xictli
Ethnonuha	*Dorsum*	Cuitlapantli
Tocha	*Latus*	Yomotlantli
Oscoinha	*Viscera*	Cuitlaxcolli
	Iecur	Yeltepachtli
Avoiachia	*Cor*	Yollochtli
	Pulmo	Chichitl
	Lien	Taxixtecon
	Renes	Netloctetenca
Ochingoda	*Genua*	Tlanguaitl
Anonta	*Crura*	Metzquanhyotl
Eindechia	*Suræ*	Cotztli
Achita	*Pedes*	Icxitl
Chogoute	*Tali*	Xoquochtlantli
	Nervi	Tlalhuyaotl
Outsmoïata	*Venæ*	Yetzalhuotl
Auoitsa	*Caro*	Nacatl
Angon	*Sanguis*	
Onna	*Ossa*	
Ovoicheinta	*Cerebrum.*	

Nomina numerorum.

	Hur.	Mex.	Sankikan.
1	Escate	Ce aut Centetl	Cottè
2	Teni	Ome	Nysse
3	Hachin	Yei	Nacha
4	Dac	Nahuy	Wyue

5 Ouyche

	Hur.	Mex.	Sankikan.
5	Ouyche	Maciulli	Parenagh
6	Houdahda	Chicuacen	Cottaſh
7	Sotaret	Chicome	Nyſſas
8	Atteret	Chicuey	Gechas
9	Nechon	Chicunahuni	Peſcon
10	Aſſan	Matlactli	Terren

20 Teni qui voiſſan. Zempohualli. Myſſynach
100 Egyo twoiſſan. Macuilpohualli Cottapach.

Conſanguinitatis gradus.

Hur.		Mex.
Ayſtan, Aihtaha	*Pater*	Tahtli
Anan Ondoüen	*Mater*	Nantli
Ayein	*Filius*	Tepiltzin
Ayein	*Filia*	Teuchpoch
Ataquen	*Frater*	Teoquichtiuch
Ataquen	*Soror*	Tehneltiuch
Achota	*Avus*	Tecoltzin
Hoüatinoron	*Patruus*	Tethahtzin
Achota	*Avia*	Tezihtzin
Harha	*Matertera*	Teahuitzin
Earaſſé	*Cognatus*	Tétex

Dignitatum gradus.

Auhoindiou	*Dominus*	Teuthli
	Domina	Zihuapilli
	Servus	Tlacoti

Colo-

Colorum differentiæ.

Onienta, Onquata	*Candidus*	Iztac
Sieinſta	*Niger*	Tliltic
Odſinquaraé	*Viridis*	Quiltic
Otſehiaye	*Ruber*	Chichiltic
	Cœruleus	Texutic
	Luteus	Coztic

Avium aliquot nomina.

Sondaqua	*Aquila*	Cuauhtli
Oraquan	*Corvus*	Acatlotli
Taron	*Anas*	Canauhtli
Tochingo	*Grus*	Tocuilcoyotl.

Quadrupedum nomina.

Sconoton	*Cervus*	Mazatl
Quenton maliſia	*Cuniculus*	Tuchtli
Anariſqua	*Lupus*	Cuetlachtli
Gaguenou	*Canis*	Chichi
Andaſatay	*Vulpes*	Coyotl
Tiron	*Felis ſilveſtr.*	Miztli.

Inſectorum nomina.

Stinonchoquey	*Formica*	Azcatl
Tſivoy	*Pulex*	Tecpin
Touhauc.	*Pediculus*	Atemitl.

Ignis & ejus accidentia.

Aſſiſta	*Ignis*	Tletl
Ohexra	*Cinis*	Nextli

Aetſiſto-

Aetſiſtoraſſe	*Carbo ardens*	Tlexochtli
Tſieinſta	*Carbo extinctus*	Tecolli.

In omnibus hiſce vocabulis eandem rem ſignificantibus videmus ſummam differentiam: ſed fruſtra quis quærat inter nationes tam longe diſſitas, cum Fr. Gabriel Sagardus, è cujus Dictionario Huronum vocabula deſcripſimus, in præfatione teſtetur, ipſorum linguam plane eſſe diverſam à vicinorum Algoumequinorum linguâ, Montagnetarum, & Canadenſium. Cujus diſſimilitudinis hæc profert exempla. Hurones canem vocant *Gagnenon*: Epicerini *Arionce*, Montagnetæ *Alimoy*. Hurones mi pater dicunt *Ayſtan*, Canadenſes *Notaovi*. Hurones mea mater *Anan, Ondoven*, Canadenſes *Necaovi*. Matertera Huronibus dicitur *Harha*, Canadenſibus *Nerouſiſſe*, Panis Huronibus *Andataroni*, Canadenſibus *Paconechigan*. Non te intelligo, Hurones dicunt *Danſtan tearonca*, Canadenſes *Noma quiniſitotatin*. Experiamur jam idem in verbis & loquutionibus.

Hur.		Mexic.
Naché	*Quo vadis?*	Campa tiauh?
Tontatſi iſſa	*Quomodo vocaris?*	Tleinmotoca?
Totatſe, neckya	*Quomodo vocatur?*	Tleitoca on?
Aonhéon	*Ægrotat*	Cuix Mococohua.
Ahoüiaken	*Eſt Negligens*	Huel ah yel.
Convoitte hahattay	*Eſtne hæc via?*	Cuix yehuatlin inohtli?

M Anda-

Andachoenne	*Mendax*	Iztlacatini
Xchihay	*Ne plora*	Ahmo Xichoca
Teskeanki	*Vidiſtine?*	Cuix otiquittac
Etſondenon	*Veni mecum*	Tehuatl nonahuac Xihualla
To hahattey	*Monſtra viam*	Xinechmochti in ochtli
Tſirattaé	*Cœlum nubilum eſt.*	Cenca huel Yecuichehua incahuit.

Ex his licet paucis ſatis apparet nullam convenientiam eſſe inter has linguas, neque in verbis neque in conſtruendi modo: unum ſolummodo hic verbum quod nonnullam ſimilitudinem habet Xichihay &Xichoca: cætera toto cœlo differunt. Idem credo appareret ſi aliorum barbarorum linguæ nobis cognitæ eſſent.

Adjicio hîc vocabula è lingua Maquaaſiorum qui in ea parte Americæ Septemtrionalis degunt quam noſtrates vocant *Novum Belgium*, quemadmodum à Belgis noſtris obſervata inveni.

Partes corporis humani.

Caput	Anonſi,	*Capillus*	Anochquis,
Aures	Ohochta,	*Naſus*	Oneyatſa,
Lingua	Owaniſſe,	*Guttur*	Ohonckwa,
Dentes	Onawi,	*Brachia*	Onenta,
Manus	Oſnótſa,	*Digiti*	Onataſſa,

Pollex

Pollex Otichkera, *Vngues* Otſira,
Humerus Onirare, *Spina dorſi* Orochquine,
Pedes Offidau, *Veſica* Onhaha,
Pudenda maris Canderes, *Fœminæ* Oneera,
Vir Etſi. *Fœmina* Coenhechti.

Cognationum gradus.

Pater Ragina, *Mater* Diſtan,
Patruus Ragenonou, *Cognatus* Rackeſie.

Numerorum nomina.

1 Onſat, 2 Tiggeni, 3 Aſſe, 4 Cayere, 5 Wiſch, 6 Iayack, 7 Tſadack, 8 Sategon, 9 Tyochte, 10 Oyere, 40 Tawaſſe, 100 Onſcat teneyawe.

Animalium nomina.

Cervus Aque, *Felis* Adiron,
Vrſus Ochquari, *Caſtor* Sinite,
Lutra Iawine, *Vulpes* Senadondo,
Lupus Ochquoha *Canis* Irhar,
Lepus Tantanege,
Grus Tali, *Cygnus* Kragequa,
Anſer Kahanck, *Aquila* Schaskariwanaſi,
Piſcis Cinſye, *Salmo* Ohekeront.

Variarum rerum nomina.

Sol Carackwero, *Stellæ* Aſiſtock,
Aer Careyago, *Semen* Cana,
Lapis Oieya, *Caro* Oware,

Farina Athesera, *Fluvius* Canaderage,
Via Iohati, *Lardum* Odossera,
Os ossis Ostie, *Pluvia* Esteronde,
Montes Ononda, *Æstas* Otteyage,
Hiems Augustuske, *Arundo* Oneggeri.

Verba aliquot.

Sudare Wagideria, *Pingere* Endatkondere,
Pugnare Ioddireyo, *Concumbere* Sinekati,
Dormire Aghidawe *Ridere* Aquayesse,
Plorare Onstara.

Colorum nomina.

Candidum Crage, *Nigrum* Cahonsye,
Cyaneum Ossivenda, *Rubrum* Onegonseia.

Adjectiva.

Magnus Quane, *Parvus* Canyewa,
Latus Wotstooha, *Crassus* Cates,
Æger Agthihi *Mortuus* Awaheya,
Malus Aquinachoo, *Fortis* Asserie,
Curvus Carente, *Pulcher* Iankonque,
Pauper Agotsioha, *Nequam* Seronquaese,

Operæprecium fuisset etiam linguam Cu-scensem cum aliarum gentium Americæ me-ridionalis linguis conferre: sed nullus aucto ad manum ex quo petere possimus nisi admo dum pauca. Observat Garcilassus de lavega Patres liberos suos vocare *Churi*; matres au tem *Vaua*, item fratres seinvicem appellar

Huauq

Huauque, ſorores *Nanna*: Si autem frater ſororem alloquatur, dicit *Pana* non autem *Nanna*, ne & ſe fœminam profiteatur: Soror autem ob ſimilem cauſam fratrem compellans non dicet *Huauque* ſed *Tora*; nec ſororem compellans *Pana* ſed *Nanna*. Quæ nihil commune habent cum Mexicanorum idiomate; uti *Vnu* aqua quæ Mexicanis *Atla*. Peruani *Yllapantac* vocant tonitru cum fulmine conjunctim: Mexicani vocant Tonitru *Tlatlatzinil*, fulmen *Tlahuitequilizli*.

In eadem Peruvia obſervat Petrus de Cieca, Pontem è ſaxo conſtructum appellari *Lumichaca*: apud alios *Gorron* piſcis: *Anzer* Sal. Apud Peruvianos *Sopay* malus dæmon qui illos exagitat. *Vrco* aries, *Llama* ovis qualis ipſis domeſtica noſtratibus nequaquam ſimilis. *Camac* Creator, *Pacha* mundus. *Mocha* Sol apud incolas Taramæ provinciæ Peru. Collæ ampliſſima natio, Annum vocant Mari: Lunam & menſem *Alespaquexe*, diem *Auro*. Verum obſervat Cieca cap. CXVI. Tantam inter incolas illius tractus fuiſſe linguarum diverſarum multitudinem, ut ſingulæ pene provinciæ haberent peculiarem; licet poſtquam ab Ingis fuerunt ſubjugati etiam Cuſcenſem intelligerent & loquerentur.

In eadem hac Meridionali America latiſſimè ſe diffundit lingua Braſilienſium, licet ſuis

ſuis dialectis diſtincta: ejus hic ſpecimen dabo ut comparatio à curioſis inſtitui poſſit, eique adjungam linguam eorum populorum quos appellant Iaos qui incolunt inter duo nobilia flumina Amazonum & Oronoqui.

Partes corporis humani

Braſ.		Iaos
Acânga	*Caput*	Boppe
Abâ	*Capilli*	
Cibâ	*Frons*	
Nambî	*Aures*	Pannaëe
Teca	*Oculus*	Vocre
Apiingoâra	*Nares*	Hoenaly
Iurû	*Os*	Hopatali
Tanha	*Dentes*	Hoieely
Apecû	*Lingua*	
Aiûra	*Collum*	Boppomery
Potiâ	*Pectus*	Pyelupo
Atiîba	*Humerus*	Hoomotaly
Aceôca	*Guttur*	Ieene
Gibâ	*Brachium*	Iapelly
Inbô	*Manus*	
Popitêra	*Palma*	
Mua	*Digitus*	
Micapê	*Vngues*	
Tiguê	*Venter*	Holopotaly
Puruâ	*Vmbilicus*	
Atucupê	*Dorſum*	

Pi

Piâ	*Iecur*	
Nhiâ	*Cor*	Hoppelabolle
Piriquity	*Renes*	
Cama	*Mammæ*	Mannaty
Vba	*Femur*	
Tendipiâ	*Genua*	Goenaly
Tetimâ	*Crura*	Pollely
Pî	*Pedes*	Poepe.

Conſanguinitatis gradus.

Tuba	*Pater*	Papa
Cîg	*Mater*	
Taira	*Filius*	Moron
Tagîra	*Filia*	Comi
Tigueíra	*Frater*	Outony
Teindíra	*Soror*	Comi
Tutíra	*Patruus*	
Ciíra	*Matertera*	
Tamuja	*Avus*	
Aíja	*Avia*	

Promiſcua Nomina.

Abâ	*Vir*	
Pitanga	*Infans*	
Cunumi	*Puer*	
Cunumigoacu	*Adoleſcens*	
Cunha	*Mulier*	
Cunhataï	*Puella*	
Ibâca	*Cœlum*	Capou
Coaraų	*Sol*	Weyo

Iau	*Luna*	Nonna
Iautatâ	*Stella*	Chirika
Ibitinga	*Nubes*	
Amana	*Pluvia*	Kenape
Amanibâ	*Grando*	
Ibutâ	*Ventus*	Pepeïte
Amancunuga	*Tonitru*	Tonimeron
Amanbuaba	*Fulgur*	
Tupa vel Tupana	*Deus*	
Iurupari	*Diabolus*	
Angâ	*Anima*	
Tetê	*Corpus humanum*	
Tatâ	*Ignis*	Ouapoto
Iy	*Aqua*	
Ibí	*Terra*	Soye
Ara	*Aer*	Pepeïte
Miapê	*Panis*	
Coô	*Caro*	
Pirâ	*Piscis*	
Oca	*Domus*	
Tâba	*Pagus*	
Moroaucupara	*Amicus*	Bamo
Amotarennbâra	*Inimicus*	
Nheengú	*Mutus*	
Abâ ecapicoeima	*Cœcus*	
Iba	*Arbor*	Wewe
Ibirapâra	*Arcus*	Hoerappe
Vûba	*Sagittæ*	Mapporoe
Paranâ	*Mare*	Parona

Itâ	*Lapis*	Tapou
Cuavi	*Cervus*	Oussari
Iaguarete	*Tigris*	Arova
Tajacuiguata	*Aper*	Pingo
Ting	*Candidum*	Topocoume
Cun	*Nigrum*	Topioroume
Inbaeû	*Edere*	Ouaonine
Vû	*Bibere*	Evenike
Quera	*Dormire*	Vniguené
Iaeô	*Plorare*	Ouamome
Puca	*Ridere.*	

Numerorum Nomina.

	Br.	Iay.
1	Oyepe	Tewyn
2	Mocoj	Tage
3	Mocapir	Terrewaw
4	Oioirundi	Tagyne
5		Mepatœn
6	*Reliquis carent, sed*	Tewyne Ieclyckene
7	*digitis manuum &*	Tage Iecklyckene
8	*pedum ostendunt*	Terrewaw Ieclyckene
9	*majores numeros,*	Tagyne Ieclyckene
10	*& si proprii non*	Iemerale mepatoen
11	*sufficiunt aliorum*	Tewine abopene
15	*quoque ostentant.*	Habopboppene
20		Pemoene

Observandum autem apud Mexicanos numerorum nomina simplicia esse usque ad

quinque, ab eo incipiunt duplicare ut chicuacen &c. Eundem autem morem videre est apud Yaos, nisi quod illi superiores numeros in principio adjiciant, Mexicani in fine. Decem Mexicani proprio nomine efferunt, ita & Yai.

Hoc quoque hic notandum, Hurones hariolos suos, quibus & medicis utuntur, appellare *Loki*, quæ vox magnam affinitatem habet cum Anglo-Saxonum voce Lake quæ ipsis medicum sonat, uti Lacedom medicinam.

De Insularium, qui penitus ab Hispanis exstincti, pauca admodum vocabula accepimus. Petrus Martyr scribit Hispaniolæ incolas, vocasse Cœlum *tures*: domum *bóa*, aurum *cauni*, virum bonum, *tayno*, nihil *mayáni*. Idem dec. III. Advertendum est, inquit, nullam inesse adspirationem vocabulis ipsorum, quæ non habeat effectum literæ consonantis: imo gravius adspirationem proferunt, quam nos f consonantem. Proferendumque est quicquid est adspiratum eodem halitu quo f, sed minimè admoto ad superiores dentes inferiori labello: ore autem aperto, ha, he, hi, ho, hu, & concusso pectore. Hebræos & Arabicos eodem modo suas proferre adspirationes video. Ibidem cap. 8. hæc verba notat. *Teitoca* esto quietus: *Techeta cynato guamechyna* Dominus multum irascetur: *Guaibbâ* vade.

Ob-

OBSERVATIO SEXTA.

OPeræprecium quoque fuerit obſervare, quam notitiam numinis habeant barbari, & quem cultum illi vel falſo impendant.

Fr. Sagardus in Hiſtoria ſua de Huronibus cap. 18. de religione barbarorum obſervat; Eos qui verſus *Miskou* & Portum regalem incolunt, venerari Spiritum quendam quem appellant Cudoüangi, & mira de illo credere quæ Spiritui maligno optimè conveniant. Souriquoſios, uti ab aliis acceperat, omnino credere unum eſſe Deum qui omnia creaverit, dein plures in terram defixerit ſagittas, è quibus hominum genus ortum & propagatum fuerit; ſub illo tamen adhuc credere Filium, Solem & Matrem; quorum filius quidem & Sol boni ſint, mater autem peſſima, utpote quæ homines devoret: nec Patrem uſquequaque bonum eſſe; & ſimilia deliria. Hurones autem, de quibus ipſi potiſſimum ſermo, credere (quanquam non bene ſibi conſtent) Creatorem qui fecerit mundum vocari *Yoſacha* & lingua Canadenſium *Atacuacan*: huic adhuc ſupereſſe aviam *Ataenſiq*. Vtrumque procul à ſe degere, neque ſibi quicquam de illis compertum, niſi quod à quodam Aattiyoudaron acceperint, qui ſe illum vidiſſe aſſerat, & veſtigia pedum illius in rupe quadam

quadam ad ripam fluminis, tuguriumque illius nihil à cæterorum barbarorum casis differre, sementem quoque facere, aliaque ut cæteri homines; imperium tamen habere in omnes animantes. Hunc natura perfecte bonum esse & rebus omnibus incrementum largiri: Aviam autem scelestam esse & sæpe perdere quæ nepos largiretur. Illum numquam mori, sed ubi senuit, rejuvenescere. Suspiciunt quoque spiritus quosdam, quos generali nomine vocant *Oki*, tam propitios quam malignos: atque adeo hanc vocem usurpant de omnibus, quæ captum ipsorum superant.

Credunt quoque animarum immortalitatem, easque à corpore solutas, astra petere & per viam lacteam (quam propterea appellant *Atiskein Andaharey*, id est semitam animarum) contendere ad *Yosacham*, ut coram eo & avia ejus choreas agant. Non tamen à necessitatibus corporis post obitum absolvi, quare una cum cadaveribus varia utensilia tumulant, ut iis in altero orbe uti possint.

Barbari quos *Ioannes Davis* invenit ad fretum sui nominis, idololatræ sunt & incantatores. plurimas imagines etiam in cymbis suis circumferunt.

Wilhelmus Baffin (qui & freto à se lustrato nomen dedit) narrat incolas Gronlandiæ, Solem venerari; nam Anglis appropinquantes

pectora tundebant & exclamabant *Iliout*, neque propius accedere ſuſtinebant, antequam Angli idem feciſſent.

Barbari qui in parte Novæ Franciæ degunt, credunt Diabolum eſſe Deum, licet illum non adorent: magicis artibus ſupra modum indulgent. Qui juxta fluvium Sagadahoc incolunt, quendam malignum ſpiritum nominant *Tanto*, qui illos ſingulis noviluniis exagitat, & cogit illos metu ad ſui venerationem: malum enim ipſi agnoſcunt.

Incolæ Virginiæ (ut refert Thomas Hariot) credunt multos eſſe Deos, quos appellant *Mantoac*, ſed diverſorum graduum; unum tantum principem & magnum Deum, qui fuerit ab æterno. Qui cum propoſuiſſet mundum condere, fecit primum alios Deos principalis ordinis, quibus veluti mediis & inſtrumentis uteretur in creatione & gubernatione ſecutura: & poſtea Solem, Lunam, ſtellas ut parvos Deos & priorum illorum inſtrumenta. Credunt omnes illos Deos formam habere humanam, quare eos ejuſmodi imaginibus repræſentant, quas vocant *Kewaſowock*; unus ſolus dicitur *Kewas*. Has collocant in ædiculis aut templis, quæ vocant *Machikomuck*, ubi orant, cantant, & ſæpe immolant. Credunt immortalitatem animarum: eaſque à corpore ſolutas, ſtatim ſecundum opera quæ

fecerint,

fecerint, aut deferri ad cœlum, habitaculum Deorum, ut ibi perpetua felicitate fruantur: aut ad ingentem puteum subterraneum in Occidentali parte terrarum illarum, in quo perpetuo urantur. Hunc vocant Popogusso.

Alii in eodem tractu præcipue venerantur Diabolum, quem vocant *Oke*; habentque in adoratoriis suis illius imaginem horribili forma. Alii eundem appellant *Menetto* vel *Menutto*. Vtrumque autem nomen etiam attribuunt omnibus rebus quæ ipsis mirabiles videntur.

Floridani qui ad mare degunt, videntur Solem imprimis venerari, nam abluunt se ante illius ortum, itemque post occasum; nec cibum capiunt antequam hæc peregerint. Alii quidam qui intra Continentem degunt, venerantur numen aliquod quod *Aguar* vocant & in cælo habitare autumant, ipsisque pluvias & alia necessaria largiri.

Incolæ juxta Cevolam aut Cibolam præcipue Aquam venerari creduntur, quia det sementi incrementum.

Incolas Novæ Mexicanæ, referunt Hispani, multa idola colere; & in singulis pene ædibus habere oratorium Diabolo adornatum, in quo ipsi cibum apponunt.

De Mexicanorum religione & cultu multa dixımus

diximus in Americæ deſcriptione, quæ non repetimus. Videndus Ioſephus de Acoſta, qui ſcribit eos primo loco coluiſſe Vitzilipuztli, quem tota illa natio nominabat omnipotentem, & dominum omnis creaturæ. Poſt quem Solem adorabant. Bene autem obſervat, diabolum cum non poſſet ex animis hominum eximere ſummum illum Deum, id dediſſe operam ut illis perſuaderet, præter eum etiam plures alios eſſe qui propriam haberent potentiam & authoritatem, ad bene aut male faciendum hominibus, atque hanc perſuaſionem difficillime admodum illis adimi. Idem lib. 5. cap. 10. ſcribit Reges Ingas feciſſe ſtatuas è ſaxo ſibi ſimiles, quas appellabant *Guaoiquies* id eſt germanos, quibus eadem veneratio impendebatur quæ ipſis. Qualem Nebucadnezarem ſibi feciſſe legimus in S. Scriptura. Neque hic quicquam repetimus de Iucatanenſibus, de quibus ſupra diximus.

Denique totus ille terrarum tractus qui ab Nova Hiſpania pertinet ad Iſtmum Panamenſem, quoad ſuperſtitioſos ritus, cultum Diaboli & hominum eviſcerationes atque immolationes non multum differt à Mexicanis.

Sed transeamus jam ad meridionalem Americam. Qui Darienem provinciam incolebant, nulla habebant templa aut adoratoria;

præcipue

præcipue venerabantur Diabolum, qui horrenda forma interdum iis apparebat: credunt tamen unum Deum esse in cœlis, nimirum, Solem & Lunam ejus conjugem, itaque illos venerantur. In Vraka colunt superstitiose idolum Dabaibæ; cui & mancipia immolant; ferunt autem eam esse matrem Creatoris omnium rerum.

In provincia quam hodie vocant *S.ta Martha* venerantur Solem & Lunam, iisque suffumant varias herbas. Mancipia quoque immolant.

Eorum qui Cumanam incolunt, Dii sunt Sol & Luna, maritus & conjux & suprema numina. Quum tonat & fulgurat admodum sibi metuunt, Solem iratum credentes: inter idola sua, quæ venerantur, potissimum habent unum figura Crucis S. Andreæ, quam credunt se munire adversus dæmones nocturnos; & collis infantium appendunt.

Qui inter Oronoquen & flumen Amazonum degunt aut potius incertis sedibus vagantur, habent magos suos, quibus valde obnoxii sunt, quia & medicinam inter eos exercent & vitæ mortisque veluti arbitri sunt, qui variis præstigiis illos miseros terrent. Cæterum Solem & Lunam venerantur, quæ sidera viventia opinantur, non tamen ea adorant aut iis quicquam immolant. Præter paucos, præsertim

Yaos

Yaos,qui pro numine colunt *Tamoucum*,quem in ſuperiore aeris regione degere & inferiora hæc pro nutu ſuo regere profitentur. Credunt animas defunctorum qui bene egerunt, transferri ad cœlum quod vocant *Caupo*, quæ male egerunt, ad *Soy* quod in viſceribus terræ collocant; defuncto aliquo è primoribus mancipium ejus cædunt ut illi miniſtret in altera vita.

Maraſhawaccæ qui procul intra continentem agunt, colunt Idolum ſaxeum in æde ad id conſtructa. Formam hominis repræſentat ſedentis ſuper calces ſuas, genubus divaricatis quibus ſubitis innititur, palmis explicitis, & ore hiante.

In interiori regione, quam magnum flumen Magdalenæ ſecat, hodie vocatur novum regnum Granadæ, plerique barbari diabolum colunt, eique & idola fabricant, & captivos ſuos crudeliter immolant.

De Braſilienſium religione multi multa ſcripſerunt, & nos compendio diximus in Americæ deſcriptione. Summa eſt; illos neque ullum Deum noviſſe, neque adorare quicquam: quare neque ullum nomen in ipſorum lingua reperitur quo Deum exprimas, niſi forte *Tupâ* quo excellentiam quandam ſummam deſignant: unde Tonitru vocant *Tupâ cununga*, id eſt ſtrepitum factum à ſuprema excellentia,

 ab

ab *acunung* ſtrepere: Fulgur autem *Tupa berâba*, id eſt ſplendorem excellentiæ, ab *aberâb* reſplendere. Cœlum & inferos pariter ignorant: licet animas poſt ſeparationem à corpore ſupereſſe credant, & nonnumquam in dæmones converti, & ad campos irriguos, variiſque arboribus amœnè conſitos traductas ibidem choreas agere. Spiritus malignos impenſé metuunt, quos *Curipira*, *Taguaj*, *Macachera*, *Anbanga*, *Iurupari*, *Marangigoana* vocant: ſed diverſis ſignificationibus. Nam *Curipira* ſignificat numen montium. *Macachera* numen viarum viatores præcedens: Petiguares fingunt boni nuntii paranymphum: è contra Tupiguaes & Caryoes medicum humanæ ſalutis hoſtem. *Iuripari & Anbanga* ſignificant ſimpliciter Diabolum. *Marangigoana* non ſignificat numen, ſed animam ſeparatam, vel aliud quid inſtantem mortem prænuntians, ipſiſmet non ſatis notum, & tamen illud maxime timent; ita ut interdum ſubito illius terrore exanimentur. Multos habent inter ſe magos & præſtigiatores quos vocant *Page*, & *Caraîba* eſt illis poteſtas miracula perpetrandi: quare Luſitanos, quia multa faciebant ipſorum captum ſuperantia, vocabant *Caraibas*, etiam hodie. Alii barbari ejuſdem tractus ſpiritus illos malignos vocant *Coropio*, ut Antonius Knivenis refert, alii *Aignan* uti Lerius: Alii quoque eoſdem

vocant

vocant *Anasalii*, quos supra modum metuunt. Differunt omnes hæ nationes in variis, sed eadem pene Idololatria & superstitio inter illas obtinet. Nec alia est ratio innumerarum prope gentium quæ intra continentem ad utramque ripam magni fluminis *de la Plata* degunt.

De Chilensium religione nihil certi accepimus: quam illos communiter jurare per dæmonium quod vocant Eponamon, quum fidem suam obligare volunt. De Peruvianorum prolixe scripsit Acosta, & nos compendio quædam jam ante diximus, plura autem in Americæ descriptione. Hic tantum hoc addo, quum Idololatrię objectum sit, & aliqua generatim, ut Sol, Luna, ignis &c. aut particulatim, ut hic aut ille fons, mons, arbor & similia in quibus non species, sed individuum colitur: Peruvianos in posteriore hac Idololatrię specie omnes gentiles longè superasse, ex qua ipsis natæ innumerabiles quas vocant Guacas.

Ex omnibus autem quæ diximus apparet gentes utriusque Americæ, quasdam habere levem quandam Dei cognitionem; easque omnes esse Idololatras; plerasque omnino nullam. Sed à maligno spiritu regi & misere torqueri. Plurimasque adeo omnem humanitatem pene exuisse.

SEPTIMA OBSERVATIO.

DE Politico eorum regimine aliquid dicendum puto, quia ex eo quoque indicium originis capi poteſt. Duæ omnino provinciæ hic repertæ quæ juſti imperii formam habebant, quum Hiſpani illas intrarent; in Septemtrionali quidem parte Mexicana, in Auſtrali Peruvia. De quibus non eſt neceſſe plura dicere, quum Acoſta in ſua Hiſtoria plene explicaverit, & nos in Hiſtoria Americæ.

Apud multas præterea nationes inventa fuit aliqua ſaltem regiminis politici forma quanquam admodum laxa & imperfecta. Nam docet nos F. Sagardus, Hurones habere aliquam reipub. formam, quippe & principes aut duces ſuos agnoſcere, qui dignitatem illam ad liberos tranſmittant: eoſque eſſe duplicis functionis, unos res bellicas tantum curare & *Garihoŭa doutagueta* appellari, alteros rem civilem & *Garihoŭa andiouxra* dici, qui & alios ſub ſe habeant præfectos in ſingulis municipiis & pagis ſuæ provinciæ, atque hos ſe cum regibus Europę comparare. Illis & ſuum eſſe conſilium publicum conſtans è ſenioribus municipii atque provinciæ, qui præconio in domum principis advocentur; ubi princeps deliberanda proponit, & cæteri ſuo ordine ſententiam dicunt.

Ita & Hochelagenſes, ut refert Quarterius, habebant ſuum principem, *Agouhannam*, quem ſummopere venerabantur, & ferarum pellibus inſidentem, inque humeros ſublatum circumgeſtabant.

Souriquoſiis, Attegovautanis, aliiſque plurimis nulli perpetui duces, pro occaſione belli eliguntur deſtituunturque, quos variis nominibus appellant. Alii *Sagamos* quod apud multas gentes uſurpatum in nova Anglia, Belgioque & parte Virginiæ. Souriquoſii autem præter eos habent ariolos ſuos, quos vocant Autmoins, tanta dignatione, ut ipſi reguli plerumque id munus affectent & obeant. Alii qui partem illam incolunt quæ hodie Virginia dicitur, ad magnum ſinum *Cheſcpeack*, regulos ſuos appellant *Weroances*, & inter eos authoritate præcipuus ab Anglis commemoratur *Pawhatan*. Idem nomen agnoſcunt & illi Virginiæ populi quos Raleghus primum adiit.

Porro Floridani duces ſuos quos habent innumeros pene in ſingulis provinciis, vocant *Paracouſſi*.

Tlaſcalenſibus, qui Mexicanis vicini, Hiſpanis aditum aperuerunt ad oppidum Mexico ſubjugandum & imperium illud deſtruendum; Democraticum vel potius Ariſtocraticum erat imperium.

Mechoacani etiam suum regulum tum habebant satis late imperantem. Ad eundem modum & aliæ provinciæ in illo tractu, de quibus singulatim dicere longum esset.

In illa autem Californiæ parte, quam Franciscus Dracus Novam Albion appellavit, inventus regulus, qui magna pompa ad anglos accessit, cum magno satellitum agmine, quorum unus sceptrum præferebat, cum duabus coronis, quæ è plumis erant confectæ.

Insulares quoque, qui Hispaniolam & Cubam inhabitabant, plures regulos habuerunt, (quos illi Casiques vel Cacices appellabant) alios aliis potentiores.

De insularibus qui Lucajas aut, ut ille vocat, Iucajas inhabitabant narrat, decad. VII. Regulos habent, his parent adeo reverenter, ut si cuiquam præcipicium ex alta rupe aut vertice quovis imperaverit, nulla ratione adducta in medium alia, præterquam, impero ut dejicias te, sine mora reguli dictum exequitur. Nulla est regi alia cura præterquam de sementibus & venatu ac piscatione. Quicquid seritur, quicquid plantatur &c. ad Regis imperium fit. Viritim officia dividit ad libitum: collectæ fruges in regiis coacervantur horreis: inde ad usum populi toto anno pro cujusque familia dividuntur. Est ergo Regulus, uti rex apum, sui gregis œconomus & distributor.

Sed jam ad partem meridionalem transeamus: narrat Petrus Martyr dec. II. Regem quem Hispaniola Cacicum vocat, Coiba provincia *Chebin* alibi *Tiba*: Nobilem appellat Hispaniola *Taino*: Coiba *Saccum*, alibi *Iura*. Animadvertendum autem hîc quod dicitur de *Taino*, quod accedit ad Anglosaxonum *Thegne*, quem & latine Thanum & Tainum vocant.

Idem narrat Pariensibus fuisse regulos tanquam annuos rectores vicorum primarios tantum, quos cæteri, sive bello sive pace sit agendum, sequebantur: eos autem optimates uno nomine ab ipsis *Chiaconos* appellatos.

In interiore autem continente, quaqua Regnum novum Granatense patet, plurimi quoque Reguli fuerunt, alii latius alii angustius imperantes, an autem peculiari nomine appellarint non observavi.

In Popaiana, quæ est amplissima (ut scribit Petrus de Cieca) nulli erant reguli, sed vicatim vivebant incolæ.

Inde pervenitur ad Peruviam, de qua abunde dixi in descriptione Americæ. Hic tamen obiter adjiciam quæ narrat Petrus de Cieca in prima parte Chronici Peruviæ, cap. 38.

Ex relatione, inquit, Indorum Cuscensium intelligitur, antiquitus in omnibus illis provinciis quas hodie appellamus Peru, summam

fuiſſe confuſionem : & incolas ingenio fuiſſe tam bardo ut vix credi poſſit : dicunt enim fuiſſe brutales, multos comediſſe carnem humanam, plures ſe copulaſſe cum filiabus atque etiam matribus ſuis; commiſiſſe præterea alia majora & graviora peccata, & magnum obſequium præſtitiſſe dæmoni. Habebant in jugis montium & collium caſtella, è quibus ob leviſſimas cauſas bellum vicinis inferebant, & cædebant atque captivabant quotquot poterant. Et licet hiſce peccatis & ſceleribus eſſent addicti, nonnullos tamen aliquam curam habuiſſe religionis: ita ut in multis partibus hujus regni magna templa fuerint conſtructa, in quibus diabolum colebant (qui ſæpe ſe illis videndum offerebat) & idolis immolabant. Et quum incolæ harum provinciarum ad hunc modum viverent, ſurrexerunt grandes tyranni in provinciis Collao & in vallibus Yungarum, & in aliis partibus; qui inter ſe belligerabant, & magnam vaſtitatem terris & clades hominibus inferebant, ita ut multa caſtella exſcinderentur; & hæc ferocia atque ſævitia in dies incrementum capiebat. Hæc quum ita ſe haberent in hiſce provinciis, duo germani quorum alter dicebatur Mangocapa, ſe ſupra alios extulerunt. Hic ædificavit oppidum Cuſco, & tulit leges; ipſeque & ejus poſteri ſe dixerunt Ingas, id eſt reges ſeu

majores

majores principes. Tantumque aliis prævaluerunt, ut imperium extenderent à Pasto ad Chilen longitudine mille & ducentarum leucarum.

Quæ hîc prolixius retuli, ut intelligant lectores quam probabiliter vir Clariss. has gentes & imprimis Mangocapam à Sinis accersat. Acosta denique scribit lib. 5. cap. 4. Ingarum insignia fuisse arcum cælestem cum duobus anguibus ad latera secundum longitudinem.

Chilenses quoque duces suos & superiores agnoscunt vocantque *Ape*, quanquam non sit tanta illorum dignitas quanta Regum aut Principum.

Post hos sequuntur jam barbarissimæ gentes quæ ad fretum usque Magallanicum pertingunt: atque ab illo, (ut alteram jam oram obeamus) pertinent usque ad magnum flumen de la Plata & ultra: nam licet variæ sint nationes, linguis & moribus diversæ, tamen eadem est feritas, eadem omnis humani cultus & imprimis politici ordinis ignorantia. Neque melius cum illis comparatum est, qui intra Continentem degunt, uti in Historia nostra observavimus.

De Brasiliensibus, qui amplissimas regiones occupant ad mare Atlanticum, narrat Lerius: Etsi reges aut principes inter se nullos habeant, sed pares sint fere dignitate;

tamen hoc illis à natura inditum est, ut seniores, quos *Peoreru picheb* nominant, propter rerum experientiam suspiciant & observent: in singulis itaque pagis non aspernandum illis præstatur obsequium. Oblata hi occasione vel inambulantes, aut lectis suis pensilibus insidentes cæteros ad fortitudinem hortantur. Inter alios tamen hujus gentis populos etiam regulos habent, quos vocant *Murabixâba* & duces belli, quos vocant *Marâna îba*, milites autem *Marâna abicoâra*.

Observatio Octava.

Dicendum quoque aliquid de statura horum incolarum & proceritate aut pusillitate corporum; de gigantum ossibus & in Mexico & in Manta inventis nihil repetam, ea tantum persequar quæ adhuc hodie videntur.

Narrant Angli se ad intimum sinus *Chesapeack* gremium invenisse populum barbarorum, qui *Sasquesahanoxi* dicuntur, proceros admodum, & qui præ Anglis & vicinis suis barbaris gigantes videri possint. Iconem unius dedimus in Historia Americæ lib. 3. cap. 14. Hujus crura juxta suras, tres quartas partes ulnæ Anglicæ crassa erant, è quibus reliqua corporis moles æstimari potest: cæterum membris erat bene compositis, & decorus aspectu, coma capitis supra dextrum humerum promissa,

missa, læva capitis parte rasa, & à fronte ad occiput per medium verticem instar cristæ erectâ. Contrà in eadem pene regione memorant Wigcocomocos pusillo corpore instar nanorum.

Narrat & Nicolaus Duran è societate Iesu, Anno CIƆIƆCXXXVI. In hisce regionibus (loquitur de Paraguana) etiam gentem sermone adeo terso utentem repperi, ut elegantia ac nitore Latino parum cedere videatur: adeo copiosus est ut quatuor Deum sy nonymis exprimat. Particulæ ac verba sunt geminata: ita ut vehementer sim admiratus tam cultum idioma in gente tam barbara reperiri: non ii tamen se barbaros arbitrantur: pro totius enim Indiæ generosissimis atque invictissimis se gerunt: statura sunt adeo præalta ut extento brachio eorum vix capita attingere possim: alacri comique ingenio sunt, atque incredibili in quidvis ex Europa allatum aviditate feruntur.

Quæ Magallanus de gigantibus ad fretum Magallanicum prodidit, ea falsi coarguunt Angli qui cum Draco ibidem fuerunt: agnoscunt quidem proceros admodum esse, sed non tantum Europæos excedere ut pro gigantibus haberi possint.

Nostrates quoque qui postea eadem loca adierunt, nullos ibidem gigantea statura invenerunt; ita ut illud in medio relinquamus.

Consi-

Conſiderandus quoque reliquus corporum habitus. Quos Martinus Forbiſherus ad fretum ſui nominis invenit, ii erant lata facie, grandibus oculis, rubrica faciem picti. Canadenſes quoque unctionibus ſuis colorem mutant, quem à nativitate noſtro ſimilem habent, ab unctura olivaſtrum. Armouchiquoſios, ſcribit Quarterius, eſſe deformes, exiguis capitibus, brachiis gracilibus uti & fæmoribus, longis cruribus: ita ut juſta membrorum proportio deſit.

Virginienſes quoque ſe pingunt miris modis, & quo pictura deformior eſt, eo magis ipſis placet: alioqui candidi naſcuntur.

Floridani his vicini cutem primum pungunt, deinde herba quadam pingunt colore qui elui non poteſt. In quibuſdam Floridæ partibus quæ magis ad Auſtrum vergunt, tradiderunt Hiſpani, juxta *Autem* homines eſſe gigantea ſtatura, optimos ſagittarios.

De Patarabuyis qui novam Mexicanam incolunt, narrant Hiſpani, eos quoque eſſe vaſto corpore, & faciem, brachia & crura punctulis diſtinguere.

Cæterum populi qui Novam Hiſpaniam & vicinas provincias ad Iſthmum uſque Panamæ & ultra incolunt, fere ejuſdem ſunt conditionis quantum ad ſtaturam, licet in cultu corporum non parum differant.

In Meridionali parte Americæ ſe tantum pingunt quum prodeunt in bellum, in provincia Dariene. Plurimi autem & in illa continenti & adjacentibus inſulis corpora ſua rubrica tingunt.

Maraſhawaccæ, Caribum natio, aures dicuntur habere ſupra fidem longas. Omnes autem iſti Caribes ſæviſſimi ſunt anthropophagi: licet etiam infiniti pene alii populi in hac parte Americæ eadem infamia notentur.

Petrus de Cieça ſcribit, Canchos qui in vicinia Anzermæ degebant, fuiſſe tam vaſto corpore ut parvi gigantes videri poſſent.

His proximi ſunt licet magno intervallo Braſilienſes, in quibus nihil deforme obſervant, præter depreſſum & latum naſum; cutem autem inficiunt ſucco è fructu Genipapo expreſſo, qui alium colorem inducit, ſed tantum ad aliquot dies. Quidam eorum & cutem incidunt & notant quibuſdam punctulis & ſecturis. Alii & vaſto corpore eſſe narrantur, ut *Waymores*, & iis adhuc proceriores *Waytaquazes* juxta promontorium frigidum. Contra *Waynaſſes* pumilo corpore eſſe dicuntur, qui Inſulam grandem incolunt; uti & *Pories* procul intra continentem degentes. Cæterarum gentium ad mare Atlanticum uſque ad Fretum Magallanicum, & trans illud ad Mare Pacificum, uſque ad Chilen

pene idem & corporum habitus, præter paucos de quibus jam ante diximus.

In Chilensibus, uti neque in Peruanis quicquam occurrit quoad staturam corporis; cultiores sunt reliquis omnibus barbaris, qui partem hanc Americæ incolunt: ubi Quito transieris usque ad Isthmum Panamæ eadem est barbaries & ferocitas; paucæ in hac parte Americæ sunt gentes, quæ aut non gustarint carnes humanas, aut non hodieque appetant, præter eas quę jugum Hispanicum acceperunt.

Vt autem appareat quam frequens incolis America olim fuerit usque ad adventum Hispanorum, breviter hic ratio ineunda myriadum, quas illi exsciderunt. In Insula Hispaniola ex tribus myriadibus hominum, cum Bartholomæus de las Casas scriberet ad Carolum V. Imperatorem, vix trecenti erant reliqui, nunc nulli: magna illa Insula hodie vix à viginti millibus possidetur, longe maximam partem nigritis.

Cuba & aliæ insulæ ad eundem modum indigenis exhaustæ, & in Continenti aliquot provinciæ, haud minores Hispania singulæ, in quibus haud minus quam duodecim Myriades excisæ.

In Nova Hispania & vicinis provinciis ab anno 1518 ad 1530 supra quatuor myriades excisæ.

In

In Naco & Honduris ab anno 1524 ad 1535 ſupra duas myriades. In Guatimala ab anno 1524 ad 1540 ad quatuor aut quinque myriades. Nec minor numerus in provincia S. Marthæ.

In Venezuela quatuor aut quinque myriades brevi tempore perierunt.

Tædioſum eſſet ſingula perſequi, videmus jam ad triginta myriadas deletas, & quantula pars eſt hujus vaſtæ continentis, in qua hæc facta narrantur. Si his Peruviana excidia, ſi Braſiliana, ſi ea quæ ad flumen de la Plata facta ſunt adjungerentur, quantus myriadum numerus fieret. Ex hiſce autem apparet quam frequentes incolis invenerint has regiones Hiſpani: & multæ adhuc ſunt provinciæ incognitæ, quas habitari ſatis conſtat.

OBSERVATIO NONA.

DIcendum quoque aliquid de connubiis, & quæ ad familias pertinent, quia ex iis quoque inditium gentilitatis capi poteſt. Quia autem de ſingulis populis dicere nimis longum eſt, de pluribus obiter dicam; & quidem primùm in Septemtrionali parte.

F. Sagardus de Huronibus ſcribit in hunc modum. Nous liſons, que Cæſar louoit grandement les Allemans, d'auoir eu en leur ancienne vie ſauuage telle continence, qu'ils

reputoient chose tres vilaine à vn ieune homme, d'avoir la compagnie d'une femme ou fille avant l'aage de vingt ans. Au contraire des garçons & ieunes hommes de Canada & particulierement du pais de nos Hurons, lesquels ont licence de s'adonner au mal si tost qu'ils peuvent, & les ieunes filles de se prostituer si tost qu'elles en sont capables, voire mesmes les peres & meres sont souvent maquereaux de leurs propres filles. Plusieurs ieunes hommes au lieu de se marier, tiennent & ont souvent des filles à pot & à feu, qu'ils appellent non femmes *Atenonha* parceque la ceremonie du mariage n'en à point esté faicte, ains *Asqua* cest à dire compagne on plutost concubine &c. Describit dein ritus matrimonii, quos nihil attinet hîc referre. Ils gardent trois degrez de consanguinité, dans lesquels ils n'ont point accoustumé de faire mariage: scavoir est, du fils auec sa mere, du pere auec sa fille, du frere auec sa sœur, & du cousin auec sa cousine. Non seulement les hommes procurent divorce quand les femmes leur en ont donné quelque suject; mais aussi les femmes quittent facilement leurs marys, quand ils ne leur agreent point. Les marys ne sont pas seuls en la iouissance de la femme, quelques mariez qu'ils soient; car la nuict venue les ieunes femmes & filles courent d'une Cabane a autre,

comme

comme font, en cas pareil, les ieunes hommes de leur costé, qui en prennent ou bon leur semble, sans aucune violence toutes fois, remettant le tout a la volunté de la femme. Et pource que les enfans d'un tel mariage ne se peuvent asseurer legitimes, ils ont ceste coustume entre eux, aussi bien qu'en plusieurs autres endroits des Indes Occidentales, que les enfants ne succedent pas aux biens de leur pere; ains ils font successeurs & heritiers les enfans de leurs propres sœurs &c.

Atque hæc quidem paulo prolixius ipsius Authoris verbis hic retulimus, ut ex iis pateat quam bene hæc cum moribus veterum Germanorum quadrent; nam Hurones hi omnium proximi sunt ad originem quam vir Clariss. illis gentibus dedit. Nihil autem hîc apparet nisi filii sororum hæredes, sed ob causam tam futilem & probrosam, ut quivis videat hoc à Germanicis moribus non descendere. An plures simul uxores habuerint non dicit hic author; de vicinis illorum in reliqua nova Francia testantur authores, illos plures uxores habuisse. Et viduæ denuo nubunt hic passim. Neque Virginiæ incolæ aliter se habent, aut qui his vicini sunt Floridani: apud quos viduæ marito in bello extincto capillos radunt, neque denuo nubunt antequam coma succreverit. Apud hos autem & Sodomitarum

abominationes vigent & publice exercentur ſine dedecore.

Polygamia paſſim hic obtinet; de incolis quoque circa Cinaloàm narrant Hiſpani, eos neque à matre, neque ſorore, neque filia abſtinere, eo amicitiam intendi affirmantes. In illis quoque partibus Sodomia regnat.

De Mexicanis & aliis eorumdem ſubditis diximus in Hiſtoria Americæ.

Apud Nicaraguanos polygamia fuit, licet unam pro principali uxore haberent.

Sed tranſeamus ad Meridionalem Americam. Incolis provinciæ Vrabæ hanc conſuetudinem adſcribit Cieza: filii hæreditatem patrum adeunt, ſi nati ſint è principali conjuge. Conjungunt ſe cum filiabus fratrum germanorum; & Primores habent multas uxores. In quibuſdam provinciis vicinis indecorum putant virginem incorruptam ducere. In aliis promiſcue ducunt filias & ſorores; & ut plurimum jam corruptas. Primores plurimas ducunt,tenuiores paucas aut quantas poſſunt. Filii parentum hæreditatem capiunt. Si illi deſint, filii ſororum, non autem fratrum.

Obſervat Cieza, pleraſque fœminas in illis regionibus ſine dolore parere: & ubi pepererunt, ſtatim & ſe & partus ſuos in flumine abluere.

In Quimbaya quoque filii hæreditatem patrum

patrum capiebant, aut si deessent filii, germanæ.

A Pasto incipit Peruvia, de cujus incolarum connubiis satis multa diximus in Historia Americæ. Hoc tamen notandum, hîc passim obtinuisse ut filii è principali uxore hæreditatem paternam adirent, cæteris exclusis.

Polygamia quoque hîc passim obtinuit. Observat autem Cieza Peruanos abhorruisse à peccato Sodomitico, præterquam in *Puerto Veyo* & insula *Puna*.

Si cæteras quoque regiones hujus Americæ Meridionalis obeas, invenies ubique polygamiam, & summam in connubiis confusionem: & ut verbo dicam, ferinam barbariem.

OBSERVATIO DECIMA.

DIcendum quoque aliquid de modo habitationum & ædificiis. Et primum observandum in utraque parte Americæ reperiri multos Nomades, præsertim in Septemtrionali parte juxta Quiviram; & Chichemecas pene omnes esse tales, atque ad eundem modum alios. Plerosque autem qui hîc certas sedes habent, nonnisi vicatim agere, & habere ædes è stipitibus factas & foliis aut palea aut etiam arundine leviter tectas; quosdam etiam nullas, & sub dio agere.

In parte porro Septemtrionali ædes è saxo factas repertas in Nova quam vocat Mexicana, unde olim veros Mexicanos egressos esse, creditur: circumcirca interea degunt homines barbari seminudi, sine ullis certis laribus aut ullo ordine politico. Primi qui domos incolunt lapideas, vocantur *Iumani* sive Parabuyes, qui mares juxta atque fœminę facies atque artus lineis quibusdam signant; robusto corpore & longe urbanioribus moribus quam vicini illorum, *Conchi*, *Passuagates*, aut *Tobesi*. Iumani autem illi vestiti erant, levemque aliquam cognitionem habebant religionis, cœlum enim intuentes, quod sua lingua vocabant *Apalito*, numen designabant & dominum universi profitebantur. Hic & in progressu intellectum, multos populos versus occasum habitare eisdem moribus.

Ab his locis deflectentes versus Arctum invenerunt Novam illam Mexicanam, ubi ædes inventæ vastæ & quatuor contignationibus in altitudinem substructæ, cum multis atriis, conclavibus & tepidariis adversus frigus: tam mares quam fœminę vestiebantur ad Mexicanorum normam; utebantur & calceis & ocreis, quæ è taurino corio aut ferino consuta erant.

Apud *Cunames* ad eandem plagam etiam domos calce illitas & variis coloribus pictas inventas

inventas tradunt. Mira præterea narrant Hiſpani de Acoma: de lacu Conybas,& magnificis ædificiis quæ in oppido maximo quod illi aſſidet reperiuntur. Sed vereor ne hæc omnia in majus extollantur,ut ſolitum eis qui alios ad ejuſmodi expeditiones ſtudent incitare: Notiſſimum enim eſt quam miſere ſæpe decepit fuerint qui ejuſmodi relationibus temere crediderunt.

De Mexicanis haud dubium eſt, vaſta ædificia, præſertim publica, è ſaxo habuiſſe, de quibus authores conſulendi, & imprimis Acoſta: dixi & multa in Hiſtoria Americæ. Pervenit ea ſtructuræ ratio ad *Yucatanos*, ultra hos non reperta vulgo.

In Americam Meridionalem ingreſſis rurſus occurrunt mapalia, etiam in faſtigiis arborum,nidorum inſtar,inſtructa: alia ex aquis ſuper ſtipites & palos educta: donec perveniatur ad fines Peruviæ: mapalia autem alicubi ſatis ampla, verum è ſtipitibus, aut grandibus & validis arundinibus conjuncta,& ſtramine tecta.

Statim ubi ingreſſus fueris fines Imperii Ingarum Peruanorum, occurrunt magnifica ædificia è grandibus ſaxis exſtructa, & via illa militaris,viarum Romani Imperii æmula: de quibus omnes Scriptores Hiſpani loquuntur. Atque hic primo loco celebrat

Cieza Palatium Carangue, è grandibus ſaxis ſubſtructum, inter ſe compoſitis ſine ullo cæmento: habens interius ſtagnum itidem è ſaxis coagmentatum; & magnificum templum Soli dicatum: Ejuſdem ſtructuræ plura deinceps ſequuntur Otabalo, Cocheſqui, Quito, Mulahalo, Tacunga, Muliambato, Mocha, Riobamba, Cayambi, Teocaxas, Tiquizambi, Chancan, Cannaribamba & Hatuncannari, Thomebamba ſuperbiſſimum ædificium, de las Piedras, Tamboblanco, Calua, Caxas, Guancabamba, & ita porro uſque ad Civitatem Cuſco: fuere autem non tantum palatia iſta, ſed & Armamentaria. De ipſius Cuſco magnificis ædificiis mira narrant, ut & de Arcibus & Templis. Omnem autem admirationem ſuperant quæ referunt de Tiaguanaco. Qui deſiderat horum omnium molem & magnificentiam plenius cognoſcere, legat cap. 14. lib. 6. Ioſephi Acoſtæ: qui ſcribit ſe in ruderibus illius ædificii menſum unum ſaxum triginta octo pedes longum & octodecim latum, in parietinis tamen Arcis Cuſcenſis adhuc longè majora ſpectari. Miranda quoque narrant de Arce Guarco & de aliis magnis ædificiis paſſim per provincias exſtructis, quorum ruinæ adhuc viſuntur cum ſtupore; ita ut cum antiquis ſtructuris noſtri orbis quoad molem & magnificentiam comparari

parari poſſint, & ſola architectonices induſtria & nitore ſuperentur. In reliquis hujus Meridionalis Americæ regionibus nihil tale reperitur; nam neque ulla ibi viſa oppida, ne ædificia quidem ulla ex ſaxo; ſed tuguria & mapalia, ut apud alterius partis incolas pleroſque, exceptis eis de quibus diximus.

OBSERVATIO VNDECIMA.

OBſervanda quoque temporum ratio, nam ex ea quoque aliquod indicium ſumi poteſt. Mexicani dividebant annum in octodecim menſes: unicuique menſi attribuebant xx dies, qui efficiunt CCCLX, reliquos quinque nulli menſi annumerabant, ſed collocabant per ſe, quibus nihil plane agebant, ne ſacerdotes quidem immolabant, ſed omnes feriabantur & alii alios viſitabant. Primus autem anni dies ipſis erat qui nobis XXVI Februarii. Menſibus nomina erant à feſtis quæ in illis agebantur, aut anni tempeſtate. Seculum eorum erat quinquaginta duorum annorum. Plura de his dixi in Hiſtoria Americæ. Peruanis autem annus conſtabat tot diebus quot noſter; eumque dividebant in duodecim menſes. Ordiebantur illos à Ianuario ut nos, ſinguliſque erant ſua nomina & feſta. Verum Inga Pachacuto id mutavit, & annum ordiri voluit à Decembri. Vtrique autem Se-

ptimanarum usum ignorarunt, nam Mexicanis erant tredecim dierum, Peruanis nullæ.

In multis partibus Septemtrionalis Americæ nullam temporum rationem habent, quam per Lunas: quidam etiam omnino nullam.

Ad eundem modum pleræque illæ gentes quæ ab Vrabę sinu ad magnum flumen Amazonum incolunt, haud aliam temporum rationem ineunt quam per Lunas: dierum autem numerum per lignorum in fascem collectorum congeriem conservant: cui quotidie aut addunt aut demunt pro re nata.

Ex libro decimo Historiæ Brasiliensis Emanuelis de Moraës nondum editæ.

Observatio Duodecima.

Ego vero libenter credo Americanos oriundos non ab uno populo, nec una in parte, sed à Carthaginensibus, & ab Iudæis, idque temporis longo tractu, diversis in locis. A Carthaginensibus, quia proditum est novas invenisse, & remotissimas regiones, omni amænitate, & fertilitate insignes: sed quia cunctos inflammarat fælicissimi soli nuntium, legibus cautum, ne quis illô iterum navigaret, ne Carthago bellorum tumultibus

afflicta

afflicta desereretur: cumque hanc ob causam cessaret navigatio, cessavit & contractus, & gens illa facta est agrestis, divisaque in varias familias, huc illucque discurrens, sine aliquo communi principe, varias regiones occupavit, & unaquæque propria sibi finxit vocabula. A Iudæis vero, quia Brasilienses, Iudaicos mores, excepta circumcisione, induerunt. Primò Iudæis non licebat quascunque sibi jungere uxores, sed ex certa, & determinata tribu, ut habetur cap. ult. Numer. v. 7. & deinceps, ubi hæc leguntur. Omnes enim viri uxores ducent de tribu, & cognatione sua: & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient, ut hæreditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus. Brasilianis quoque fuit solemne, antequam ad castra Christi transirent, consanguineas suas ducere, sororum filias primum, harum defectu alias. Secundò Iudæi patris nomine condecorabant, non tantum parentes suos, sed eorum quoque fratres, & reliquos ascendentes, ad multas generationes; sic Angelus Iosephum interpellavit dicens: Ioseph fili David, noli timere; non quod David Iosephi esset pater, à quo longissima serie distabat, sed quia ex majoribus ejus erat: Ita Brasiliani more Iudaico vocant patres, suos quoque patruos, & amitas similiter matres.

Tertiò Iudæi Lachrimas magni faciebant, integro menſe ſuorum funera flentes, ut videre eſt in obitu Moyſis, de quo dicitur Deuteron. 34. verſ.8. Fleveruntque eum filii Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus. Et l.1.Mach.legimus de inclyto illo Machabæo, Et planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno: alios in re clariſſima facio miſſos: Braſiliani quoque lachrymas maximi faciunt, eaſque habent in poteſtate: ſuos integro menſe ad minimum plorant, ſine ulla intermiſſione aliquando, ita ut contingat multis, in fletu perire: Et quod mirandum eſt carorum adventu circumdatis collo brachiis (ut ſæpiſſime vidimus) cum effuſa comploratione excipiunt. Quartò Iudæi dum eorum res vigebat, longis veſtimentis delectabantur: ſic Iacob dilecto ſuo Ioſepho tunicam fecerat talarem: eadem utebantur tempore Chriſti Domini noſtri Scribæ, & Phariſæi, Euangelio id atteſtante: quinimo, & conſuetudo pictorum obtinuit jam Iudæorum effigies veſtimentis, ad pedes uſque demiſſis nobis proponere: majores ſuos in hoc quoque Braſilii imitantur egregie: longa veſtis cordi illis eſt, & fœminæ omnes, quæ veſtitum jam portare didicerunt, una talari tantum tunica utuntur: Et ſi ſenem Braſilium rogaveris, quo veſtimentorum genere maxime capiatur? Statim

Statim respondebit, pallio longo. His, & aliis rationibus permoti hanc ſententiam ſumus amplexi: Eandemque tenent multi viri docti, in Braſilia degentes, quamvis nonnulli repugnent arundineis innixi fundamentis. Ipſorumque Americanorum multi, ab antiquiſſima traditione edocti, majores ſuos agnoſcunt Iudæos, illos divinitus è mari ſervatos fuiſſe affirmantes: Nec nos multum movet eorum ſententia, qui non de mari rubro hæc intelligunt, ſed ad memoriam univerſalis diluvii referunt, cujus apud illas nationes veſtigia reperiuntur, quamvis obſcura, & admodum confuſa: quia illę diſtingunt diluvium à mari rubro, aſſerentes majores ſuos, faſtigia arborum aſcendiſſe altiſſimarum, & ibi Noemici diluvii evaſiſſe periculum, quod non divinitus factum, dicunt, ſicuti de mari rubro affirmant.

APPENDIX.

DE Braſilianorum lingua, quantum ad vocabula, ſupra dixi: addam nunc etiam pauca de ipſorum Grammaticá & conſtructione, quia genius linguæ ex his optime intelligi & cum aliis comparari poteſt. Grammaticam integram edidit P. Ioſephus de Anchieta Provincialis Societatis Ieſu in Braſilia, Conymbricæ 1595. E qua hæc decerpſi.

1. Bra-

1. Brasiliensium lingua non habet f, l, s, z, rr. nec mutam cum liquida ut cra, pra, &c. Sed loco s, in principio & medio dictionis servit c, cum zeura.

2. Adjectio ad activa in conjugationibus verborum, & formatio futuri ex indicativo, & optativi atque præteriti imperfecti è conjunctivo, nonnihil variat apud nationes ejusdem linguę; nam à Pitiguaribus Paraibę, usque ad Tamoyos fluminis Ianuarii, pronuntiant verba integra desinentia in consonantes, ut *Apâb, Acem, Apen, Aiûr;* atque particulis temporũ prædictorum interponunt *i*, asperum, ut in futuro *Apâbine, Acêmine, Apênine, Aiûrine.* Tupes vero qui S. Vincentii Capitaneatum incolunt, numquam pronunciant ultimam consonantem in verbis affirmativis, ut pro *Apab* dicunt *Apâ* &c. Et in flexis *Apáne* &c. Verumtamen in desinentibus in *c*, aut *g*, omnes communiter interponunt *i*, ut *Acepiâc, Acepiâcine*, &c.

3. Omnes dictiones quæ desinunt in quatuor ultimas vocales, habent accentum in ultima & notantur circumflexo: quæ in *a*, partim in ultima & notantur eodem accentu, partim in penultima & notantur acuto. Verba maximam partem habent accentum in ultima quomodocunque desinant.

4. Nomina non habent casus aut numeros distinctos, præter vocativum; in quibus hæc diffe-

differentia obſervanda, quod quæ habent accentum in ultima, nihil mutantur in omnibus caſibus; quæ in penultima, perdunt ultimam vocalem in vocativo, ut túba, túb, &c.

5. Nomina ſubſtantiva componuntur cum adjectivis, ita ut ſubſtantiva ſemper præcedant; & ſi habeant accentum in ultima, manent integra: ſin in penultima & concurrant cum vocali, perdunt ultimam vocalem, ut pro *Tuba ete*, *Tubete* pater verus: ſi cum conſonante, perdunt totam ultimam ſyllabam, ut *Tuba catu*, *Tucatû*. Si ſubſtantiva componantur cum ſubſtantivis, eadem fit mutatio.

6. Numeri non aſcendunt ſupra quatuor, & communiter præponuntur ſubſtantivis, ut 1. *Oieſé* 2. *Mocoy* 3. *Mocapîr* 4. *Oyoirundîc.* poſſunt & poſtponi facta diviſione.

7. Pronomina habent aliquot caſus: ut Nominat. *Yxê, xá*, ego. Dativ. *Yxébe, yxébo, xébe, xébo*, mihi. Plural. Nomin. *Orê, yandê*, nos. Dativ. *Orébe, yandébe*, nobis. Nominat. *Endé, Ndé, Né*, tu. Dativ. *Endébe, Endébo, Ndébe, Ndébo*, tibi. Plur. Nominat. *Peé* vel *Pé*, vos. Dativ. *Peême* vel *Peémo*. Accuſ. *Opô* vel *Pé*. Vocat. *Peê* vel *Pé*. *Xé, Ndé* vel *Né, Pé*, etiam ſunt adjectiva, ut meus, tuus, veſter. *Xejára*, meus dominus, *Ndejára*, tuus &c. *Yxê, endê, peê*. ſemper ſunt ſubſtantiva: *Orê, Yandê*, itidem ſunt adjectiva, noſter, a, um. *C* cum Zeura

&c

& *j* ſunt pronomina relativa in omnibus caſibus & numeris, & ſignificant is, ea, id. *O* eſt reciprocum, ſuus, a, um. In conſtructione, (excepto Nominativo & Dativo qui indifferenter ponuntur) pronomen ſemper præponitur, ſive ſit ſubſtantivum ſive adjectivum.

8. Licet omnia verba unam habeant formam conjugandi, tamen poſſumus dicere duas habere, quia negativum augetur certis particulis, quibus diſcernitur; ut in indicativo Affirm. *Aiucâ* occido, Negat. *Naiucâi* non occido: In imperativo affirm. *Eiucâ* occide tu, Negat. *Eiucâ umê* ne occidas.

9. Præpoſitiones ſemper poſtponuntur nominibus; ſunt autem fere hæ: *Mô* in, *Pê* in, ad, a, cum dativo. *Bô* in, per, *cupê* a, *çui* de, ex, præter; *çocé* ſupra, ſuper. *Tobaquê* coram, *Tenondê* ante de tempore: *çupî* per, de loco. *Cotî* verſus. *Cecê* Ri, propter, pro, in, a. *Pocé* com, in eodem lecto. *Pupê* com, inſtrumentale: *Pabê* com, ſocietatis. *Ndi*, idem, *Yá* cum ſuis compoſitis, *yabê*, *yabenbê*, *yacatû*, *yacatutenbê*, ſecundum.

10. *Pé* cum nominibus juncta quæ deſinunt in *ba* abſorbet ultimam ſyllabam, ut *Taba* vicus, *Tapé* in vico.

11. Verba neutra fiunt activa, interponendo *mo* vel *ro*, ut *agebir* redeo, *Aimogebir*, *arogebi* facio ut quis redeat.

12 *Ae* vel *Aipoaê* neutrum, ut in latino, inquam, is, it, est irregulare in aliquibus temporibus, ut, *ae* inquam, *Naey* vel *aipondaey* non dico : in imperat. *Erè* dic tu. in infinitivo *E'* dicere &c.

Errata quædam ita corrigenda.

PAg. 10. lin. 16. pro petuntur leg. petita. 33. l. 26. pro suæ leg. sui. 44. 12. pro nulli leg. nullæ. 51. 4. leg. Illa pars. 68. 13. leg. dominatricis. 90. 18. patuit. 91. 16. leg. mediam. 93. l. penult. leg. Nusquam. 98. 3. dele, *non*. 109. 7. leg. autem. 125. 4. leg. civilitatis. 133, antepenult. quorum unam. 186. 12. dele, *De*. 189. 12. leg. Heriot. Ibid. 24. Vna sola. 193. 14. pro subitis leg. cubitis. 205. 18. pro alium leg. atrum. 206. 1. pro & leg. est.

FINIS.

[illegible]

